

RVFFINI AQVILIENSIS TRADVCTIO IN IOSEPHVM HISTORIOGRAPHVM
CLARISSIMVM DE BELLO IYDAICO LIBER PRIMVS.

Qualiter Antiochus qui cum Ptolomæo sexto in Syria bellū gerebat superavit ciuitatem munitissimam: templa spoliat occidit oēs ex optimatibus: deinde superato Bachide p̄posito p̄sidiis antiochi per Mathathiam: & occiso: exactisq; ducibus Antiochi ex finibus iudeæ & mortuo Antiocho filius Odii Antiochus nocte congregatis militibus iudeam iterū inuadit & superato Iuda primo natu ex filiis Mathathia & interfectis multis ex Iudæis Hierosolymam est profectus: & ibi relictis p̄sidiis: in Syriam reliquos milites ad hyemandum traducit. CAP. I.

Um potentes Iudæorum inter se diffiderent: eo tempore quo de tota Syria cum Ptolomæo sexto Antiochus qui Epiphanes dictus est ambiebat. Erat autem illis contentio de potētia q̄ honoratus quisq; grauius ferret similibus subiugari Onias quidem de p̄sidiis postquā p̄ualuit: Tobia filios expulit ciuitate. Illi autem supplices ad Antiochum confugerunt petentes: ut semet cum ducibus in Iudæam irrumperet. Idq; rei persuasum est iam pridem sic animato. Quare cum magnis militum copiis egressus: & ciuitatem fortiter expugnatam capit: & maximam eorum multitudinem: quibus Ptolomæus carior erat interfecit. Dataq; passim militibus p̄dandi licentia: ipse & templum spoliavit: & quotidianæ religionis assiduitatem per annos tres sexq; menses inhibuit. Pontifex autem Onias effugit ad Ptolomæum acceptoq; ab eo in Heliopolitana regione solo ibi oppidum condidit Hierosolymis simile: templumq; ædificauit: de quibus iterum oportune referemus. Verūtamen Antiocho neq; p̄ter spem uicta ciuitas: neq; populatio: neq; tantæ cædes satis fuere sed intemperantia uitiorum: eorumq; memoria quæ in obsidione pertulerat Iudæos cogere cœpit: ut abrogato more patrio: nec infantes suos circumciderent: porcosq; super aram immolarent: quibus omnes quidem aduersabantur: optimus uero quisque propterea trucidabatur. Et Bachides p̄sidiis ab Antiocho p̄positus ad naturalem crudelitatem suam p̄ceptis impiis obsecundans omnimodam iniquitatem excessit: cum & singillatim uiros honorabiles uerberaret: & communiter quotidie speciem captæ urbis exhiberet: donec eos atrocitate incommodorum qui ea patiebantur ad uindictæ audaciam irritauit. Deniq; Mathathias Asamonei filius unus ex sacerdotibus ex uico cui nomen est Moneir cum manu domestica. Nam quinque filios hebebat: sic his armatis Bachidem occidit: & statim quidem p̄sidiarum multitudinem ueritas in montes refugit. Multis uero ex populo sibi sociatis recepta fiducia descendit. Cōmissioq; p̄lio superatos duces Antiochi ex iudeæ finibus exegit. Secundis autem rebus potentiam nactus suisq; uolentibus: ut ab alienigenis eos liberasset imperans moritur relicto iudæ principatu: qui filioꝝ suorum natu maximus erat. Ille autem nec enim cessaturum existimabat antiochum: & indigenarū conflabat exercitum: & cum Romanis primus amicitiam pepigit: Antiochum Epiphanemq; iterū fines suos ingredientem uehementissima percussam plaga repressit. Adhuc autem feruente uictoria in p̄sidia ciuitatis impetum fecit: necdum enim cæsa fuerant: habitioq; cōflictu: milites de superiori ciuitate quæ pars sacra dicitur ad inferiorem compellit. Fano autem potitus & locum purgavit omnem muroq; cinxit: & uasa noua diuinis rebus curandis fabricata in templum intulit: ueluti prioribus profanatis: aramq; aliam ædificauit: & religionibus dedit initium. Sacro autem ritu uix ciuitati reddito moritur quidem antiochus. Regni autem eius in iudæos filius Odii antiochus hæres exigit. Quare congregatis peditum militibus quinquaginta: equitum autē prope ad quinque milia octoginta uero elephantes montana iudeæ per partes aggreditur. Et Betheron quidem municipium capit. In loco uero cui Bergazzaria nomen est: qua transitus erat angustior: Iuda cum suis copiis occurrit. Et priusquam congredierentur agmina: Eleazarus frater eius prospecto p̄ter alios excelso elephante turriq; maxima: & munimentis aureis ornato illic antiochum esse ratus a suis procul excurrit: ruptaq; hostili acie ad Elephantem usq; peruenit. Sed illum quidem quem regem esse opinabatur: contingere quod multum superemineret minime potuit. Beluam uero in aluo percussam super se deposuit & obrutus interiit: nulla re alia gesta nisi q̄ magnum opus conatus aggredi post uitam gloriam habuit. Qui tamen regebat elephantum priuatus erat. Et si casu fuisset antiochus nihil plus Eleazaro p̄stitisset audacia: q̄ ut sola spe p̄clari facinoris mortem uideretur optasse. Hoc autem fratri eius totius p̄lii p̄sagium fuit. Nam fortiter quidem iudæi diuq; decertauerunt: sed a regis secunda fortuna usis: numeroq; p̄stantibus superati sunt: multisq; interfectis Iuda cum cæteris in Gnosniticam toparchiam refugit. Antiochus autem ad Hierosolymam profectus: ibique dies paucos commoratus utensilium penuria inde dirigitur: relicto quidem ibi p̄sidio quod satis esse arbitratur: cætera uero multitudine ad hiemandum ducta in Syriam.

Post discessum antiochi: Iudas cum ducibus eius congregatur & tandem superat & moritur. CAP. II.
 Icessu autem regis Iuda non quiescebat: sed accensione multorum suae gentis animatus: aggregatis etiam quos ex praelio receperat apud uicum Adasa cum Antiochi ducibus congregatur. factisque fortibus in praelio cognitus: multis hostibus interfectis occubuit. Et in diebus paucis frater eius Ioanes occiditur: insidiis eorum captus qui cum Antiocho sentiebant.

Ionatha frater Iudae reconciliatur antiocho: sed insidiis antiochi capitur: & iratus antiochus quia a Symone fratre ionathae fuisset superatus ionatham interfecit. CAP. III.

Ubi autem successisset ei frater eius ionatha & in aliis quae ad indigenas pertinerent cautius sese aggeret: suamque potentiam Romanorum amicitia corroboraret: Antiochi quidem filio reconciliatur. Non tamen horum ei quicquam profuit ad depellendum periculum. Namque Tryphon tyrannus antiochi quidem filii tutor: sed insidiis eum captans: & praeter haec amicis nudare cupiens ionatham cum ad antiochum paucis comitatus Ptolomaida nenisset dolo comprehendit. Eoque uincto contra Iudaeam mouit exercitum. Unde repulsus a Symone ionathae fratre quodque ab eo superatus esset iratus eundem ionatham interfecit.

Symon frater ionathae iterum gerit bellum cum antiocho quo superato ob hoc pontifex creatur: sed insidiis Ptolomaei generi sui captus moritur: capta coniuge cum duobus filiis Symonis Hyrcanus tertius filius honorem patris defensus diu cum Ptolomaeo bellum gessit & ob misericordiam matris & fratrum tantum distulit ut annus feriatu ueniret: quo licebat dimittere bellum. CAP. IIII.

Ubi autem fortiter regendis rebus intentus Zachae & Iopae & Iamnae capit. Euerit autem & Achara subactis praedictis: aduersus Tryphonem antiocho auxilium praebuit. quem doris ante militiam quam in Melos habuit obsidebat. Sed regis auiditatem satiare non potuit quamquam neci Tryphonis suam quoque operam adhibuisset. Non multo. n. post Antiochus Cendebeu ex ducibus suis ad uastandam Iudaeam: opprimendumque seruitio Symonem cum exercitu misit. Ille autem quamquam senior erat bellum: tamen iuueniliter administrat. & filios quidem suos cum ualidissimis praemisit: parte uero multitudinis comitatus alio latere aggreditur: multisque per multa loca insidiis etiam motana depositis in omnibus superat. Clarissimaque potius uictoria pontifex declaratur: & clxx. post annos Iudaeos liberatione Macedoniae: & hic moritur in conuiuio captus insidiis Ptolomaei generi sui: qui eius coniuge duobusque filiis in custodia conclusis certos misit qui Ioannem tertium cui et Hyrcanus nomen fuit interficerent. Cognito autem impetu qui parabat adolescens ad ciuitatem properabat: multosque populo fretus & pro memoriae patris uirtutis & iniquitas Ptolomaei cunctis esse inuisa. Voluit autem Ptolomaeus et alia porta ingredi ciuitatem: sed a populo reiectus est: qui maturius Hyrcanum susceperunt. Et is quidem statim recessit in quoddam ultra hiericuta castellum quod Dagon uocat. Hyrcanus autem patrem honorem pontificis assecutus: postquam deo sacrificia reddidit uelociter: Ptolomaeum perit & matri simul & fratribus adiumento futurus: castellumque aggressus: aliis quidem rebus superior erat: iusto autem dolori cadebat. Ptolomaeus. n. quotiens praeretur matrem eius fratresque in murum productos palam ut possent conspici flagellabat eosdemque precipitaturum: nisi quam primum recederet minabatur: Unde Hyrcanum quidem plus timor ac misericordia quam iracundia commouebat. Mater uero eius nihil plagis aut intentata nece perterrita manus praetendens filium precabatur ne uel suis fractus iniuriis parceret impio. Sed quidem ipsa sibi mortem a Ptolomaeo propositam immortalitate duceret meliorem: dummodo ille poenas eorum quae in domum suam contra fas admisisset experiret. Ioanes autem nunc obstinationem matris cogitans ac praesces eius audiens ad irruendum impellebat: modo uerberari eam lacerarique conspiciens effeminabat: totusque plenus doloris erat. Ob hoc autem diu tracta obsidione feriatu annus aduenit. Quae septimo quoque orbe apud Iudaeos cessare moris est: exemplo septimorum dierum. Et in hoc Ptolomaeus obsidionis regem nactus fratribus Ioannis: una cum matre occisis ad Zenonem confugit: qui Cotila cognominatus est Philadaelphiae tyrannum.

Antiochus iterum iratus pro ea quae passus est a Symone irruit in Iudaeam contra Ioannem dictum Hyrcanum quem trecentis talentis placauit. CAP. V.

Antiochus autem ob ea quae per Symonem passus fuerat iratus in Iudaeam ducit exercitum: ibique assidens Hierosolymis Hyrcanum obsidebat. Ille autem patrefacto sepulchro. Dauid qui regum ditissimus fuerat ablatisque inde pecuniis plus quam tribus milibus talentorum & antiocho peritua sit: datis ei trecentis talentis ab obsidione recedere primisque Iudaeorum priuatis opibus alere peregrina coepit auxilia.

Ioannes dictus Hyrcanus inuento tempore uindictae quia antiochus bellum gerebat contra Medos: perrexit contra ciuitates Antiochi & multas occupauit. CAP. VI.

Ursusque tamen quando antiochus contra Medos bello suscepto tempus ei uindictae praebuit: confestim contra ciuitates perrexit: uacuas propugnatoribus esse ratus quod uerum erat. Medabam quidem & Samagam cum proximis necnon & Sicimam & Argarizim ipse coepit: & super his Cutheorum genus adiacentia sano loca incolentium: exemplo eius quod est

Hierosolymis ædificato. Caput autem Idumæ non paucas alias ciuitates: & præterea Adoreon & Marefam. Samariam uero usque progressus ubi nunc est Sebaste ciuitas ab Herode Rege condita ex omni ea parte concludit: filiosque suos Aristobulum & Antigonom obsidioni præfecit. Quibus nihil remtentibus ad hoc famis qui erant intra ciuitatem uenerunt: ut etiam insuetam carnem cogere attinere. Igitur Antiochus adiutor sibi aduocauit Spondium sibi cognominatum. Qui cum ei prompta uoluntate paruisset ab Aristobulo & Antigono supatur. Et ille quidem ad Scitopolim usque persequentibus commemoratis fratribus effugit hi uero ad Samariam reuersi & multitudinem tantam intra murem compellunt: & expugnata ciuitate ipsam quidem diruunt. Habitatores uero eius captos abducunt. Prosperare autem ita cadentibus rebus alacritatem refrigescere non sinebant: sed cum exercitu Scitopolim usque progressi: & ipsam persuaserunt: & agros intra Carmelum omnes intra se partiti sunt.

Gentiles ob inuidiam in Ioanem coeperunt agere seditionem qui tandem deuersi sunt: & ipse rebus administratis per triginta tres annos moritur relinquens filios post se: hic princeps pontifex & propheta fuit: prædixit filios duos maiores non regnuros.

CAP. VII.

Ecundarum autem rerum Ioannis & filiorum eius inuidia seditionem gentilium concitauit: multique aduersus eos collecti non quiescebant: donec aperto bello deuersi sunt. Reliquum uero tempus Ioannes cum fortunatissime uiueret: & optime rebus per annos triginta & tres administratis: quinque relictis filiis moritur. Vir plane beatissimus: & qui nullam dedisset occasionem: cur eius causa de fortuna quispiam quaereret. Denique tria uel maxime præcipua solus habebat. Nam & gentis princeps & pontifex erat: & præterea propheta cum quo deus ita loquebatur: ut futurorum nihil penitus ignoraret. Quinetiam de duobus maioribus filiis suis quæ rerum domini permansuri non essent: anteauidit atque prædixit. Quorum uitæ qui fuerit exitus narrare non indignum uidetur: quantumcumque a paterna foelicitate diuerterint.

Aristobulus succedit in regnum patri: contendit cum matre quia eam dominam regis reliquerat Ioannes: ipsam fame necauit deceptus uerbis matris sue fratrem Antigonom interficere fecit: hoc audito tanto merore confectus ut tandem moreretur.

CAP. VIII.

Atre namque mortuo natu maior Aristobulus translato in regnum principatu diadema sibi primus: imposuit quadringentis & lxxx. annis ac tribus mensibus postquam populus in eam terram deuenit: seruitio quod apud Babylonios sustinuit liberatus. Fratrem uero a se secundum Antigonom namque illum diligere uidebatur: in honore pari producebat: alios uero uinctos custodia tradidit. Matremque itidem colligauit. ausam aliquid de potestate contendere. Namque hanc regem dominam Ioannes reliquerat. Eaque crudelitas processit ut uinctam fame necaret. Horum autem facinoræ poenas antigonus nihil crudelius aristobulo fratri morte persoluit: quem plurimum amabat: quemque regni participem habebat. Nam & hunc interemit adductus criminationibus per maliuolos regni compositis. Itaque primo quidem Aristobulus dictis fidem non habebat: quin ut fratrem perderet pluraque fingi liuore arbitraretur. Sed cum antigonus ex militia clarus redisset: festiuius diebus quos tabernaculis positus deo celebrare mos patrius exigebat: euenit eodem tempore: ut aduersa ualido aristobulum corripere. Antigonus uero circa festoꝝ solennium finem armatis comitatus ad eum adorandum quæ maxime potuit: plusque in honorem fratris ascendebat ornatus. Tum delatores nequissimi regem aduersus: & armatoꝝ pompam & antigoni arrogantiam priuata fortuna maiorem esse criminabant. quodque maxima multitudine stipatus ut illum interficeret eo uenisset. Nec enim perpeti honorem solum & regnum habere: cui ipsum liceat regnum obtinere. His paulatim: quis inuitus: tamen credit aristobulus. Ac ne uel suspicari quicquam uideretur prospiciens & ut incerta præcaueret: suosque satellites in quendam subterraneum & tenebrosum locum transire iubet. Ipse autem iacebat in castello Bari ante: post autem antonia cognominato ut & inermi quidem pacerent: occiderent autem antigonum præcepit: si cum armis audiret. Necnon & ipsi antigono qui perciperent misit: ut inermis ueniret. Ad hæc regina satis callidum cum insidiatoribus consilium capit. Namque his quæ ad eum missi fuerant persuadet: ut mandata quidem regia taceant dicant uero Antigono quod frater audisset: arma sibi: quæ pulcherrima in Galilæa ornatumque bellicosum fabricasse: quæ ne singillatim inspiceret morbum impedimento fuisse: nunc autem præsertim cum alio discessurus sit: libenter eum uideret armatum. His autem antigonus (ne quid enim mali suspicaret fratris suadebat affectus) cum armis uelut ostensus se ueniens properabat. Sed ubi ad obscurum transitum qui Stratonis turris uocabatur accessit a satellitibus interemptus est: cæterumque documentum præbuit. Omnem beniuolentiam iusque naturæ criminationibus cedere: nullamque optimarum regum affectionem tantum ualere: ut inuidiæ perpetuo possit obistere. In hoc autem etiam Iudam quis non recte miretur? Essæus erat genere qui nunquam diuinando peccauit neque mentitus est. Is Antigono transeunte per templum mox ut eum uidit ad notos qui aderant exclamauit. Non paucos autem discipulos papas siue consultatores habebat. Nunc mihi pulchrum ex mori quando ante me ueritas interiit: mearumque prædictionum aliquod mendacium depræhensum est. Viuit enim iste antigonus qui hodie debuisset occidi. Locus autem neci eius apud Stratonis turrim fato fuerat distributus: & ille quidem sexcentoꝝ ab hinc stadiorum interuallo distat. Horum uero diei sunt quatuor: sed uaticinationem tempus effugit. Hæc locutus senior mesto uultu & men-

AA iii

te sollicita secū multa reputabat. Et paulo post interfectus Antigonus nunciabatur in loco subterraneo: qui eodem noīe quo maritima Cæsarea Stratonis turris appellabatur: & hoc fuit quod uatē sefellit. At uero aristobulo confestim sceleris poenitudine morbus ingrauescit semper facinoris cogitatione sollicitus: perturbato aīo tabescebat. Donec metoris acerbitate uisceribus laceratis subito sanguinem uomeret. Hunc ergo unus e seruulis eius ministerio destinatus foras efferens prouidētia diuinitatis errauit: & ubi antigonus erat: occisus sup extantes adhuc cædis maculas cruorem interfectoris effudit mire. Ululatu autē continuo sublato qui puer: tanquam de industria sanguinē libasse conspexerant: clamor regis ad aures puenit: causamq; requirebat: & cum eam prodere nullus auderet ad rescindendum magis ardebat. ad extremum autem minitanti uimq; adhibenti uerum quod erat indicauerunt. atq; ille cū lachrymis opplesset oculos quantūq; poterat ingemisset hæc dixit. Sperandū certe non erat ut maximū dei lumen facta mea nefaria laterent. Nam cito me ultrix cognatæ cædis iustitia persequit. Quatenus o corpus improbum fratri matriq; damnatam animā detinebis? Quādiu paulatim illis libabo sanguinem meum. Simul totū accipiant: neq; iam meorū uisceram inferius fortunam derideant. His dictis illico moritur cum non plus anno regnasset.

Alexander frater aristobuli rex constituit: occidit fratrem pugnat cum ptolomæo: occupat bona Theodori a quo omnia recuperant: & fere decem milia Iudæorū interficiuntur: multas ciuitates occupat: congregitur cū Obedio rege Arabū a quo supato exercitu: uix solus euasit: Hierosolymam petit nitit redire in gratiam cum subditis quos nullo modo sedare potuit. CAP. IX.

Xor uero fratrem eius uinculis dissolutis regem constituit alexandrum qui ætate maior erat & modestia præstare uidebatur. Sed ille potestatem adeptus fratrem quidem alterū regna appetentem occidit: alteræ autem uita contentū ablati rebus secū habebat. Præliū etiam cum Ptolomæo cognomēto Lathiuro commisit qui oppidū achobin cœperat: & multos qdem peremit hostium: sed uictoria in Ptolomæi parte propensior fuit. Postea uero quam ipse pulsus a matre Cleopatra discessit in Aegyptū: & Gadara obsidione capit alexander: & castellum Amathūtis omnium maximū: quæ trans Iordanem sita erat: ubi preciosissima quæq; bonorū Theodori filii Zenonis habebant. Repente autem Theodorus aggressus & propria recepit: & sarcinas regis auferet: Iudæorūq; fere: decem milia interfecit. Verū hoc uulnere superior fit alexander. Conuersus namq; ad maritimas regiones Rafaim capit & Gazam: itemq; anhedonem: quæ post a rege Herode agrippias nominata est. his autē seruitio domitus cōcitaf in eum festo die populus Iudæorū. Nā plarūq; epulæ seditiones accendūt. Nec uidebat insidias posse comprimere: nisi peregrinos haberet auxilio pisidas & Cilicas. Syros mercenarios respuebat pp ingenitā cum Iudæorū gente discordiam. Cæsis autē supra quā octo milibus ex turba rebellium arabæ manus posito attulit. Ibiq; Sadamitis subiugum missis: tributog; his imposito ad amathunta regressus est. Cūq; Theodorū metus secūdis eius successibus ptulisset: castellum sine præsidio repente funditus eruit. Mox autem congressus cū Obedio rege arabū qui locum fraudi oportunitate in galensi regione præuenerat captus insidiis totum amisit exercitū in ualle altissima cōpulsus atq; obritū multitudine camelorū. Ipse uero elapsus in Hierosolymam olim sibi gentē infensam ad nouæ rerum motus magnitudine cladis accendit. Fit autē etiam tunc superior crebrisq; psidiis non minus. I. milibus Iudæorū per sex annos interfecit. Nequaquā tamen uictoriis lætabat: quoniam regni sui uires consumeret. Vnde armis omissis sermone placido cum subiectis redire in gratiam conabat. Illi autē inconstantiam eius morūq; uarietatem tantomagis oderant: ut percontanti causam quoniam pacto eos sedare possent: dicerent si moreret. Nam uix etiam mortuo daturus ueniam qui multa scelera fecisset.

Iudæi petunt auxilium Demetrii qui superat prælio alexandrum: sed timore perterritus quia sex milia ex Iudæis se contulerant ad alexandrum discessit Messalim ciuitatem deuasat: mulieres earūq; filios coram matribus necabat: qua impietates perterriti octo milia Iudæorū profugiunt eadem nocte in Iudæam. CAP. X.

Imul autem Demetrii auxilium cui cognomentum Acero fuit accersunt. Qui cum bis maior spe facile paruisset: uenissetq; cum exercitu: miscens cum auxiliis Iudæi circa Sicimam. Vtrorūq; tunc alexander mille qdem equitibus: sex autem peditum mercenariorū milibus excepit: cum haberet ex Iudæis quoque prope ad decem milia bene sibi cupientium: aduersæ autē partis essent equitum tria milia: peditūq; milia. xl Et priusquam ueniretur ad manus intercedentibus nuntiis & præconibus regis transfugia tentabant. Demetrius quidem Alexandri mercenariis: Alexander autem Iudæos: & Demetrium dum sequeretur obtemperaturos sibi sperantes. Sed cum neque Iudæi sacramenta neque fidem Græci contemnerent armis iam comminus decertabant. Superatq; prælio demetrius: quamuis alexandri mercenarii uirtutem suā multis & animi & manus operibus demonstrassent. Finis autē pugnæ præter spem cædit utrinq;. Nam neq; uincētem Demetrium qui eius auxilium petierant expectare uoluerunt: & immutatæ fortunæ misericordia sex Iudæorū milia se ad Alexandrum qui in montes effugerat contulerunt. Huius inclinationis momentum Demetrius ferre non potuit: sed alexandrum iam quidem collectis uiribus bello idoneum esse ratus: omnem uero gentem ad eum cōmeare mox inde digressus est. Non tamen reliqua

multitudo abcessu auxiliorum simulates deposuit: bello aut assiduo tādū cum Alexandro decerabat: donec plerisque interfectis cæteras in Mesalim ciuitatem coegit: atque uastata in Hierusalem captiuos abduxit. Verum immoderata eius fecit iracundia: ut crudelitas eius ad impietatem usque procederet. Octingentos enim captiuos in media ciuitate cruci suffixos: mulieres earumque filios in conspectu matrum necauit: atque hoc potas: & cum suis concubinis recubans prospectabat. Tantus autē populorum terror inuasit: ut etiam diuersæ partis studiosi proxima nocte octo milia hominum extra totam iudæam profugerint. Quorum exulum mors Alexandri finis fuit. Cum eiusmodi factis tādē ægreque regni otium quæssisset ab armis requieuit.

Bellum gerit Antiochus frater Demetrii cū Alexandro qui licet oppida multa diremisset & multos occidisset: non potuit tamen Antiochum arcere: sed per regem arabum tandē deuictus est Alexander in Iudæam reuertitur qui moriens uxori reliquit principatum: hæc declarat filium Hyrcanum pontificem Aristobulum uero regem. hic fraude multos sibi deuinciens matre morbo laborante castris multa occupat: mater uero miserata Hyrcanū coniugem & filios Aristoboli carcere conclusit in terim moritur Alexander: reconciliantur Hyrcanus & Aristobolus.

CAP. XI.

Uisus autem fit ei turbatum initium Antiochus: qui etiam Dionysius dictus Demetrii quidem frater: sed eorum nouissimus qui Seleucum generis auctorem habebant. Hunc enim timens Arabas paratum bellum pulsare: totum quidem super Antipatrida montibus proximum: & iter iopes littora spacium: fossa & altissima ualle diremit. Ante fossam uero murum ædificauit excelsum: turresque ligneas: ut faciles aditus obstrueret fabricauit nec tamen antiochum arcere ualuit. Exustis enim turribus fossisque repletis cum suis copiis transgressus est. Vindictaque posthabita qua deberet in eum a quo prohibitus erat ulcisci: protinus contedit in arabas. Horum autem rex in locis suæ nationis commodioribus agens ad pugnam: deinde ioppem cum equitatu reuersus: habebat autem numerum decem milium ex hinc imparatos: ex improviso antiochi milites inuadit. Forti autem prælio depugnato quādiu quidem superaret antiochus durabat eius exercitus: quāuis eum passim arabes trucidarent. Vbi uero procubuit succurrēdo enim uictus semper in periculis erat. omnes terga uerterunt: maximaque pars eorum: tum in acie: tum in fuga consumitur. Reliquos autem in uicum anna delapsos alimentorum: penuria perire contigit præter paucos. Hinc Damasceni Ptolomæo Mene filio infensi arechea sibi sociant: Syriæ Cæles regem constituunt. Qui bello illato inde postquam pugnaui alexandri passione discessit. Alexander autē Pella capta Geras petiuit: rursus opum Theodori cupidus triplici ambitu circumdatis defensoribus locum pugnando cœpit. nec non & Gaulenem & Seleuciam quæ antiochi Pheranex dicitur sub iugum mittit. Ad hæc aut Capto Gamala castello ualidissimo eiusque rectore Demetrio multis criminibus inuoluto in iudæam regreditur: expleto in militia triennio. Latulque a gentilibus ob res prospere gestas excipitur. Belli autem quietem securum est morbi principium. Et quoniam quartanis febrium circuitibus fatigabatur: depulsum in ualitudinem credens si rursus animum negociis occupasset in tempestiuis militiæ laboribus sese dedit: & ultra uirum efficaciam corpus impellens iter ipsos tumultus trigesimo & septimo post regni anno moritur: idque alexander coniugi suæ reliquit: iudæos eius uel maxime dicto obediens fore non dubitans: quod longe ab eius crudelitate discrepans & iniquitati resistens beniuolentiam sibi populi comparasset. Nec spes eum fefellit. Nanque opinione pietatis obtinuit muliercula principatum. Quippe morem gentis probe norat patrium: & qui sacras leges temerassent ab initio detestabatur: Hyrcanum alexandra mater regem constituit: cū autem duos filios alexandro generatos haberet natu quidem maximum Hyrcanum & propter ætatem declarat pontificem: & quod præterea segnior esset quam ut potestate regia molestus cuiquam uideretur regem constituit. Minorem autem aristobulum priuatum uiuere maluit: quæ feruentioris esset ingenii. Iungit autem se eiusdem mulieris ditioni quoddam iudæorum collegium: Pharisei qui præter alios pietatem colere putarentur: & peritas leges exponere. ob eam causam proprius eos aspicebat. Alexandra diuinæ religioni superstitiose deseruiens. Illi autem paulatim sceminae simplicitate decepti: omnes pro sua libidine summouendo: deponendo: itemque uinciendo ac soluendo quos uellent iam procuratores habebantur: Profusus ut ipsi quidem regiis commodis fruerentur expensas uero ac difficultates alexandra perferret. Sed eadem mire callebat res administrare maiores: itaque augendis copiis semper intenta duplicem conflauit exercitum neque pauca peregrinorum parauit auxilia quibus non modo statum suæ gentis roborauit: sed etiam metum reddidit externæ potentia. Imperabat autem aliis uerum Phariseis ipsa ultro parebat. Denique diogenem quendam insignem uirum qui alexandro fuerat amicissimus interficiunt eius factum consilio criminati: ut octingenti quos supra memorauit regis iussu tollerentur in crucem. Nihilominus autem alexandræ suadebant ut & alios quibus auctoribus alexander in eos fuisset excitatus occideret: Cuiusque his nimia superstitione nihil abnuendum putaret: quos sibi libuisset ea spē trucidabant: donec optimatum quisque ad aristobolum confugerit: quorum periculum agebatur. Atque ille matri persuasit: ut his propter dignitatem parceret: ciuitate autem pellebat quos nocentes existimaret. Illi quidem data sibi copia per

agrös dispersi sunt. Alexandra uero in damasco cōmisso exercitu quoniam Ptolomæus sine intermissione ciuitatem p̄mebat illam quidem nulla re memorabili gesta suscepit. Regem autem armenioꝝ Tygranem qui admoto Ptolomaidi milite cleopatram circūsedebat pactionibus donisq; sollicitabat. Sed illum domesticarum turbarum metus ingresso in armeniam Lucullo iādudum intraxerat. Inter hæc. Alexandra morbo laborante: minor eius filius Aristobulus cum seruis suis quos multos habebat: omnesq; pro ætatis feruore fidissimos uniuersa castella obrinuit: & pecunia quam ibi reperit conductis auxiliis regem se declarauit. Ob hoc miserata querelas Hyrcani mater conuulgem aristobuli cum filiis includit apud castellum quod a septētriōe fano adiacens Baris antea uocabatur ut diximus postea uero Antonia cognominata est impetrante Antonio quemadmodum Augusti & Agrippæ noīe Sebaste: & agrippas aliæ ciuitates appellatæ sunt. Ante tamē alexandra mortur: quam in aristobulum fratris eius Hyrcani contumelias uindicaret: quem deici regno curauerat quod ipsa nouem annos administrauit: & hæres quidem oīum fit Hyrcanus cui regnum etiam uiua cōmiserat. Verum aristobulus uiribus atq; auctoritate p̄stabat. Habito aut̄ inter eos circa Hiericunta de rerum summa cōflictu: plæriq; Hyrcano relicto transeunt ad aristobulum. Hyrcanus autem cū reliquis fugiens peruenit castellum antoniam: ibiq; salutis obsides nactus: erat aut̄ cōiunx aristobuli cum filiis: priusquam graue quid fieret ea lege in concordiam rediit: ut regnum quidem aristobulus haberet. Hyrcanus uero excederet quasi frater regis aliis honoribus contentus. Hoc modo in fano reconciliati cum in conspectu circūstantis populi benignissime alter alterū ualere iussissent. Dominos permutant: & aristobulus q̄dem recedit in regiam: Hyrcanus aut̄ in aristobuli domo: Metus uero & alios eius inimicos præter spem dominationis occupat: & maxime Antipatrum iamdudum aristobulo inuisum. Erat autem genere Idumæus & nobilitate ac diuitiis aliarumque rerum copia gentis suæ princeps.

Antipater hortat Hyrcanum ut impium repetat ad regē arabiaꝝ accedunt pro auxiliis & in aristobulum uadūt & superant mortuusq; esset nisi dux romanoꝝ: soluisset obsidionē. CAP. XII.

Sigitur & Hyrcanum ut ad aretham regē arabiaꝝ confugeret eiusq; auxilio regnum repperet hortabatur: & ipse arethæ ut Hyrcanum susciperet atq; in regnum deduceret suadebat: multa detrahens aristobuli moribus multisq; Hyrcanum laudibus prædicās. Simulq; admonebat quod eum decet regno clarissimo præsentem iniquitate oppressis manum porrigere. Hyrcanum aut̄ iniuriam pari qui principatu iure successionis sibi debito caruisset. Sic instructis & p̄paratis ambobus nocte cū Hyrcano ex ciuitate profugit: citatoque cursu in oppidum quod Petra dicitur saluus euasit. quod regni sedes esset arabiaꝝ. Ibi postquā Hyrcanum in manu regis arethæ tradidit multis dictis multisq; muneribus ut auxilium p̄beret quo in regnum deduceretur Efficit. Erant aut̄ peditum equitūq; milia. cl. quibus nequaquā restitit aristobulus. Sed primo impetu superatus in Hierusalem fugere cogitur atq; oīno captus esset: nisi dux Romanorum Scaurus aduersis horū temporibus imminens soluisset obsidionē. Nanq; is ex armenia q̄dem in Syriā missus erat a Pōpeio magno qui cum Tygrane bellum gerebat. Sed ubi damascum uenit recens a Metello & Lolio captam reperit: his inde summotis cognitoq; in Iudæa quid ageretur illuc uelut ad quæstū cucurrit. Deniq; mox ut fines ingressus est legati ad eum ueniunt a fratribus utroq; sibi ut potius adiamento esset orātibus. Sed trecentis talētis quæ aristobulus ei miserat iustitia posthabita est. Tot. n. acceptis Scaurus ad Hyrcanū & arabas legatos dirigit. Romanoꝝ eis & Pompeii nomen intentas: nisi obsidione desisterent. Itaq; & arethas ex iudæa in Philadelphiam recedit metu percullus & Scaurus damascum rediit.

Aristobulus prosequitur & refarcitis copiis congressus cum Hyrcano occidit supra sex milia eorū antipater & Hyrcanus ad Pompeium qui tunc erat in damasco accedunt ut restituar hyrcanum: Pōpeius cum exercitu ad fines iudææ peruenit. Aristobulus alexandrium confugit: Pompeium alloquitur pacato Pompeio pollicitationibus: audita morte Mithridatis perrexit hierosolymā: decepit Pōpeium. eo q̄ ex promissis nihil est factum: iratus Pompeius aristobulum in custodiam collocat & ad ciuitatem tentat accedere ut euertat. CAP. XIII.

Aristobulus aut̄ quod captus non esset: satis sibi esse non credidit: sed oībus quas haberet copiis congregatis p̄sequebatur hostes: & circa locū quem Pāpirioma uocant prælio cōmisso supra sex eorū milia cædit in quibus erat phallion frater antipatri: hyrcanus uero & antipater arabum priuati auxilio spem in aduersarios contulerunt. Et cum Pōpeius Syriam transgressus damascum peruenisset ad ipsum confugiunt. Multisq; muneribus ei datis illa tantum quibus apud arethā usi fuerant allegātes magnopere p̄dicabantur ut aristoboli uiolentiā odio dignam putaret: regnoq; hyrcanū restitueret: cui tā ætate quam moribus deberetur: sed nec aristobulus sibi defuit corruptiōe Scauri fretus. Venerat aut̄ quantum poterat ornatus cultu regio: deinde offensus obsequiis: neq; ferendū existimans abiectius quā regē deceret: utilitati deseruire a diospoli segregat. Ob hoc iratus Pōpeius ēt hyrcano eiusq; sociis hoc p̄cantibus post aristobolū petiit & Romano simul exercitu & Syrioz instructus auxiliis. Cum uero pellam & Scitopo

Im præter gressus Coratas uenisset unde Iudæorum fines incipiunt per mediterranea loca subeantibus. Cognito Aristobulum in alexandrium confugisse. Id autem castellum est in monte præcelso positum satisq; liberaliter accuratum mittit per quos eum iuberet inde descendere. Ille autem de creuerat: quia pro imperio uocaretur periclitari potius quam parere. Sed populum uidebat perhorrescere: & amici monebant ut Romanam uim cogitaret quam sustinere non posset. Itaq; horum consiliis obediens descendit ad Pompeium quodq; iuste regnaret multis profecutis in castellum rediit. Et cum iterum descendisset prouocatus a fratre ac de suis iustitiis cum eo concertasset denuo regreditur non prohibente Pompeio. Erat autem inter spem timoremq; medius: & ueniebat quidem uelut exoraturus Pompeium ut sibi cuncta permitteret. ad montem uero reuertebatur ne quid regie dignitati derogare uideretur. Quia tamen castellis eum Pompeio cedere placebat. Isq; præpositos mōnere litteris ut abisterent quibus præceperat ut non nisi manu sua scriptis epistolis obtemperarent iussus quidem facit: sed in Hierosolymam cum indignatione discessit: belloq; iam congregatum Pompeio cogitabat. Ille autem nec enim tempus aptum erat: nec initiandum putauit statim consequitur: Multum quippe alacritati eius addiderat circa Hiericunta Mithridatis mors nuntiata. Vbi pinguiissima Idumæa regio & palmae plurimum ac balsamum nutrit: cuius inciso lapidibus acutis robore stillantem lachrymam ex uulneribus colligunt. Cūq; illic pernoctasset mane in Hierosolymam properabat. Itaq; hoc eius impetu perterritus Aristobulus supplex occurrit: pecuniā pollicitus quodq; semetipsum ei cum ciuitate permitteret. Pompeium mitigat sæuientem. Nectamen quicquam eorum quæ promisit effectum est. Gabinium enim q ad suscipiendam pecuniam missus fuerat: nec in oppidum quidem Aristobuli socii receperunt. His commotus Pompeius aristobulum in custodiam collocat: ad ciuitatem uero profectus explorabat qua facilius esset accessus. Nam & murorum eius firmitatem oppugnari posse facile non uidebat. Vallemq; pro mœnibus horribilem fanumq; illic cernebat proximum: adeo tutissima munitione circumdatum: ut et si ciuitas caperetur: secundum esset hostibus profugium.

Hæsitante Pompeio quō urbem caperet orta est seditio inter eos qui in ciuitate erāt deniq; uicta est pars aristobuli receptis Romanis initis consiliis cum Hyrcano quō aliam ptē quæ in locū tutissimū cōfugerat caperet tadē sine cōsilio & auxilio Pompei: nihil eēt factum. CAP. XIII.

Oc autem diu quid faceret hæsitante: seditio intra ciuitatem orta est. Aristobuli quidē sociis belligerari potius regemq; liberare dignū esse firmantibus: qui uero cū Hyrcano sentirēt Pompeio portas aperire. Metus aut hos plures faciebat Romanorū constantiam respicientes. Deniq; uicta pars aristobuli concessit in templum: & ponte qui ab eo ciuitati iungebatur abscisso ut ad ultimum usq; resisteret instruebatur. Cum autem alii Romanos recepissent in ciuitatem his quæ domum regiam tradidissent: ad hæc obtinenda Pompeius unum ex ducibus sibi obedientibus Pisonem cum militibus intromittit. Hisq; præsidis in ciuitate dispositis: quia nemini eorum qui in templum confugerant pacē persuadere potuit. Omnia quæ circum erant expugnare parabat: Hyrcano eiusq; amicis ad consilia conferenda: & ad efficienda quæ iuberet alacriter animatis. Ipse uero partes septentrionales fossamq; uallemq; replebat omni genere materiæ per milites comportato: cum per se opus esset difficillimum propter immensam altitudinē: & præterea Iudæi modis omnibus desuper obisterent. Mansissetq; opus imperfectū nisi Pompeius obseruatis diebus septimis quibus religio Iudæos ab omni opere manus abstinere compellit per eos aggerem cumulare præcepisset inhibitis a prælio militibus. Pro solo enim corpore Iudæos etiam p fabbata pugnare licet.

Tentans Pompeius locū iuadere tertio mēse uix turrim unam euererat. CAP. XV.

Gitur iam ualle repleta: & impositis agere turribus admotisq; machinis cito portatis moliri tentabat. Desuper obstantes lapidibus repellebant. Cum diu turres obsidentiū magnitudine simul & pulchritudine præstantes uim repugnantium sustinerent. Verūtamen Romanis tunc plurimum defatigatis Pompeius Iudæorum tolerantiam & in aliis admiratus est: & præcipue q nihil de supstitutionis suæ ritu inter media tela pereuntes derogari passi sunt: sed uelut in alta pace ciuitas ageret & quotidie sacrificia & uictimas omnēq; dei cultum diligentissime celebrarunt: nec uel in ipso excidio cum ad aram in dies singulos trucidarentur: legitimis religionis suæ muneribus abstinerunt. Mense nanque obsidionis tertio uix una turre deiecta fanum irruptum est.

Faustus Cornelius muros primus ascendit: multi occiduntur: multi ex muris se proiciunt: Pompeius cum suis comitibus ingreditur: in templum ingressus neminem nisi pōtificem uidit præcepit q nihil aufereretur: postero die solennia celebrauit: Hyrcanumq; pontificem declarauit: Pompeius uero cum Scauro ducens Aristobulum Romam profectus est. CAP. XVI.

Rimus autem murū transcendere ausus est cum suis agminibus Syllæ filius Faustus Cornelius & post eum centuriones duo Furius & Fabius cum suis agminibus. Et circūsepro undiq; fano alios alio confugientes uel etiam paulisper repugnantes interficiūt. Vbi plurimi sacerdotum quam q; hostes strictis gladiis irruētes uidebant intrepidi tamē in pagē

dis rebus diuinis perseuerabant & in ipso libandi templum adolendi ministerio mactabantur saluti quoque praeferentes religionis obsequium. Multos autem sui gentiles aduersae partis studiose trucidabant plurimi semetipsos in rupes praecipitabant. Nonnulli furibundi cunctis quae circa murum erant in desperatione & succensis pariter conflagrabant. Itaque Iudaeorum quidem milia. xii. occubuerunt Romanorum uero pauci sed plures sauciati sunt. Nihil autem grauius in illa clade Iudaeorum genti uisum est: quam sanctum illud arcanum neque cuiquam prius uisum alienis esse directum. Denique Pompeius una cum suis comitibus templum ingressus ubi neminem praeter pontificem adesse fas erat: quae intus erant candelabra cum lychnis & mensas & in quibus libare atque adolere more erat uascula ex auro cuncta prospexit: congestamque pigmentorum molem sacraeque pecuniae prope ad duo milia talentorum. Nec tamen uel haec uel aliud quicquam de sacrosanctis opibus sine instrumentis attigit. Sed postero die post excidium curare templum ne quid haberet sordidum adiutos iussit: & solennia sacra celebrare. Ipse autem Hyrcano pontifice declarato. quod se & in aliis rebus alacriter obsidionis tempore praebuisset: promptamque ad bellum agrestium multitudinem ab Aristobulo reuocasset: per quae sicut imperatorem bonum decuit beniuolentia potius quam timore plebem sibi reconciliauit. Inter captiuos etiam comprehensus aristobuli socer idemque patrus tenebatur: & illos quidem qui maxime belli causa fuissent securi percussit Faustum uero & qui una fortiter fecerant praclaris praemiis donat: & in hierosolymis tributum indicit ablatas autem genti etiam quas in Syria coeperat ciuitates Romanorum qui tunc erant militum ducibus parere iussit: propriisque tantum terminis circumclausit. Instaurat autem in gratiam cuiusdam ex libertis suis Demetrii Gadarensis etiam Gadara quam Iudaei subuerterant. Mediterraneas praeterea ciuitates eorum de potestate liberauit quas praeventi non exciderant Hyspion & Scitopolim & Pellam & Samariam & Marissam itemque Azotum & Iamnam: Aretusam: necnon & maritimas garam & Ioppem: & Doram & quae pridem Stratonis turris uocabatur. Post autem ab Herode clarissimis aedificiis transformata Caesarea nominata est easque omnes indigenis ciuibus redditas uiri prouinciae Syriae non iunxit. Huius autem & Iudaeae cum eorumque administratione ad aegyptos fines & flumen Euphratem cum duabus cohortibus Scauro permissa Romam ipse per Ciliciam properauit captiuum ducens aristobulum cum familia. Erant autem filiae duae totidemque filii quorum unus alexander ex itinere fugit: minor autem Antigonus cum sororibus Romam uectus est.

Scaurus in arabiam proficiscitur: patitur multa ob asperitatem locorum: Alexander aristobuli filius interim iudaeam populatur: timet Gabinium: propterea loca arabiae munit: Gabinium praemisso Marco antonio adiunctis aliis obuiam fit Alexandro: coactus alexander congregari cum Gabinio: uictus effugit: Gabinium restaurat loca: perterritus alexander legatos ad eum misit pollicens sibi omnia castella quae ipse Gabinium eruit funditus.

CAP. XVII.

Interea Scaurus in arabiam ingressus ad petram quidem regionum asperitate prohibebatur accedere: quae autem circum erant omnia uastabat: multis & in hac malis afflictus. Nam exercitum fames comprimebat. Cui tamen Hyrcanus per antipatrum uictui suppeditabat necessaria. Quae uelut arethae familiaris est Scaurus ad eum allegauit: ut bellum pactione deponeret. Itaque persuasum est Arabibus. ccc. talentis decedere: atque ita Scaurus ex arabia transfudit exercitum. Alexander autem aristobuli filius qui Pompeium fugerat: magna manu dilapso interea tempore congregata Hyrcano grauius iminebat Iudaeamque populabat. Quam quidem mature debellare posse credebat: quoniam disturbatum quoque a Pompeio murum hierosolymis renouatum esse confidebat nisi Gabinium in Syriam missus qui Scauro succederet: cum in aliis fortem se praebuisset tunc et in alexandrum mouisset exercitum. Huius autem ille impetum ueritus: & ampliore militum manu congregabat: donec facta sunt decem millia peditum & mille quingenti equites: uillasque oportunas muris hoc est Alexandriam & Hyrcanum & Machaerunta non longe Arabiae montibus munitabat. Igitur Gabinium cum parte militum praemisso Marco antonio ipse cum toto exercitu sequebatur. Lecti autem antipatri comites: aliaque iudaeorum multitudo quorum Malichus & Pytholaus principes erant: iunctis cum Marco antonio uiribus suis Alexandro obuiam processerunt: neque ita multo post aderat cum suis copiis Gabinium. Alexander autem cum quidem in unum confertam hostium multitudinem sustinere non poterat abscessit. Cumque Hierosolymis propinquasset coactus praelium suscepit. Amisissaque sex milibus quorum tria uiua capta sunt tria uero prostrata cum reliquis effugit. Gabinium autem ubi alexandriam uenit quia multos deseruisse castra cognouit promissa delictorum uenia conabatur sibi eos ante plurimum coniungere. Cum autem illi nihil mediocre cogitarent: plerisque interfectis: reliquos in castellum concludit. In hoc bello dux Marcus antonius multa praclare gessit: & quamuis semper & ubique uir fortis apparuisset: tamen tunc etiam suum uicit exemplum. Gabinium autem relictis qui castellum expugnarent ipsi ciuitati subuenire: & intactas quidem confirmare: subuersas autem erigere curabat. Denique iussu eius Scitopolis habitari coepit: & Samaria & Anthedon: & Apollias: & Iamnia: & Arabia: & Marissa: & Dora: & Gadara: & Azotus: aliaque multae lectis ciuibus atque incolis ad eas concurrentibus. Is autem recte dispositis regressus ad alexandriam uehementius urgebat obsidium. Quare territus alexander omnibus desperatis legatos ad eum misit: & ignosci delictis orans & quae

sibi parerent castella Machærunta & Hyrcanium tradere non dubitans: quin etiam Alexandriū eius potestati permisit. Quæ quidem Gabinius oīa cōsilio matris Alexātri funditus eruit: ne rursus belli alterius receptaculum fierent. Aderat tamen quo suis Gabinium palparet obsequiis uiro suo cæterisq; captiuis metuens qui Romā fuerant abducti.

Gabinius Hierosolymam deducto Hircano reuertitur Aristobulus interim parato exercitu alexātrium occupat: sed tumultu Romanorū in Machærunta confugit sed tandem capitur & ad Gabinium perducitur: Alexāder interim Iudæam reduxit in dissensionem: Romanos multos trucidare decreuerat: Gabinius concordiam persuasit: sed certantibus ipsis alexander fugatus dispersit: Gabinius Hierosolymam reuertitur.

CAP. XVIII.

Ost hęc uero Gabinius Hyrcano Hierosolymam deducto eiq; fani cura mandata cæteris reipu. partibus optimates præfecit. Omnemq; Iudæorum gentem in conuentus quinque diuisit: uno Hierosolymis: altero Doris: itemq; tertio ut apud Amathunta respondere: destinatis quarto Hericus & quinto Sophoris Galilææ ciuitas attributa est. Singulari autem unius dominatione liberati: libenter ab optimatibus regebantur. Verum tamen non multo post euenit: ut turbarum is qui fuerat initium elapsus Roma Aristobulus cum magna iterum Iudæorum manu conflata partim cupida mutationis partim quibus olim dilectus erat: primum occupat Alexandriū: idque recingere muro tentabat. Deinde cognito qd Gabinius Sifennam & Antonium & Seruilium duces contra se cum exercitu misit in Machærunta cōcedit: uulgiq; in bellis onere deposito solus armatus prope ad octo milia militum secum duxit inter quos erat Pitholaus secundarum partium rector cum mille uiris e Hierosolymis profugus. Romani autem sequebantur: habitoque conflictu aliquamdiu cum suis Aristobulus fortiter dimicando perseuerabat: donec uir Romanorum subacti: cæsa sunt uirorum quinque milia. Prope uero ad duo milia in quendam tumultum confugerunt. Cæterique mille cum Aristobulo perrupta Romanorum acie in Machærunta coacti sunt. Vbi Rex cum in ruinis prima uespera tetendisset: sperabat quidem aliam se manum per inducias belli posse contrahere: castellumque bene munire. Impetum autem Romanorum supra qd poterat per biduum remoratus postremo capitur: & cum Antigono filio qui Romæ secum fuerat uinctus ad Gabinium atque inde Romam perductus. Sed illum quidem senatus custodia coercuit. Filios uero eius in Iudæam remisit quia Gabinius scripserat per Epistolas id pro traditione castellorum coniugi Aristobuli spondidisse. Parato autem Gabinio bellum Parthis inferre Ptholomæus impedimento fuit. Qui reuersus ab Euphrate petebat ægyptum Hyrcano & Antipatro amicis usus ad omnia quæ militiæ necessitas exigebat. Nam & pecuniis & armis eum & frumento Antipater auxiliis adiuuit. Et Iudæis in ea parte uiam quæ Pelusium ducerent obseruantibus transmittere Gabinium persuasit. Alia uero Syria discessu Gabinii commota & Iudæos iterum Alexāder Aristobuli filius ad discessionem reduxit: & maxima multitudine conflata Romanos omnes qui per omnem terram degerent obruncare decreuerat. Quam rem Gabinius metuens iam enim ex ægypto redierat. Hoc tumultu instante nonnullis dissidentium præmissis Antipatro concordiam persuasit. Cum Alexandro autem milia. xxx. remanserant: & ille ad bellum promptus erat. Itaq; ad pugnam cōgreditur. Occurrunt autem Iudæi & circa montem Itabirium congressi: decem milia sternuntur: cæteram uero multitudinem fuga dispersit. Et Gabinius in Hierosolymam regressus. id enim Antipater uoluit tempus. eius composuit. deinde hinc pfectus Nabathæos pugna superat: & Mithridatē & Orphanem a Parthis perfugas clam dimittit. eosq; militibus aufugisse firmavit.

Crassus succedit Gabinio: suscipit Syriam: aufert aurū tēpli: perit transgresso Euphrate: Cassius Syriam defendit: occidit Pisilaum colligentē seditiosos aristobuli.

CAP. XIX.

Interea Crassus ei successor datus Syriam suscepit. is in plicæ militiæ sumptum & omnē aliud aurum templi quod Hierosolymis erat abstulit: & a quibus Pompeius temperauerat duo milia talentorum. Euphratē uero transgressus & ipse periit & exercitus eius: de quo non est huius temporis cōmemorare. Post Crassum autem Parthos in Syriam properantes Cassius inhibuit receptus. Prouincia autē fauore eius quæsitā in Iudæam festinabat: captisq; Taricheis prope ad tria milia Iudæorum adducit in seruitium. Occidit autē etiam Pisilaum seditiosos aristobuli colligentem: cuius necis suasor erat Antipater.

Antipater ex arabis coniugem suscipit: sociat sibi regem arabum per affinitatem: bellum uult gerere cum aristobulo: Cæsar mittit e roma aristobulum solum uinculis in Syriam: perit ueneno: & alexander filius occiditur: Ptholomæus aufert antigonum & eius sorores a coniuge aristobuli: & minorem sibi coniugio copulat: Antipater mortuo Pompeio contulit se in clientelam Cæsaris: & Mithridates cum Antipatro uictores fiunt: & Pompeius tandem gratia Antipatri pontificatum confirmauit Hyrcano.

CAP. XX.

Vic autē nupta fuit ex arabia nobilis fœmina nōie Cypris: unde filios quattuor: Phaselū & regē Herodē & Iosephū & Pherorā & Salomen filiā habebat. Cū autē omnium ubiq; potētes essent amicitia hospitibus familiaritates cōquireret: p̄cipue regē arabū p affinitatē sibi sociauit: eiusq; fidei cōmēdās filios suos ad eū misit. quoniā bellū cū aristobulo gerē

dum susceperat. Cassius autem compulso ad ortum per conditiones Alexandro ad Euphratē reuer-
sus est parthos transitu prohibitorum de quibus alio loco referemus. Cæsar autem post senatus & Pō
peii fugam transmare Ionium rebus omnibus Romaq; potitus solum uinculis Aristobulum cum
duabus cohortibus uelociter in Syriam misit: & hanc facillime & cuncta Iudeæ proxima per illum
subiici posse ratus. Verum & spem Cæsaris & Aristobuli alacritatem præcessit inuidia. Nam ueneno
peremptus a Pompeii studiosis aliquādiu etiam sepultura in solo patrio carebat: corpusque mortui
seruabatur melle conditum. Donec ab Antonio Iudæis iussum est in monumentis regalibus sepeli-
endum. Occiditur autem Alexander quoque filius eius a Scipione securi percussus Antiochiæ secun-
dum Pompeii litteras accusatione pro tribunali prius habita super his quæ in Romanos admiserat.
Ptholomæus autem Minnei filius qui apud Chalcida sub Libano morabatur captis eius fratribus
filium suum Philippionem qui eos accerferet: mittit ascalonem atque ille abstractum ab Aristobuli
coniuge Antigonum eiusq; sorores adducit ad patrem. Amore autem minorem earum coniugio
suo copulat: ob eamq; postea causam a patre occiditur. Accepit enim Ptholomæus in matrimoniū
Alexandram perempto filio: huiusq; affinitatis gratia fratris eius propensiore cura tuebatur. Anti-
pater autem Pompeio iam mortuo in clientelam Cæsaris sese contulit: & Mithridates Pergame-
nus ab accessu Pelusii prohibitus cum exercitu quem ducebat in Aegyptum apud ascalonem mora-
batur. Non solum arabas quamuis hospes esset auxilium ferre persuasit. Verum & ipse armata Iu-
dæorum tria circiter milia secum mouit. Excitauit autem præsidio Syriæ quoque potentes & inco-
lam Libani Ptolemæū & Iamblichum quorum gratia ciuitates illius regionis alacri animo bellum
pariter inchoarunt. Iamque fretus Mithridates auctis propter Antipatrum copiis Pelusium profici-
scitur. Et quia transire uetaretur ciuitatem obsidebat. Antipater uero & in hac oppugnatione clarus
enituit. Effracto enim ex parte sua muro primus in ciuitatem cum suis comitibus insiluit. & Pelusi-
um quidem capta est: ulterius autem progredi non sinebant: Iudæi & Aegyptii terrarum icolæ quæ
appellatur Oniæ. Quibus tamen Antipater non modo ne obstarent uerumetiam ut uictui necessa-
ria præberent militi persuasit. Vnde factum est ut nec Memphitæ in manus uenirent: ultroque sese
traderent Mithridati atque ille delato peragrato pugnam cum cæteris commisit Aegyptiis in loco
cui nomen est Iudæon stratopedon: eumque in acie omni dextro cornu periculo liberauit Anti-
pater circumgressus fluminis ripam. Leuum enim cornu contra se positum superabat. Facto au-
tem in eos impetu qui Mithridatem prosequerentur multos occidit: tam diuque reliquos fugientes
angebatur: donec etiam castris eorum potitus est. lxxx. tantum de suorum numero amissis. Octingen-
tos autem fere Mithridates cum fugerat perdidit. Præter spem uero seruatus ex prælio uacuis inui-
dia testis rerum ab Antipatro gestarum fuit apud Cæsarem. Vnde ille tunc quidem Antipatrum pe-
tit laudibus incitatum ad subeunda pro se pericula reddidit præptiorem. In quibus omnibus bella-
tor audacissimus cōprobatus: multaq; ppeffus uulnera toto corpore gerebat: signa uirtutis disertæ.
Postq; autē rebus in Aegypto compositis ad Syriam rediit & Romana eum ciuitate simul & immu-
nitate donauit: aliisq; rebus honorando amicissimeq; tractando dignū æmulatione constituit: eius-
demq; gratia etiam pontificatū confirmauit Hyrcano.

Antigonus corā Cæsare criminabatur Antipatrum: sed Cæsar cognitis meritis antipatri Hyrcanū confirmat & cuius uelit dignitatis proponit optionē: declaratur procurator Iudeæ: sedat Iudæā:
Hyrcanū reddit in gratiam populus tandem phaselū filiū maiore pposuit territorio Hierosolymorū
Herodem minore natu curatorē Galileæ: Herodiā deprehendit cum multis aliis ex hoc cognitus est
Sexto Cæsari propinquo magni Cæsaris. CAP. XXI.

Odemq; tempore Antigonus quoq; Aristobuli filius cum uenisset ad Cæsarem maioris
e præter opinionem foelicitatis causam præbuit Antipatro. nam qui de patris morte queri
deberet propter inimicicias Pompeii: ueneno quantum putabatur perempti: & crudelita-
tis in fratrem accusare Scipionem: nullūq; iuidiæ dolorem admiscere miseris: ultro hoc
Hyrcano & Antipatro criminabatur ueluti se patrio loco cum fratribus iniquissime pellerent: mul-
tisq; gentē iniuriis afficerent: dūmodo sociarent q; in aegyptum auxilia ipsi Cæsari nō beniuolē-
tia: sed timore ueteris discordiæ miserint: & ut amorē Pompeii deprecarentur. Ad hæc Antipater ue-
ste pietate multitudinē uulnere demonstrabat: & qua fide qdem Cæsare coluisset uerbis non esse op-
dixit. Nam corpus etiam se tacente clamare: antigoni autē mirari audaciā: q cum hostis Romanorū
fit filius & fugitiui Romanorū nouarūq; rege studiū uotūq; seditiosum patris heat apud Romanorū
principem alios accusare conetur: boniq; aliquid adipisci tentaret quem hoc solū oporteret ample-
cti: quod uiueret. Neq; eum tam nunc propter inopiam desiderare facultates: sed ut in eos qui se de-
dissent Iudæorum seditiones accenderet. Quæ ubi Cæsar audiuit Hyrcanū quidem pontificatu di-
gniore esse pronunciauit. Antipatro autem cuius uelit potestatis detulit optionem. Qui permissa
dignitatis mēsurā ipsi quidem daret Iudææ procurator declaratus est. Et præter hoc impetrauit sub-
uersa patriæ mēnia renouate sibi licere. hos quidem honores Cæsar incidendos i capitolium misit:
ut iustitiæ suæ uirtutisq; signū Antipatri memoriæ traderet. Antipater uero ubi de Syria Cæsarem
prosecutus est in Iudæā reuersus ante omnia patriæ muros a Pompeio dirutos reparabat: omniaq;

Iustrando ne quid in illis regionibus turbarum esset: nunc interminando: nunc etiam suadendo curabat unumquemque admonens: quod si cum Hyrcano sentirent in otio atque opulentia uicturi essent fortunis suis & omni pace potituri: sin spe uana duceretur: eorum qui priuati quaestus gratia res nouas optarent: se quidem non procuratorem sed dominum omnium: Hyrcanum uero tyrannum pro rege: itemque Romanos & Caesarem hostes pro amicis & rectoribus habituri: neque enim passuros huius potestatem labefacturi: quem ipsi regem constituissent. Sed quamuis hoc diceret tamen etiam per se quoniam Hyrcanum segniorum uideret: nec tam efficacem sicut regni posceret sollicitudo: statum prouinciae componebat. Et sic Phaselum quidem natu maximum filiorum suorum militiae praepositum Hierosolymis eiusque territorio praefecit. Herodem uero aetate posteriorem nimisque adolescentem Galileae destinat similia curaturum: qui cum natura strenuus esset cito materiam ubi ad magnitudinem exercebat inuenit: captumque latronum principem Ezechiam quem praedari maximo agmine continentia Syriae deprahendit: ipsumque aliosque latrones multos interfecit. Eaque res adeo grata fuit Syris: ut per uicos & oppida caneretur herodes ueluti per eum pace reddita & possessionibus restituta. Ex huius denique operis gloria sexto est Caesari propinquo magni Caesaris & Syriam tunc administranti est cognitus.

Compellitur herodes ab Hyrcano qui eum tam gloriosum euasisse oderat ut ad eum accedat ipse uero persuasus uerbis multorum qui inuiderant Herodi accersiri eum fecit: sed recessit Herodes non paratus obedire: Concitatur Hyrcanus iterum contra herodem: sed herodes declaratur a sexto Caesare dux militum in Syria: herodes hyrcanum cogitat ex regno pellere sed uerbis patris & fratris mitigatur.

CAP. XXII.

Vin & Phaselus fratris indolem contentione bona superare certabat augendo erga se beniuolentiam hierosolymis habitantium atque illam quidem ciuitatem possidens nihil autem contumeliose per insolentiam potestatis admittens. hinc antipater & obsequiis regalibus ab ea gente colebatur: & honores ei tanquam rerum domino omnes habebatur. Nec tamen ipse propterea minus fidelis aut beniuolus hyrcano fuit. Verum fieri non potest ut liuorem quisque in secundis rebus effugiat. Namque hyrcanus quamuis & antea tacite sua sponte mordebatur Adolefcentium gloria maxime rebus ab herode bene gestis & crebris nuntiis laudes eius per singula facta praedicantibus angebatur. A multis tamen inuidis qui regnis adhærere solent: quibusque antipatri eiusque filiorum probitas officiebat instigabatur: dicentibus quod Antipatro & filiis eius rebus traditis solo contentus & hac potestate uacuo regis nomine sederet. Et quamdiu sic errabit ut in se reges producat. Nec enim eos uel simulare iam procuratorem: sed certe esse dominos ipso reiecto: cuius nec mandatis nec epistolis praeter Iudaeorum legem tantam multitudinem peremisset herodes: illumque nisi regnet: sed adhuc priuatus ita ad iudicium uenire debere rationem tam ipsi regi quam patriis legibus redditurum: quae indemnatos occidi non sinerent. His paulatim accedebatur hyrcanus. Ad extremum autem ad iracundiam prouocatus causam dicturum herodem iubet accersiri: atque ille & patris monitis: & quod ei fiduciam res gestae darent munita prius Galilea praesidiis ad regem proficiscitur. Ibat tamen cum forti caterna ne uel derogare uideretur hyrcano: si plures duceret uel inuidiae nudus pateret. Sextus autem Caesar adolescenti metuens ne quid apud inimicos deprahensomali fieret ad hyrcanum mittit: qui ei manifeste denunciant: ut homicidii crimine liberaret herodem. Hyrcanus autem qui eum diligeret: per se quoque id cupiens absolutionem decernit. Atque is intuto rege fugisse ratus Damascum recessit ad sextum: nequaquam paratus obedire si denuo fuisset accitatus. Rursumque a nequissimis irritabatur hyrcanus firmatum Herodem abiisse firmantibus: & ut se contra eum instrueret properasse. Haec autem rex uera esse existimans quid ageret nesciebat: quoniam potentiorum inimicum uidebat. Cum uero a sexto Caesare dux militum per syriam itemque samariam declaratus esset herodes: neque solum propter gentis fauorem: sed et uiribus suis terribilis putaretur: ad timorem ultimum decedit: iamque illum contra se credens cum exercitu esse uenturum: neque opinione deceptus est. Namque herodes intentatae sibi occisionis iracundia: conflatam militum multitudinem hierosolymam ducebat: ut hyrcanum regno deponeret. Idque fecisset nisi pariter egressi pater & frater fregissent eius impetum deprecates ut: & ipse ad uindictam ministrandam: solaque indignatione mitigaretur: regi autem parceret sub quo ad hoc potentiae processisset: ac si propterea quod in iudicium uocatus esset indignaretur quia tamen absolutus est gratias ageret: neque tristibus quidem paria referret saluti uero esset ingratus. Quod si etiam momenta bello reputanda uiderentur iniquitate militum consideraret: neque omnino de uictoria bene speraret qui cum rege congressus esset una secum educato: & saepe quidem benemerito: sauo autem nunquam nisi quod maliuolorum consiliis impulsus umbram ei tantum iniquitatis admouisset. Paruit his herodes qui speratis putauerat posse sufficere: suasque uires demonstrare nationi.

Oris discordia inter Romanos & ob diuturnitatem belli uenit Marcus successor sexti Caesaris qui mortuus fuit a Cecilio basso fauore Pompeii.

CAP. XXIII.

Inter haec discordia Romanorum circa apamiam bellumque domesticum oritur: quoniam Cecilius Bassus fauore Pompei Sextum Caesarem dolo necauerat: eiusque militem occupa-

uerat. illi uero Cæsaris duces mortis eius ulciscendæ gratia cunctis uiribus Bassum petebant. Quibus cum tam interempri quàm superstitis Cæsaris causa ambobus esset amicus antipater pro filios suos misit auxilia. Cum autem bellum traheretur ex Italia quod successor antedicti Sexti uenit Marcus.

Tempore quo Marcus fit successor Sexto Cæsari: Cassius Syriam petit: exactiones imponit: irascitur contra Malichum eius exactorem: Herodes fit carus Cassio: præfici procurator Syriæ: Cassio cedente e Syria oritur seditio Hierosolymis Felix quidam uolens uindicare necem Mallii fratris congre dit cum Herode: Herodes potitur uictoria: Accusatur Herodes antonio interfecto cassio: pecunia eum pacauit: ueniunt legati antiochiæ ceterum uiri contra Herodem & Hyrcanum Messala defendente eos: tetrarchas ambos declarat Antonius: legatos carceri compellit: maior tumultus fit Hierosolymis bellum gestum est contra alios legatos ab antonio ita ut multos occidisset: Barzaphanes concitans ite: Paco: contra hyrcanum: tandem ab Herode multi obruncant die pētecofies in ciuitate ortum est bellum ita ut multi occisi ab Herode: multi fugati.

CAP. XXIII.

Odem tempore bello inter Romanos conflato: dolo Bruti & Cassii Cæsare interfecto. Postquam triennium septemque menses tenuit principatum. maximo autem motu cadis eius gratia concitato: & optimatibus inter se dissidentibus propria spe quisque ducebatur ad id quod existimabat esse commodius. itaque Cassius Syriam petit occupaturus militē qui apamiam circumsedebat: ubi & Marcum & dissidentes cohortes Basso conciliauit:

simulque obsidione liberauit apamiam ipse uero exercitum ducens stipendium ciuitatibus indicebat: nec modus erat exactionum. Cum autem Iudæos quoque septingenta talenta iussisset inferre: minas eius ueritus antipater filiis suis & aliis amicis mature pecuniæ cogendæ curam distribuit. & inter eos Malicho cuidam ex inimicis necessitas adeo urgebat. Primus autem herodes Cassii fauorem pro meruit: qui ex Galilæa parte sua centum talenta portauit: proptereaque inter eximios amicos numerabatur. At uero ceteros tarditatis arguens Cassius ipsis ciuitatibus irascebat. Eoque Gophnâ & Ammaum & duas alias ex uilioribus depopulatus: ibat quidem quasi Malichum interfecturus: quod remissior in exigendo fuisset. Verum & huius & ceterarum ciuitatum interitum repressit antipater centum illico talentis Cassio delinito. Nequaquam tamen Malichus post obitum Cassii beneficiorum antipatri memor fuit. Sed illi ipsi quem sæpenumero seruatorem fuisse sui nouerat periculum molebatur iniquitatis suæ impedimentum abolere festinans itaque antipater & uires eius & calliditatem metuent: flumen trans Iordanem abiit ad ulciscendas insidias congregaturus exercitum. De præhenso autem Malichus antipatri filios imprudentia superat. Nam & Phaselum apud Hierosolymam præsidii appositum: & Herodem qui custodias curabat ad murum multis accusationibus & sacramentis circunuentos impellit: ut ipsis intercedentibus reconciliaretur Antipatro. atque ita denuo per Antipatrum exorato Marco tunc in Syriam militem regente seruatus est: qui Malichum statuerat occidere. quod nouis rebus studiuisset. Cæsare uero adolescente: & Antonio cum Bruto & Cassio bellum gerentibus: Marcus & Cassius exercitu de Syria conflato: quod magna pars ubi usus poposcit Herodes fuisset: ipsum quidem toti Syriæ procuratorem præficiunt equitum illi manu perditumque attributa. Si autem bellum dedisset: regnum quoque Iudææ Cassius se eidem declaraturum esse pollicitus est: uenit autem ut Antipatro & spes & fortitudo & filii causa mortis fieret. Horum enim metum Malichus ministro quodam regio pecunia corrupto mixtum ei ueneno poculum dari persuadet. Atque ille quidem iniustitiæ Malichi palma fuit: post conuiuium mortuus uir ad strenuus rebusque administrandus idoneus: & qui regnum recuperatum conseruasset hyrcano: & Malichus infensum pro suspicionem ueneni populum pernegando placabat: simulque ut ualidior esset: at matorum sibi copias conquirebat. Nec enim Herodem cessaturum arbitrabatur: quin etiam mox cum exercitu necis paternæ ultor adueniret. Sed Phaseli fratris consilio qui eum palam minime persequendum esse dicebat: ne uulgi seditio concitaretur: & purgantem se tunc Malichum patienter admisit: & suspitione liberum esse concedens clarissimas paterno funeri celebrauit exequias. Conuersus autem in Samariam & ciuitatem composuit seditione turbatam: per quæ dies festos in hierosolymam remeabat præmissis comitibus armatis: nam timens impetum compellebat Hyrcanus. Malichus autem alienigenas introduci super indigenas quod dies festos agerent prohibebat. Herodes autem & ipso qui præcepit causisque contemptis nocte ingressus est. Iterumque Malichus ad eum ueniens antipatrum flebat. Contra quod ille se falli cum uix dolore premeret simulabat & tamen de nece patris apud Cassium per epistolas quaestus est. Cui præterea Malichus inuisus erat. Itaque non modo ut mortem patris ulcisceretur ei scripsit: sed etiam chiliarchis quibus præceperat ut in causa iusta herodi opem ferent occulte præcepit. Et quoniam capta Laodicia undique ad Herodem conuenerant optimates cum mulieribus & coronis ipse quidem hoc ultioni tempus destinauerat. Malichus autem id Tyri fore suspicabatur: & filium suum tunc apud Tyrios obsidione statuit subducere: & in iudæam fugam parabat. Salutis autem desperatio stimulabat: ut etiam maiora cogitaret nam & iudæorum gentem contra Romanos excitaturum se credidit: dum bello aduersus Antonium Cassius occupabat deiectoque hyrcano facillime regnatura. Sed profecto irridebat eius spem fatale decretum. Etenim quod intenderet animus suspicatus: Hero-

des & ipsum Hyrcanum prope astantem ad cenam uocat. Deinde seruorum quendam instruendi conuiuii specie intromittit. Sed res erat ut chiliarchis praediceret ad insidias aggredi: atque illi praecceptorum Cassii memores ad litus ciuitati proximum armati gladiis exierunt. Ibiq; circumspectu Malichum multis uulneribus interficiunt. Hyrcanus autem statim concidit stupore dissolutus: uixque anima recepta Herodem percunctabatur: quis Malichum occidisset. Et cum ex chiliarchis unus responsisset Cassii praecceptum: plate inquit & me & patriam meam Cassius seruabit incolumen: qui ambo rum insidiatorem peremit. Vtrum autem id inuidia dixerit: an quod timore factum probaret: incertum est. Sed enim in Malichum hoc est modo ultus Herodes. Postquam uero Cassius excessit e Syria iterum hierosolymis orta seditio est. Cum Foelix in phasellum mouisset exercitum & in herodem fratris poena uellet necem Malichi uindicare. Casu autem Herodes cum Fabio Romano duce apud Damasum habitabat. Et ne cupiens auxilio foret morbo impediatur. Interea tamen Phaselus etiam sine cuiusquam praesidio superauit Foelicem probrumq; ingrati obiciebat hyrcano: qui & Foelici studisset fratremq; Malichi castella occupantem coniurauerat. Iam enim multa tenuerat omniumq; tutissimum Masadam. Nec tamen ei quicquam contra uim Herodis potuisset sufficere: qui mox ut conualuit alia recepit. Et illum ex Masada supplicem dimisit & Marionem Tyriorum Tyrannum ex Galilaea pepulit. Triennium castella possederat: tyriisq; quos ceperat uitam concessit omnibus: non uollos etiam donatos abire permisit: una & sibi ciuitatis beniuolentiam & tyranno comparans odium. Marion autem a Cassio quidem meruerat tyrannidem qui tot Syriae tyrannos praefecerat. Sed ob herodis inimicitias etiam Antigonom & Aristobulum secum ducebat & Ptolemaeum propter Fabianum quem Antigonus pecunia sibi sociatum adiutorem incepti habebat. Cuncta uero socer ptolemaeus Antigono subministrabat. Contra quos Herodes instructus in aditu Iudaeae commisso praelio uictoria potitur. Fugatoq; Antigono redit in hierosolymam: pro merito gestae rei omnibus carus: ut etiam quibus antea despectus erat: tunc in eius familiaritatem sese dederunt propter hyrcani affinitatem. Namq; is herodes iam pridem ex indigenis habebat uxorem non ignobilem quae Doris uocabatur: & Antipatrum ex ea susceperat filium. Tunc autem duxerat Alexandri cuius pater fuit Aristobulus: filiam Mariannem Hyrcani neptem ex filia atq; inde regi familiaris erat. Sed ubi Cassio circa philippos interfecto Caesar in italiam & Anronius in Syriam discesserunt: & legatis ab aliis ciuitatibus ad Antonium missis in Bithyniam etiam iudaeorum optimates accusatum ueniunt phaselum & herodem quod illis rerum summam uel possidentibus nomen tantum honorabile superesset hyrcano. Atq; herodes qui praesto erat magna pecunia placatum sic Antonium affecit: ut ne uerbum quidem inimicorum eius pateretur audire. & tunc quidem ita digressi sunt. Cum autem denuo iudaeorum principes centum uiri Antiochia proximam Daphnem ad antonium uenissent iam amori Cleopatrae seruientem: delecti a caeteris qui eloquentia & dignitate praestabant aduersus fratres accusatorem proponunt. Respondebat autem Messala causae defensor astante etiam propter affinitatem hyrcano. Auditis deinde utrisq; partibus antonius percontabatur hyrcanum: quinam essent regedis rebus aptissimi. Cuius is herodem eiusq; fratres aliis praetulisset uoluptate repletus. Nam & hospes eorum paternus erat: humanissimeq; ab Antipatro susceptus eo tempore quo in iudaeam cum Gabinio uenerat tetrarchas ambos declarat: totius eis iudaeae procuratione permissa. Legatis autem id aegre ferentibus. xv. eorum correptos carceri tradidit: quos etiam pene occidit. Caeteros autem reiecit cum iniuriis: unde maior tumultus hierosolymis excitatus est. Deinde mille legati iterum Tyrum missi sunt ubi commorabatur Antonius in hierosolymam paratus irruere. Et contra eos uociferantes magistratus Tyriorum directus: data ei licentia ut quos comprehendisset occideret: praecceptoq; ut eorum potestatem confirmare curaret: qui tetrarchae ipsius essent antonii suffragio constituti. Ante hoc autem herodes usq; ad litus cum hyrcano progressus multis eos admonebat: ne & sibi interitus & patriae belli causa fierent: dum inconsiderate contendunt. Illis autem tanto magis id indigne ferentibus: Antonius missis armatis multos occidit: multos etiam uulnerauit. Quorum & faucios cura & mortuos sepultura hyrcanus dignatus est. Non tamen ideo qui effugerant quiescebant: perturbando enim ciuitatem antonium irritabant: ut etiam quos in uinculis haberet occideret. Barzaphanes autem parthorum satrapa Syriam biennio post tamen cum regis filio pacoro detinenti Lyfaniae patris sui mortui successor ptolemaei Minnei filii mille satrapae talenta pollicitus & mulieres quingentas: ei persuadet ut antigonom in regnum induceret hyrcanumq; deponeret. Impulsus igitur ab eo pacorus: ipse quidem per maritima loca perrexit. Barzaphanem autem itinere mediterraneo iussit irrumperere. Sed maritimorum Tyrii pacorum excluderunt. Cum ptolemaeus eum & Sidonii receperunt. Ille autem quendam regium ministrum cognomine suum: equitatus ei parte attributa ad iudaeos iussit accedere: & exploraturum hostium consilia: & ubi usus exegisset praesidio futurum Antigono. Plurimi autem eorum qui Carmelum populabantur iudaei: ultro ad antigonom currunt ad irruendum acriter animati. Ille autem ad locum qui Drymos dicitur occupandum eos praemittit: ubi commissa pugna depulsisq; hostibus & fugatis: hierosolymam cursu petebant: auctiq; multitudine usq; ad regiam processerunt. Excepti autem ab hyrcano & phaselo: forti acie in foro conflagunt. Ibiq; hostes in fugam uersos: pars Herodis in sanum concludit: custodesque his sexaginta uiros appo-

nit: per aedes proximas collocatos. Sed hos quidem in sensus fratribus populus igni consumit. Herodes autem iracundia peremptor: congressus cum populo multos obruncat: inque dies singulos inuicem sese per insidias incurfantibus assidue caedes erant. Instante uero die festo qui Penthecoste uocatur: omnia circa templum totaque ciuitas plebe rustica repleta est: & praerique armata. Et Phaselus quidem muros: Herodes quidem cum paucis domum regiam custodiebat. Inuasitque de improviso hostibus in suburbano complures quidem peremit: omnes autem in fugam conuertit. Et hos in ciuitate: alios in fanum: alios in extremum uallum concludit.

Admittitur arbiter pacis Pacorus: simulans Pacorus uolebat Antigonum adiuuare: cognitis insidiis missoque ministro ad necem Herodis qui noluit admittere habens huiusmodi suspectos: auditoque Phaselus frater eius fuisset corruptus ad Idumeam nocte pergit: cognitus a barbaris cogitur recedere praemissa matre & fratribus: ad Masada properabat decertans cum illis potius uictoria: Iosephus frater Herodis obuiam herodi ueniendi ex Idumaea fuit paucis ex carissimis receptis alios dimisit: parthi hierosolymam ueniunt: constituunt regem Antigonum: hyrcanum & Phaselum uerberantes: dentibus auriculas truncat Antigonus ne possit esse pontifex: herodes cognita morte Phaseli fratris uix euadens romam puenit. Creat rex fauore omnium & fauore Antonii & Caesaris.

CAP. XXV.

Interea pacis arbitrum Pacorus & Antigonus & perit & admittit. Exoratus autem Phaselus & ciuitate & hospitio cum equitibus quingentis Parthum recepit: sed ante quidem specie concordiae uenientem: re autem uera ut adiuuaret Antigonum. Denique Phaselum dolo pepulit ad Barzaphanem legatos de compositione mittere: quamuis multa dissuadente herode: atque

ut insidiatorem occideret. Ne uel se eius fallaciis dederet: admonente enim natura barbaros fidem negligere. Exiit etiam Pacorus cum hyrcano quo minus suspectus esset: nonnullisque relictis equitibus apud herodem: quos eleutheros uocant: cum caeteris Phaselum persequeretur. Sed ubi ad Galilaeam uenerunt: indigenas quidem dissidentes atque armatos offendunt. Satrapam uero conueniunt satis calide: & officiis amicitiae dolos tegentem. Denique postquam dona eis dedit redeuntibus insidias posuit. Illi autem in maritimum quendam locum deducti cui nomen est Ecdippon: fraudem intelligunt. Ibi enim de promissis mille talentis audierunt: & quod Antigonus praerique mulieres ex his quas ipsi haberent inter quingentas parthis deuouisset: quodque sibi semper a barbaris perfruerentur insidiam. Olim enim capti essent nisi mora fuisset: dum hierosolymis caperetur herodes: ne sibi praesciens quae de his agerentur caueret. Haec iam non uerba erant solum: nam & custodes haud procul abesse conspicebat. Et tamen Phaselus Hyrcanum deserere non passus est: quamquam eum saepius moneret ut fugeret: cui Saramalla syriorum tunc ditissimus dixerat: quemadmodum essent omnia de insidiis constituta. Sed conuenire satrapam maluit atque mox exprobrare: quod se insidiis appetisset: ac maxime quia pecuniae causa talis extitisset: cum plus ipse pro salute daturus esset: quam pro regno promississet Antigonus. Ad hoc Parthus subdola satisfactione: iurisque iurandi suspicionem deprecatus perrexit ad Pacorus: statimque a parthis qui remanserant: quibus iussum erat Phaselus atque hyrcanus comprehenderentur: per iniuriam simul ac per inuidiam execrantes. Et interim minister ad hoc missus herodem capere moliebatur. eumque fallere ut extra murum procederet: sicut sibi mandatum fuerat conabatur. Ille autem suspectos habere solitus ab initio barbaros: & tunc minime dubitans in hostes incidisse litteras: quae insidias proderent indicare nolebat: quamquam satis idoneam causam Pacorus praetenderet: epistolas portantibus obuiam ire debere: nec enim aut ab hostibus esse captos: aut quicquam de insidiis: sed quae Phaselus gessisset his contineri. Iam dudum autem ab aliis audierat herodes fratrem suum Phaselum esse corruptum: & hyrcanum filiam Mariam prudentissimam foeminae: multis cum precibus ne proderet orabat: ne uel se crederet manifestis iam conatibus barbarorum. Adhuc autem Pacorus cum sociis deliberante: quoniam modo clam pararet insidias: nec enim fieri posset ut tanta sapientiae uir ex aperto circumueniretur. Nocte herodes cum propinquissimis sibi personis ad Idumaeam ignaris hostibus proficiscitur. Eo cognito parthi eum persequerentur. Et ille matrem quidem fratresque suos: despiciatamque puellam cum matre: minimosque fratres praetereundum iter iussit. Ipse autem caute cum famulis suis barbaros retinebat: multisque per omnes conflictus interemptis: ad castellum Masada properabat. Grauioribus autem in fuga parthis Iudaeos expertus est. Qui cum semper molesti fuissent: a sexagesimo tamen ciuitatis studio aliquandiu etiam acie decertauerunt. Vbi Herodes uictoria potitus cum multis interfecisset: ipsumque locum in memoriam clari facinoris aedificatum locupletissima exornauit regia: arcemque in eo munitissimam condidit: ac de suo nomine Herodion uocauit. Et tunc quidem cum fugeret multi se applicabant. Postea uero quam de Idumaea uenit occurrit ei frater Iosephus: turbamque sequentium diminui persuadet: nec enim capace esse multitudinis Masadam. Erat autem supra quam nouem milium multitudo. Itaque paruit herodes eius consilio: & impares quidem necessitati per Idumaeam dimisit cum uaticis: lectissimos autem maximeque necessarios tenuit: atque ita in castellum receptus. Deinde octingentos qui mulieres defenderent: itaque comitatu qui satis esset obsessis ipse in petram ciuitatem Arabiae praerexit. Parthi autem apud hierosolymam in praedam uersi: in fugientium domos ac regiam irruerunt: solis hyrcani pecuniis abstinentes: quae. ccc. talenta superabant: aliorum uero spe minores inueniebant. Quoniam Herodes iam pridem barbarorum perfidiam suspicans: quicquid erat in opibus precio-

sum in Idumæam multo ante comportauerat: eiusque sociorum itidem quisque fecerat. Verumtamen postquam præda potiti sunt Parthi ad hoc iniuriæ processerunt: ut omnem terram illam bello implicato replerent. Marisa tum quoque ciuitate uastata: nec solum antigonum regem constituerent: uerum etiam Phaselum & hyrcanum uinctos ei traderent uerberandos. At ille Hyrcani quidem auriculas dentibus truncat: ne solutus quidem mutatis rebus unquam pontificatum recipiat: ab integris enim celebrari sacra oportet. Phaseli uero uirtute præuentus est. Qui cum nec ferri copiam: nec manus liberas haberet: ad saxum fracto capite interiit: atque ita probato quod uerus Herodis frater esset: Hyrcanusque degenerasset uiriliter uita functus: dignum operibus humanis obitum affectus. Fertur tamen & aliud quod ex illa quidem plaga resipuerit: sed ueluti curandi eius causa missus ab Antigono medicus uenenis malis uulnus expleuerit: eoque illum pacto peremerit. Vtrumuis autem uerum sit: præclarum habet initium. Denique aiunt eum priusquam efflaret animam: cognito ex quadam muliercula quod Herodes euasisset dixisse. Nunc bono animo decedam: qui ultorem inimicorum uiuum relinquerim. Ille quidem sic moritur. Parthi autem quamquam mulieribus caruerunt quas maxime cupiebant: rebus tamen Antigono apud Hierosolymam compositis: uinctum in Parthiam Hyrcanum ducunt. Herodes autem obstinatus in arabiam uelut adhuc uiuo fratre suo festinabat: ut pecunias ab rege acciperet quibus solis exortâ iri pro Phaselo sperabat avaritiâ barbarorum. Etenim reputabat si arabs minus memor fuisset paternæ amiciciæ: animoque liberali parci: or: uel mutuum ab eo sumere: quod redemptionis causa præberet: pignori opposito ipsius filio quæ redimeret. Secum enim habens fratris filium septem annis natum. ccc. que talenta dare decreuerat interpositis precatione Tyriis. Sed profecto studium fortuna præuenerat: & Phaselo mortuo ne quicquam fratrem diligebat Herodes. Non tamen uel apud arabas saluam esse amiciciam repperit. Denique Malicus rex eorum præmissis qui hæc admonerent quamprimum reuerti eum a finibus suis iubet: simulatione quidem Parthos per legatos petisse: ut Herodem arabia pelleret. Certa uero causa fuit quod uicem Antipatro debitam negare proposuerat. Neque beneficiis ab eo perceptis aliquid eius filiis gratiæ rependeret consolatione egentibus. Impudentiæ uero suasores habebat qui antipatri uellent obuiare: deposita erant autem circa eum potentissima. Proinde Herodes quidem ubi arabas ex ea causa hostes esse deprehendit: unde amicissimos existimabat eaque respondit nuntiis quæ dolor imperabat: ægyptum uersus recedit. Et prima quidem uespera in quodam agresti fano dum post uenientes recipiebat tendit. Postero autem die cum Rhinocuram peruenisset: fratris ei mors nunciatur. Acceptoque tanto luctu quanto curarum deposuit: ibat ulterius. Itaque arabem sero facti penituit: & qui reuocarent eum quæ contumeliose tractauerat uelociter misit. Herodes autem etiam hoc in Pelusium peruenerat: ibique transitu phibitus: ab eius rei speculatoribus rectores adit: & illi eum famam uiri dignitatemque reueriti: alexandriam prosequuntur. Transgressus at ad ciuitatē a Cleopatra honorifice susceptus est: ducem sibi militum fore: eum ad ea quæ parabat existimante. Deceptus at reginæ precibus: neque hyemis asperitatē: neque marina discrimina: quominus nauigaret Romam extimuit. Circa Pamphiliam uero periclitatus maiore oneris parte relicta: uix in Rhodum uehemēter bello Cassii sollicitante saluus euadit. Amicorum autem suorum Ptolemæi & Saphinie receptus hospitio: licet rei pecuniariæ premeretur inopia: maximam tamen ædificat nauem triremem: eaque cum amicis delatus Brundisium: atque inde continuo romam profectus: familiaritatis paternæ gratia primum conuenit Antonium: eique tam suas quam totius generis clades exponit: quodque affinibus suis in castello at obsidione derelictis ad eum hyeme supplex nauigasset. Itaque tantæ miserationis casum miseratus Antonius: & memoria quidem iuncta cū antipatro dextere: tunc uero ipsius qui erat contemplatione uirtutis: etiā tunc regē constituere proposuit Iudæorum: quoniā ipse terrarcham ante fecerat. Non minus autem quā fauore Herodis odio ducebatur antigoni. Hunc enim & seditiosū & Romanis inimicū esse arbitrabatur. Cæsarem quidem habebat multo quam ipse paratius renouantē Antipatri expeditiones quas in ægypto cum eius patre pertulerat: & hospitium & in rebus cunctis beniuolentiā: cū præter hæc ipsius quoque Herodis efficaciam cerneret. Verumtamen & senatum conuocabat: ubi messala: & post eum Attratinus astante Herode patris eius merita: & ipsius circa Populum Romanū fidem persequebantur: quo simul & hostē antigonū demonstrarent: non solū quod intra breue tempus bis dissidere cœpisset: uerum etiam quod antea quoque populo Romano despecto Parthorum suffragio regnum curauisset accipere. His autem commoto senatu cum Antonius bello contra parthos gerendo: utile esse dicebat Herodem regem creari omnes assentiunt. Dimisso consilio Antonius quidem & Cæsar egrediebantur medium stipantes Herodem. Consules autem cum aliis magistratibus antecederent Cæsari hostias: decretumque senatus in capitolio deposituri. Primo autem die regni Herodis apud Antonium cœnatum est.

Antigonus inclusos tenet Iosephum & alios qui etiā exeuntes quandoque uincebant quandoque aduerso casu reuertebantur: Ventidius interim festinat Iosepho & aliis fere auxilium: sed placatus muneribus antigoni discedit: Herodes ex Italia reuertitur & contra antigonum summit exercitum: castris positus declarat populo uenisse bono populi & non recordaturus offensarum: detegitur corruptio Sylonis ab Herode quod ipse uinū & oleum & oīa necessaria defferri scripserit in Hiericunta: He

rodes occupat ciuitatem: & quingenta cacumina montium: committit bellum: uictor reuertitur: Herodes multos in spelūcis occidit: pater septem filios cum matre occidit qui uolebant foedus inire cum Herode & septem: etiam desaper occidit: reuertitur in Samariam contra antigonum dimisso Ptolemaeo praeposito qui ab eis occiditur: occisis multis per Herodem fertur quod Iosephus eius frater: in Iudaea frangitur & moritur in Galilaea se confert: uulneratur Herodes: municipia multa occupat: in fugam uertit: aciem inimicorum: ciuitatem ingreditur cladem fecit ex illis magnam: sed propter hyemis asperitatem non potuit Hierosolymam applicare: interim uxorem ducit & in Hierosolymam petit. iterum oritur discensio in ciuitate: Herodes iratus quoscumque posset occidit: Antigonus ad pedes Cassii prosternitur: Herodes quaerit pacare ciuitatem: & studiosos suos facere amicos: Antigoniam nos neci tradere.

CAP. XXVI.

Odem uero tempore Antigonus apud massada inclusos obsidebat: aliis quidem uictu necessariis abundantes: aquae autem inopes. Unde Iosephus quoque frater regis cum ducentis familiaribus suis ad araba confugere cogitabat: audito quoque eorum quae in Herodem commiserat malichum poeniteret: castellumque reliquisset: nisi circa noctem qua egressurus erat plurimum imbrium contigisset effundi. Aqua enim repletis puteis fugiendi causa non erat ut iam ultro in antigoni militem eruptionis auderent: multosque cum aperto praetio: nunc insidiis neci darent: non tamen illis omnia pro uoto cedebant: sed ipsi quoque interdum cum aduerso casu reuertebantur. Interea dux romani militis Ventidius prohibitum missus Parthos a Syria post illos in Iudaeam uenit: uerbo quidem ut Iosepho: & qui una obsidebantur ferret auxilium: re autem uera ut pecunias auferret Antigono. Itaque cum non longe ab Hierosolymis tetendisset quaestu expletus: ipse quidem cum plurima exercitus parte discedit. Silonem uero cum paucis ne furto deprahenderetur si omnes abduxisset reliquit. Antigonus autem sperans iterum Parthos sibi adiumento: Silonem interim placabat: ut pedete spe nihil inquietaret. Iam uero naui ex italia in Ptolomaidam deuectus Herodes: non parua manu coacta extraneorum atque gentilium per Galilaeam aduersus antigonum properabat Ventidii & Silonis fultus auxilio: quibus Delius ab antonio missus ut herodem in regnum adducerent persuasit. Horum autem Ventidius quibusdam turbas in ciuitatibus quae propter Parthos euenerant componebat. Silonem uero antigonus in Iudaea mercede corruperat. Non tamen herodes opis egebat. In dies enim singulos quo magis iter promouebat: augebantur eius copiae. Praeter paucos enim omnis in Galilaea consensit: & propositum habebat primum necessarium Masadam ut primum affines suos liberaret: sed impedimento fuit Ioppe. Haec enim prius quam hostilis esset eximenda uidebatur: ne dum ipse peteret hierosolymam tutamen a tergo aliquod inimicis relinqueretur. Etiam Silo iungit agmina inuenisse gaudens resistendi occasionem: quod eum persecuto premeret Iudaeorum. Hos autem herodes paruae manus excusatione perterritos mature in fugam uertit: & Silonem male repugnantem periculo eripit. Deinde capta Ioppe suos deliberaturus ad Masadam festinabat: cum indigenarum alios amicitia paterna sibi sociaret: alios ipsius gloria: nonnullos utriusque uicissitudo debita beneficiis: plurimos tamen spes ut a rege certissimo. Itaque ualidissimas quaesierat militum copias: & antigonus iter eius impediabat: loca insidiis oportuna praeueniens: unde nullum aut minimum afferebat hostibus detrimentum. Herodes autem facile receptis ex Masada pignoribus suis & rebus: a castello in hierosolymam perrexit. Cui se tam Silonis milites: quam caeteri de ciuitate iunxerunt: uirium eius timore perculsi. Castris autem positis in occidua regione oppidi: custodes eius partis ipsum sagittis & iaculis impetebant. Ab aliis uero per cuneos excurrentibus primae frontis acies tentabantur. Herodes autem primo circa muros preconaria uoce declarari iussit: populi se bono & ciuitatis aduenisse: poenasque a nullo quam manifesto inimico repetiturum: sed discordissimis etiam offensarum obliuionem daturum. Deinde cum allocationibus contrariis pars Antigoni obstaret: quo minus aut precones exaudiret: aut uoluntatem matare quispiam posset quod reliquum erat suis imperat murorum defensores aduolcisci: atque illi statim sagittis cunctos ex turribus in fugam uertunt. Ibi quoque tunc Silonis detecta corruptio est. Multis enim militum subornatis qui tebus egere se necessariis acclamarent: pecuniamque alimentis poscerent. atque hyemandi gratia in loca opportuna dimitti. Nam ciuitati proxima deserta erant. Ita omnibus ab antigono ante prouisis & incitabat exitum: & ipse recedere conabatur. Herodes autem non solum rectores qui Siloni parerent: sed etiam milites ubi essent plurimi conueniendo rogabat: ne se destituerent quem scirent a Caesare & Antonio & senatu deductum in uno die pollicitus eos penuria soluere. Deinde hoc precatus ipse in agros abiit: tantamque his copiam commeatus exhibuit: ut Silonis omnes causationes perimeret: simulque prospiciens ne uel in posterum ministrare desinerent: accolae Samariae per epistolas admonebat. Nam ciuitas eius se clientellae dederat: ut alimenta & uinum & oleum & pecora in Hiericunta deferrent. Haec ubi audiuit antigonus statim qui frumento hostes prohiberent atque insidias quibus opprimerentur per agros dimittit. Illique iussis obediunt: & magna iam manus armatorum super hiericunta fuerat congregata. Discreti autem montibus insidebant: si qui exportarent uictui necessaria speculantes. Non tamen Herodes ociosus erat: sed decem cohortibus comitatus: quinque romanorum & quinque Iudaeorum: quibus permixti erant etiam mercede conducti: ac praeterea paucis equitibus Hiericun-

ra peruenit: & ciuitatem quidem uacua habitatoribus repperit: quingentos uero cum mulieribus
 ac familiis montium occupasse cacumina: & hos quidem captos dimittit. Romani autem in reliquam
 ciuitatē irruunt eamque diripuerunt: cum plenas domos offendissent omnigenum conditionum. Rex
 autem apud Hiericunta praesidio collocato reuersus est Romanūque militem in his quae sibi cesserant
 ciuitatibus hoc est Idumaea & Galilaea & Samaria hyematurum dimisit. Antigonus quoque Silonis
 corruptione meruit: ut exercitus partem Lyddis susciperet in Antigoni gratiam. Et Romani quidem
 armorum cura soluti rebus omnibus abundabant. Herodes non quiescebat: sed Idumaea duobus
 milibus peditum & quadringentis equitibus: misso est fratre suo Iosepho commouit: ne quid noui cum
 Antigono fieret. Ipse autem matre cum aliis quos ex Masada liberauerat affinibus suis in Samariam trans
 lata: ibique tutissime collocata: ut caeterae Galilaeae subueniretque Antigoni praesidium expelleret profi
 ciscitur. Cuius Semphorim licet uehementissime ningeret peruenisset: facillime ciuitatem capit: cu
 stodibus eius ante egressionem fuga dilapsis: ibique suis militibus quos hyems fatigauerat recreatis.
 Erat enim magna copia comeatus aduersus latrones in speluncis agentes direxit animum: qui praer
 raque illius regionis incurfantes: non minoribus quam belli cladibus afficiebant. Praemissis autem tri
 bus peditum cohortibus unaque ala equitum in uicium arbella: ipse diebus quadraginta post cum re
 liqua manu superuenit. Nec tamen incursum hostes extimuerunt: sed armati obuiam procedebant pe
 ritia bellatoris fidi & ferocitate latronis. Denique praelio commisso: dextro ipsorum cornu sinistram he
 rodis in fugam pellitur. Ille autem de suo dextro circumgressus uelociter subuenit: & suos quidem a fu
 ga retrahit. Irruendo autem in hostes impetum persequentium refrenabat: donec a fronte pugnantis uio
 lentiae concesserunt: qui tamen eos usque ad Iordanem caedendo persequeretur: & magna fugientium
 parte perempta. caeteri trans fluuium disiecti sunt: & Galilaea metu est purgata: nisi quae in speluncis la
 ritantes reliquerant: eorumque causa diutius ibi morandum fuit. Quobrem primum laboris fructum
 militibus rependebat. cl. numerorum drachmas singulis diuidendo: eorumque rectoribus multiplicata
 summam ad hiberna mittendo. Pherorae autem fratri minimo scripsit: ut & foro uenaliū consulere
 ret: muroque castellum alexandrium cingeret: quae ab illo curata sunt. Itaque circum athenas uersaba
 tur antonius. Ventidius autem ad bellum contra Parthos Silonem atque herodem accersit: mandato
 eis per epistolas: ut iudaeae statum ante componerent. Sed herodes libenter ad Ventidium Silone
 dimisso: ipse aduersus latrones in speluncis habitantes mouet exercitum. Ista autem spelunca in
 praeruptis montibus erant undique inaccessa: transuersosque tantum ac per angustos ascensus habebat
 saxumque ab earum fronte usque ad fauces altissimas pertinebat: rectum uallibus imminens: ut aliqua
 diu quidem rex incertus esset pro loci difficultate quid ageret. Postremo autem munimine uteretur
 satis incauto. Etenim ualentissimus quisque dimissis arcibus exponebatur in hostia speluncarum. Hiique
 cum familiis eos mactabant: ignemque repugnantibus iniiciebant. Cuius aliquos ex his conseruare
 uellet Herodes: ut ad se accederent uoce praconis edixit. Sed illorum neque uoluntarie se quisquam
 ei tradidit. Sed quos uis cogerat: multi eorum mortem captiuitati praetulerunt. Vbi etiam senior
 quidam septem filiorum pater orates cum matre pueros ut egredi sibi ad foedera pmitteret occidit
 hoc modo iussit singulis exire: ipse ad hostium stabat: & prodeuntem quemque filiorum trucidabat. He
 rodes autem e spelunca haec prospiciens: & dolore conficiebat: & ut filiis parceret: seni dexteram cum
 precibus porrigebat. Ille autem dictis eius nequaquam mitior factus: insuper uelut humilis animi con
 temptus herodem. Et post filios occidit uxorem: deiecitque desuper mortuis: postremo semetipsum p
 cipitem misit. Speluncis & qui in his erant ita subactis. Herodes relicta exercitus parte quantum ne
 quis rebellare tentaret satis esse arbitratur: eique Ptolemaeo praeposito in Samariam rediit: armato
 rum quidem tria milia: sexcentos uero equites in Antigonom ducens. Tuncque propter eius absces
 sum nacti licentiam quibus Galileam turbare mos erat. Ptolemaeum uero militum rectorē aggressi
 si nec opinantem interficiunt. Agros autem uastabant in paludes atque in abditissima loca refugien
 tes. Quibus cognitis herodes mature succurrit: & magnam quidem multitudinem morte consu
 mit. Omnibus autem castellis obsidione liberatis huius mutationis causa multam exigit a ciuitati
 bus centum talenta. Iam uero Parthis expulsis occiso etiam Pacoro Ventidius Antonii litteris mo
 nitus equitum mille auxilia duarumque cohortum aduersus Antigonom mittit herodi. Eorum autem
 ducem Macharam ut se adiutum ueniret per epistolas rogauit Antigonus & de uita herodis multa
 conquestus: & pecuniam dare pollicitus. Sed Ventidius nec enim a quo missus erat negligendum
 putabat cum praesertim plura daret herodes proditione quidem ei non paruit simulata uero amici
 tia res Antigoni exploratum perrexit non admissio herodis consilio dissuadentis id fieri. Antigonus
 autem quia praesens quid cogitaret ciuitatem ei clausit: & tanquam hostem ex moenibus ulcisciba
 tur. Donec Macharam incepti puduit & in Amathunta ad herodem recessit. Iratus autem quod res ali
 ter cesserat quoscumque iudaeos offendisset interficiebat: nec uel herodianis parceret: sed Antigoniam
 nis omnibus abutebatur. Haec cum agere ferret herodes in Macharam quidem uindicare uoluit: tam
 quam in hostem iracundiam uero repressit: & ad Antonium appropinquabat: apud eum accusaturus
 Macharae iniquitatem. Ille autem delicta sua reputans uelociter regem consequitur: utque in gratiam

secum ualeat multis precibus efficit. Neq; tamen Herodes a proposito reuocatus quominus ad Antonium pergeret. Sed cum audisset eum magnis uiribus oppugnare Samosatam iuxta Eufraten ualidissimam ciuitatē acrius festinabat: Opportunum hoc tps esse prospiciens demonstrandæ uirtutis: & ut magis magisq; placeret Antonio. Deniq; mox ut ad eū uenit finem detulit obsidiōi multis barbaris interfectis. Magnaq; p̄dæ parte destinata: ut Antonius quidē quanquam eius uirtutē ante mirabatur: tamen ēt tunc magis eandē opinionem haberet: multumq; ad honores eius sp̄q; regni adderet Antiochus uero tradere Samosata cogere. Dum hæc agerent: res Herodis in iudæa fractæ sunt. Reliquerat enim Iosephum fratrem qui omnia procuraret cum mandatis hmōi: ut ne quid ante reuersionē suam aduersus Antigonum cōmoueret: quia non firmū esset auxilium Machæræ quantum delictis superioribus probaretur. Verum Iosephus ubi fratrem procul abesse cognouit immemor præceptorum Hiericunta cum quinq; cohortibus a Machæra secum missis petit: ut maturo messium tpe frumenta diripiat. In cursu aut̄ hostium per montana atq; aspera loca oppressus & ipse cadit magnam uiri fortis in ea pugna gloriam consecutus: & oēs Romani milites pereunt. Decem enim lectæ de Syria cohortes erant: nec ueterum militū quēquam permixtum habebant: qui belli posset operibus opitulari. Antigonus aut̄ uictoria minime contentus: sed eo processit iracundiæ ut mortuum quoq; Iosephum uerberaret. Deniq; nactus corpora mortuorum etiam caput eius ante abscidit: quam .I. talenta Pheroras frater eius p̄cium redemptionis offerret: tanta uero nouitas post Antigoni uictoriā Galilææ res occupauit: ut qui p̄ribus eius magis fauerent p̄ductos optimates Herodis studiosos lacu summergerent multaq; in idumæa mutarent: ubi Machæras castelli cuiusdam instaurabat mœnia cuius nomen est Gittha nec horum quidem quicquam Herodes audierat captis enim samosatis antonius & præposito Syriæ Sossio: iussio quoq; ut herodem aduersus Antigonum adiuuaret discessit in ægyptum. Sossius aut̄ duabus cohortibus in iudæam præmissis quarum herodes uteretur auxilio ipse cum cætera manu militū sequebatur. Herodi aut̄ prope degenti apud Daphnē Antiochiæ mortē fratris somnia manifesta significant. Cūq; turbatus prosluisset stratis ecce nūti claudis intrabant: quare pro dolore paululum quæstus maxima parte luctus delata in hostes properabat ultra uires iter accelerans. Et ubi ad Libanum uenit octingentos montis accolæ assumit auxilio: nā que his iungit Romanoꝝ cohortem. Cum quibus non expectata luce in Galilæam ingressus est: hostesq; obuios in eum quē reliquerant locum auertit: & assidue quidē castellum oppugnare tētabat. Sed priusquam id caperet: asperima hyeme coactus in uicos proximos recepit exercitum. Paucis autem diebus post auctus etiam alterius p̄sidio cohortis: quam antonius miserat: tanto hostibus terrore fuit: ut castellum nocte desererent. Iamq; per Hiericunta properans ibat: ut quāprimum interfecto res fratris sui posset ulcisci. Vbi etiam mirabilis ei monstroq; similis casus euenit. Vnde præter spem liberatus: & opinionem q̄ deo carus esset adeptus est. Nam cum multi honorati uespera illa cenauissent: postquam dimisso conuiuio omnes egressi sunt: confestim cœnaculum concidit. Id autem cōmune sibi tam periculorum quam salutis indicium quantum ad futurum bellū pertineret esse coniciens: mane primo castra commouet: hostiumque sex milia circiter de montibus decurrentes prima tentabant agmina: & manum quidem cum romanis confetere non satis fidebant. Lapidibus autem ac telis eos dummodo plurimos fauciarent eminus appetebant. Vbi herodes quoque ipse præteriens: latus iaculo uulneratur. Antigonus autem se non solum audacia suorum: sed etiam multitudine superiorem uideri cupiens: Pappum quēdam ex contubernalibus suis: cum manu militum in Samariam mittit. Quibus quidem Machæras erat palma uictoriæ. Herodes uero terram peruagatur hostilem: & municipia capit. Duoque habitatorum milia consumit. Exustisque domibus ad exercitum redit circa uicum qui appellatur Cana tendentem. In dies autem singulos magna ei multitudo Iudæorum: uel ex ipsa hiericunte: uel ex aliis regionibus accedebat: Cum hos odium moueret antigoni: alios ipsius herodis præclara facinora. Enimuero multos ratione carentes mutationis cupiditas impellebat. Hoc autem congregi festinate Pappi milites neque multitudine hostium neque impetu perterriti: acriter ad pugnam ex altera parte procedunt. Sed ubi agmina conflixerunt: cæteri quidem paulisper restituerunt. Herodes autem fraternæ cædis recordatione periculosius dimicans: dummodo ulcisceretur auctores: aduersam aciem facillime superat. Deinde semper integros aggrediendo uniuersos in fugam uertit. Erat enim plurima occumbētium strages: cum alii quidem in uicum unde uenerant compellerentur. Nouissimus autem ipse instaret: atque infinitos occideret. Postremo ruens inter fugientes hostes: in ciuitatem incidit: cum omnes quidem armatorum domus essent refertæ: plenaque propugnatorum desuper tecta: & quoniam foris depræhensos facillime superabat: disturbando ædes intus abditos extrahebat: alios conuulsis obrutos fastigiis multos simul necabat. Si quis autem subterfugisset ruinam cū gladiis armati milites excipiebant. Tantaq; cadauerū per omnes uias multitudo congregata est: ut etiam uictoribus ipsis transitus obstrueretur. Hanc plagam hostes adeo non tulerunt: ut confluentium turba conspectis q̄ in uico periissent: fuga discederent. Statimq; successu fretus herodes ad hierosolymā perrexisset: nisi eum hyemis asperitas phibuisset. Hæc enim perficiendæ uictoriæ fuit impedimentum: & ne penitus opprimeretur Antigonus ob-

stetit: qui ciuitatem iam deserere cogitabat. Herodes autem ad uesperam cum lassos amicos reficiens corporis gratia dimisisset: ipse adnuc ab armis calidus: more militis lauatum ibat. Siquidem unus tantum puer eum sequebatur. Et priusquam in balneum perueniret: obuius ei quidam ex hostibus gladio armatus excurrit. Deinde alter & tertius & plures. Hi confugerant armati ex acie in balneum sed percussi etiam tum metu: ac latitantes ut regem uiderunt: illum quidem stupore debilitati ac tremantes: cum inermis esset pretereunt. Exitus uero qua fugerant cursu petebant. Itaque cum alius casu quod eos comprehenderet nullus adesset. Herodi autem nihil pati satis fuisset: omnes effugiunt. Postero autem die Pappum quidem Antigoni militum ducem abscisso capite obruncat. Id Pherorae magistro exercitus fratri suo mittit: in percepti fratris ultionem. Namque Pappus erat qui Iosephum interfecerat. Vbi autem rigor hyemis cessit in hierosolymam profectus est: murisque ad motu milite anus autem tertius agebatur ex quo Romae rex fuerat declaratus: pro templo castra posuit: qua facilius erat expugnatio & antea Pompeius coeperat ciuitatem. Exercitu autem in opera distributo suburbanis diuisis tres quidem leuare aggeres: & super eos turres aedificare iubet. Relictis autem qui operibus instarent efficacissimis amicorum: ipse in Samariam uadit uxorem accepturus alexandri filii aristobuli filiam sibi desponsatam: ut diximus: & domum obsidet qui subcisa opa nuptias curaturus quippe iam hostem despiciebat. Igitur ubi eam duxit ad hierosolymam rediit auctus militum copiis eiusque Sossius cum magna manu equitum peditumque sociatur: quae mediterraneo itinere premissa per Phoenicem ipse remeauit. Vniuerso autem exercitu congregato ad peditum legiones undecim equitumque sex milia propter auxilia Syriorum non pro minima parte ducenda: prope a septentrionali muro castra collocarunt. Ipse quidem Herodes se natuconsulto fretus: quibus rex fuerat declaratus. Sossius uero antonio a quo milites quibus perat sciret missos Herodis auxilio. Iudaeorum autem intra ciuitatem agentium populus uarie turbatus erat. Nam circa templum infirmior multitudo conueniens furore agebatur: multaque ueluti diuinitus de temporibus discitabat: & qui audaciores essent in collegio conglobati multis modis latrocinabantur: maxime & locis oppido proximis uictui necessaria diripientes: neque aut equis aut uiris alimenta relinquebant. Bellatorum autem constantiores obsidentibus oppositi e muris opus aggerum prohibebant & contra instrumenta oppugnantium semper nouum aliquod obstaculum moliebantur. In nulla autem re sicut in cuniculis superabant. Rex autem aduersus latrocinia quidem occultas excogitauit militum insidias quibus eorum reprimerentur excursus. Inopiam uero alimentorum longinquis transuersionibus adiuuare disposuit: ac pugnae intenti quamuis omnem modum audaciae supergrederentur: Romanoque tamen peritia uincebantur. Nihilominus aperte cum his certa morte proposita confligebant. Ex improviso autem Romanis per medios emergentibus in cuniculis priusquam muri aliqua pars dirueretur: alteram eius uicem muniebant. Profsus neque manibus neque machinis deficiebant: quoniam usque ad ultimum repugnare decreuerant. Denique tanto exercitu circumsedente per quinque menses obsidium tolerauerunt: donec quidam ex his quos lectos habebat herodes ausu murum transgredi ciuitatem irrupere: & post eos Sossii centuriones. Igitur ante omnia sano proxima capiebantur: & infuso exercitu plurima ubique mors erat: Romanis quidem propter obsidionis moras iratis. Herodes uero manu iudaica summo intento studio: ne quis penitus ex aduersariis resideret. Mactabantur autem quamplurimi: & per angustiores uicos oppidi: & in domos compulsi: uel si ad templum etiam confugissent: nec ulla erat aut senectutis aut muliebris infirmitatis miseratio. Denique licet Rex ubique dimicans rogaret ut parcerent: nemo tamen dexteram continuit: sed ueluti furentes omnem persequebantur aetatem. Ibi tunc etiam Antigonus: neque priorem neque praesentem fortunam cogitans domino descendit: & ad pedes Sossii prosternitur. Ille autem nihil eum tantae mutationis causa miseratus: & intemperanter derisit & antigonam appellauit. neque tamen etiam custodia liberum dimisit ut feminam. Itaque ille quidem uinctus asseruabatur. Herodes autem quoniam hostes uicisset: ut externa quoque auxilia sub iugum mitteret prouidebat. Visendi enim templi sanctorumque eius studio omnis multitudo peregrina fuerat incitata. Ob eamque rem hos minus alios praecibus non nullos armis etiam refrenabat: acerbiorum quam si uictus fuisset existimans fore uictoriam si quod uideri nephas esset: culpa sua uisum fuisset. Mox autem etiam rapinas in ciuitate prohibuit: multa inuectus in Sossium: si uacuefacto uiris & pecuniis oppido Romani Regem solitudinis reliquissent: qui pro tanta ciuium caede totius orbis terrae imperium uile praecium iudicaret. Illo autem iustum esse dicente: ut pro labore obsidionis praedarum licentiam milites haberent: ipse de suis facultatibus mercedem singulis distributarum esse firmavit. Atque ita redemptis patriae reliquiis promissa compleuit. nanque militum quaeque liberaliter & pro merito duces: ipsumque Sossium regia largitate donauit: ut nemo egens pecuniis abiret. Post haec Sossius aurea corona deo dedicata ex hierosolymis remeauit: Antonio uinctum Antigonom ducens. Et illum quidem uana spe cupidum usque ad ultimum diem ignauia digna securis excepit. Rex autem Herodes discreta multitudine ciuitatis: suarum quidem partium studiosos quo magis beniuolos faceret sibi honorifice tractabat. Antigonianos autem neci tractabat. Et cum pecuniae defecissent: quicquid ornamentorum haberet diuisum. Antonio eiusque comitibus misit. Non tamen omnino nequid pateretur ademit. Iam enim Antonius Cleopatrae amo

re corruptus: in omni re cupidini cesserat.

Cleopatra indignata quod propinquus nullus ex sanguinitate esset: ad extraneos occupandos se conuertit: moliebatur ut Herodes & Malichus interirent per Antonium: qui noluit: insidiis periclitatur Herodes: ex hoc recreati arabes pugnam repetunt: fugant militem Herodis: ulciscuntur arabes: interrim alia calamitas occurrit herodi scilicet terremotus infiniti ut triginta milia hominum interirent: incitantur hoc magis Arabes: Herodes hortatur suos ad resistendum facto sacrificio congregatur & potitur uictoria: desideratur patronus illius gentis: adiit Cæsarem Herodes conquerens de antonio: Herodem regem instituit & diadema imposuit in Aegyptum proficiscitur Cæsare: & mortua Cleopatra & Antonio regnum auxit herodi: procurator syriæ instituitur: construit templa & multa in honorem Cæsaris fecit & agrippæ: oritur discordia inter uxores Herodis: ira concitatus Mariannem fecit occidere quem ualde poenituit: irati filii ob matris mortem criminantur apud Cæsarem: Antipater interim succedit in regnum: curat mortem fratrum ex parte Mariannes: conciliat filios Cæsaris patri: non cessat Antipater dolis & simulationibus fratres criminari consilio noueræ illorum: illis ne scientibus: alexander corrumpit amicos regis: intruditur in carcerem: reconciliat Archelaus alexandrum herodi: Eurichides accusat alexandrum: uinciuntur filii & separatim custodiuntur: Mittit herodes litteras cum iudiciis ad Cæsarem. Saturninus & Volumnius fiunt iudices: offocantur tandem iussu Herodis: poenitet Herodem mortis filiorum & nepotes amplectitur: & antipater irascitur patri herodi: oratur antipater ab herode ut romam reuertatur: conuenit herodes antipatrum: priuatur regno & nomine regio: incenduntur uiui sophistæ & qui aquilam demiserunt ex muro: iubet multos ex iudæis occidere: feruntur litteræ a Cæsare de damnatione antipatri occidit antipatrum herodes: moritur herodes legitur testamentum de institutione archelai regis: fiunt exequiæ cum maximo apparatu ab Archelao: sepelitur in castello quod herodion dicitur.

CAP. XXVII.

Tenim Cleopatra ubi totam cognationem suam saeuitia persecuta est: ut neque propinquus ei sanguine superesset: caedis rabiem contulit in extraneos: Syriorumque optimates apud antonium criminando suadebat interfici: ut eo modo cuiusque possessiones dominio suo facile quereret. Postea uero quod in iudæos atque arabas usque extendit auaritiam ut reges eorum herodes & Malichus interirent occulte moliebatur. Denique cum uel in parte preceptorum resipuisset antonius: occidere quidem bonos uiros tantosque reges iniustum esse dixit: quod autem his morte propius erat: inter amicos ultra non habuit: sed multa terra & horum præcisa finibus: & quod erat in Hiericunte palmetum quo balsamum gignitur: ciuitates præter Tyrum & Sidonem cunctas intra flumen Eleutherum ipsi dedit. Quorum potita dominio ad Eufratem usque parthis bellum inferentem: secuta Antonium per Apamiam & Damascum in iudæam uenit. Atque hic herodes licet magnis muneribus inensum eius animum mitigasset: tamen ducentis talentis annuis abscissas regno suo possessiones impetrat sibi locari. Ipsamque omnibus obsequiis placans: in Pelusium usque duxit. Nec multum interea tempus & antigonus ex Parthis aderat: captiuumque Arabazen Tigranis filium dono Cleopatrarum ducebat. Nam cum pecuniis omnique præda Parthus illi statim condonatus est. Concitato autem bello Actiaco herodes quidem cum Antonio proficisci paratus erat. Et aliis per iudæam turbis liberatus: & Hyrcanio potitus quem uicum antigoni soror tenebat. Verumtamen Cleopatra callide ne periculorum antigoni particeps fieret: interclusus est. Regibus enim ut diximus insidias tendens bellum in arabas ut herodi committeret persuadet Antonio. Quos si uicisset: arabiarum dominas: sin autem uictus esset: iudæam domina constitueretur: alterumque potentatum per alterum destrueret. Sed hæc eius uoluntas ad herodis cessit arbitrium. Namque primum pignoribus hostium captis maximum quem conflauerat equitatum: circa Diospolim in eos immittit: & quamuis fortiter resistentes superauit. Cum autem iam uicti essent maiore motu Arabes suscitantur: & infinita manus in uicum Syriæ Coeles canatha congregata expectabat iudæos. Vbi rex eos herodes cum exercitu aggressus: bellum consultius administrare tentabat: castraque muro cingi præcipiebat. Non tamen ei paruit multitudo: sed priore uictoria freti arabes impetunt. Et prima coitione in fugam uersos urgebant. In persecutione uero insidiis periclitatur Herodes: uici Canathon indigenis ab athenione dimissis: qui ex Cleopatrarum ducibus semper ei fuerat inimicus. Nanque horum incursum recreati arabes pugnam repetunt: iunctisque agminibus circa saxosa loca & deuia Herodis militem fugant: plurimis caede prostratis. Qui uero ex prælio seruati sunt: in uicum Ormiza confugiunt. Vbi etiam castra eorum cum hominibus circungressi arabes sicut erant plena ceperunt. Neque multo post accepta clade Herodes aderat cum auxiliis ferius quam usus poposcit. Huius ei uulneris causa fuit præpositorum militibus contumacia: quod iussis obedire noluerint. Non enim repentino commisso prælio ullum athenion insidiandi tempus habuisset. Rursus tamen ultus est arabas: assiduis eorum fines incursionibus inquietans: quodque semel uictus est: sæpe reuocauit. Sed dum inimicos persequitur: incurrit ei diuinitus alia calamitas: septimo regni anno & actiaco bello feruente. Nanque ueris initio terramota infinita quidem pecore: triginta uero hominum milia peremit: cum exercitus mansisset incolumis: quoniam sub diuo tenebat: ibique

tamen arabas in maiorem ferociam fama sustulit: tristibus nuntiis grauius semper aliquid affligēs. Vnde uelut omni subuersa iudaea terrae obtinendae spe: quia neminem superesse credebant: in eam ruunt legatis prius interfectis qui ad se uenerant a iudaeis. Herodes autem aduentu hostium perterritam suorum multitudinem tamque magnitudine quam assiduitate calamitatum fractam ad repugnandum in ciuitate tentabat. Haec dicens. Rationem habere non uidetur: cur uos praesens formido perculerit. Nam diuinæ quidem indignationis plagas merori uobis esse non miror. Ignauum est autem perpeti idem: cum incurfus hominum impellendi sunt. Ego autem tantum aestimo ut hostes post terremotum pertimescam quod magis putauerim deum hanc illis illecebram dimisisse ut poenas redderent. Non enim tantum manu armisque freti quantum nostris calamitatibus ueniunt. Fallax autem spes est quae non suis uiribus nititur: sed alienis aduersis. Neque uero uel secundae res uel contrariae apud homines certae sunt: sed in utranque partem uideas fortunam mutare uicissim: & exempla uobis propria demonstrabunt. Nam per praelia superiora uictores: post ab hostibus uicti sumus & nunc ergo quantum existimaret licet illi caperentur uictores se fore credentes. Nimis enim confidēs incautus est: metus autem prouidentiam docet. Itaque mihi quidem hoc ipsum quod timetis fiducia suggerit. Nam cum ferociores quam opus erat fuistis: & praeter uoluntatem meam in hostes egressi estis: athenion insidiandi tempus inuenit. Nunc autem uestra cunctatio & minus alacer animus: ut uidetur: certam mihi uictoriam spondet. Conuenit autem ante praelium sic esse affectos in ipso autem opere uirtutem erigere: consceleratisque hostibus planum facere quod neque humanum aliquod malum: neque ira caelestis unquam deprimit fortitudinem iudaeorum: donec spiritum uitae ducant: uel eorum quisquam in bonis suis arabas dominari patietur: quos aliquoties pene captiuos abduxit. Nihil autem uos terreat rerum anima carentium metus: neque arbitremini terrae concussionem alicuius fortunae esse uel cladis portentum. Naturalia namque sunt elementorum quoque uitia: nullumque damnum inferunt nisi quod ex ipsis euenit. Nam pestilentiae quidem uel famis uel terremotus signum aliquod tardius fortasse praecesserit. Ipsa uero cum extiterint sui magnitudine finiuntur. Caeterum quod nobis amplius quam terrae concussio bellum nocere poterit etiam uictis? immo enim uero maximum imminētis exitii monstrum non sponte sua neque alienis manibus inimicis accedit: qui legatos nostros propter omnium hominum legis crudeliter immolauerunt. talesque deo pro belli euentu hostias caeciderunt. Non enim effugient maximum eius lumen inuictamque dexteram: sed continuo poenas dabunt: si primo repleti spiritu in uindictam uiolati foederis animos excitemus. Pergite quisque non pro coniugibus neque pro liberis aut pro patriae periculis pugnaturi: sed legatorum caedis ultores. Illi melius quam nos qui uiuimus exercitum regent: uobisque mihi obedientibus periclitabor ipse praeter caeteris. Pro certo enim sciatis fortitudinem uestram sustineri non posse nisi temeritate laedatur. His adhortatus milites ubi eos alacres uidit sacra deo celebravit. Deinde cum exercitu iordanem fluuium transgressus est. Castris autem Philadelphiae positis: haud procul ab hostibus quasi de interiacente castello contenderet: pugnam eminens iritabat: quamprimum cupiens congregari. Nam & hostes permiserant qui castellum occuparent. Sed illos quidem regii facile repulerunt: collemque tenuerunt. Ipse uero quotidie producto ad praelium milites instructaque acie arabas laceffebat. Cum autem nemo contra procederet: quaedam enim eos uehementis formido tenebat: & ante multitudinem dux Elthemus timore obriguerat: uallum eorum disturbat ipse aggressus: eoque modo coacti ad pugnam confusis ordinibus: mixteque cum peditibus equites egrediuntur: & si multitudine superiores a iudaeis tamen alacritate impares: quasi audaciores eos faceret uictoriae desperatio. Et quoadiu quidem steterunt: non magna eorum caedes facta est. Vbi uero terga nudauerunt multi a iudaeis: multi a semetipsis concalcati perierunt. Denique milia quinque in fuga ceciderunt: caeteraque multitudo in uallum compulsa est: eosque statim circumseptos obsidebat herodes. Et licet armis prope adesset excidium: tamen aquae penuria uehementer urgebat. Cum rex arrogantius eorum legatos despiceret & talenta quingenta pro redemptione offerentibus magis instaret. Denique ardente siti: cateruatim exeuntes ultro se iudaeis tradebant adeo ut quinque diebus quattuor milia uincerentur: sexto reliqua multitudo ad pugnam desperata salute procederet. Quibus congressus herodes iterum septem milia circiter sternit: tam magna plaga ultus Arabiam extincto uirorum eius spiritu tantum profecit: ut etiam patronus ab ea gente optaretur. Mox autem illum excepit praesumpta rerum sollicitudo: propter amicitiam Antonii post uictoriam Caesaris apud actium. Verumtamen plus timoris habebat quam ipse patiebatur. Nec enim Caesar uictum iudicabat Antonium: donec herodes cum eo superesset. Itaque rex periculis decreuit occurrere: Rhodumque transmissus ubi Caesar eo tempore morebatur: adit eum sine diademate: ueste quidem cultuque priuato: sed fastu regio: neque dissimulata ueritate coram haec dixit. Ego Caesar Rex factus ab antonio: fateor utilem me fuisse regem antonio. Neque dubitauerim dicere quod omnimodo armis quoque me gratum expertus esset: nisi arabes prohibuissent. Verumtamen & auxilia eius pro uiribus meis misit: & multa frumenti milia: sed nec accepta apud actium plaga: bene de me meritum deserui. Nam cum auxilii minus commodarem: optimum ei consilium unam esse dicens Cleopatrae mortem aduersorum correptionem. Quam si occidisset: & pecunias

ei & muros ad tuitionem: & exercitum & memetipsum belli contra te socium pollicebar. Sed profecto eius aures Cleopatrarum amores: & deus qui tibi uictoriam donaret obstruxit. Vna ergo cum Antonio uictus sum: & regni coronam cum eius fortuna deposui. Ad te autem ueni: spem salutis de uirtute praesumens: & ne in examen adducerer properans: qualis amicus alicuius fuerim. Ad haec Caesar: immo uero saluus esto inquit: & nunc regnato certius. Nam meritis es qui plurimos regas: cum amicitiam tanta fide tuearis. Experire autem ut etiam foelicioribus fidus permaneat. Siquidem ego praclarissimam spem de tua magnanimitate mihi promitto. Recte tamen fecit Antonius: qui magis Cleopatrarum quam tibi paruit. Te nanque lucrati sumus propter eius dementiam. Prior ab officiis autem coepisti quantum appareat: cum ad me uentidius te illi idonea auxilia misisse scribat. Quare interim tibi decreto firmitatem regni praebeo. Experiar autem ipse quoque bene tibi aliquid facere: ut non queras Antonium: huius sermonis humanitate regem ne quid penitus de amicitia sua dubitaret hortatus: & diadema illi imposuit: & indulgentiam decreto consignat. In quo multa honorifice in eius laudem locutus est. Ille autem prius eum muneribus delinitum rogabat: ut Alexandrum quendam supplicem ex amicis Antonii iuberet absolui. Sed uicit iracundia Caesaris multa illum & grauiora pro quo rogabatur admisisse dicentis: quibus rebus repulit deprecantem. Postea uero ad Aegyptum euntem per Syriam Caesarem Herodes cunctis acceptis regni diuitiis: tuncque primum cum eo militem inspiciente: circa Ptolomaida equo uectus est: coenamque illi cum omnibus amicis exhibuit: atque insuper exercitui epulis cuncta distribuit. Prospexit enim ut per arida loca proficiscentibus ad Pelusium atque inde redeuntibus aquarum copia non deesset. Nec defuit quicquam utensilium quod desideraret exercitus. Pro his denique meritis paruum esse Herodis regnum tam Caesar quam milites aestimabant. Ideoque postquam uenit in Aegyptum iam Cleopatra & Antonio mortuis: non solum caeteros eius honores auxit: uerum etiam regno patrem finium addidit: quam Cleopatra depererat. Et praeterea Gadaram Hippon Samariam: maritimarumque insuper ciuitatem Gazam & Anthedona: & ioppen & turrim Stratonis: & ad haec satellites quadringentos Galathas ei donauit: quos antea Cleopatra stipatores habebat. Nulla res autem magis liberalitatem Caesaris incitauit quam magnus animus accipientis. Post primam uero actiadem etiam regionem quam Tracon uocatur eius ditioni subdidit: eique continentem Bataniam: itemque auranitidem. Ex huiusmodi causa Zenodorus qui domus Lyfaniae conductor erat non cessauit unquam ex regione quam Tracon dicitur: latrones Damascenis immittere. Illi autem ad Varronem tunc rectorem Syriae confugerunt: eumque deprecati sunt: quo suas miseras Caesari declararet. Caesar autem his cognitis ei rescripserat: ut latrocinium penitus curaret extinguere. Varro autem cum milite aggressus loca suspecta expurgauit: latronibus terram ipsam Zenodoro abstulit. Quam Caesar ne latronum denuo contra Damascum receptaculum fieret: herodi dedit: eumque praeterea totius Syriae procuratorem constituit. Et decimo anno reuersus iterum in prouinciam: ne quid eo in consulto procuratoribus liceret administrare praecipit: ac Zenodoro mortuo terram omnem quam inter Traconem & Galilaeam erat eidem attribuit. Quod autem maius his omnibus existimabat Herodes a Caesare quidem post Agrippam amabatur: ab Agrippa autem post Caesarem. Hinc ad summum foelicitatis euectus: & ad maiorem subleuatus animum: maximam prouidentiae parte obsequio pietatis impendit. Itaque anno regni sui quintodecimo & templum instaurauit: & duplum terrae spacium quam fuerat circa templum muro amplexus est: ingenti sumptu & munificencia singulati. Augumento erant in ambitu fani magna porticus: eique iunctum a septentrione castellum. Et illas quidem a fundamentis erexit. Hoc autem nulla re minus: quam regni sedes esset largis opibus renouatum. Antoniam uocauit in honore Antonii. Qui etiam domo sibi regia in superiori parte ciuitatis extructa duas aedes in ea maximas atque pulcherrimas: quibus ne templum quidem usquam conferri posset aedificauit: easque amicorum uocabulis unam Caesariam: Agrippium alteram nominauit. Nec uero solis testis memoriam eorum & cognomina circumscriptis: sed in totas etiam ciuitates studium liberalitatis extendit. Nam in samaritica regione oppidum muro pulcherrimo per uiginti stadia circumdatum Sebasten appellauit: deductis eo sex milibus colonorum terraque fecundissima his attributa. Vbi templum quoque maximum inter aedificia collocauit: & circum id aream trium semis stadiorum Caesari dedicauit eiusque oppidi habitatoribus praecipua legum beneficia praestitit. Insuper his alterius terrae adiectione donatus a Caesare aliud templum circa Iordanis fontem candido marmore posuit: qui locus appellatur Pannium. Vbi montis quidam uertex in praecellsum editus propter subiecti lateris uallem specus aperit umbrosus: qua profundae altitudinis rupes ad immensum liquentis guttae receptaculum concauatur & stagnantis aquae copia dimittentibus aliquid donec terram: inueniat longitudo nulla sufficiat. Foris autem de spelunca radicibus oriuntur fontes: & ut quidam putant: hoc est Iordanis principium. Sed ueri fidem in posterioribus indicabimus. Quin & apud Hiericunta inter castellum Cyprum & priores domos regias: meliores alias: & quae commodiorem usum praebarent aduenientibus fabricatas eorundem amicorum nominibus uocitauit. Profus non est idoneus regni locus: quem honore Caesaris nudum reliquerit. Postea uero quam fines suos templis repleuit in prouincia quoque ho-

nores suos effudit & multis ciuitatibus templa quæ Cæsaria uocantur instituit. Cum autem inter maritimas ciuitates uidisset unam uetustate fessam quæ Stratonis Turris uocabatur: & pro loci natura munificentia suæ capacem. Totam eam candidissimo saxo reparatam clarissima regia decorauit: & in ea maximam in natura sui animi magnitudinem demonstrauit. Nam inter Doram & Ioppen. quarum media ciuitas sita est. Omnis ora maritima adeo fuit importuosa: ut omnes qui ad Aegyptum ex Phœnice nauigarent in salo fluctuare cogentur minas Aphrici metuentes. Cuius etiam mediocris aura tantas undarum moles ad scopulos erigit. Ut remeante æstu gurgitis per ali quantum spatium fabricauit: & in eius penetralibus alias nauibus stationes fecit altissimas. Et quâ maiorem portum fabricauit: & in eius penetralibus alias nauibus stationes fecit altissimas. Et quâ quam omnis ei locus aduersabatur: tamen ita cum difficultate certauit: ut firmitas quædam structura nequaquam mari cederet. Pulchritudo uero tanta esset: quam nulla res ardua præpedisset ornamentum. Metitus enim quantum diximus portui spatium per uiginti ulnas in profundum saxa demisit. Quorum pleræque pedum quinquaginta longitudinis: & altitudinis nouem: & latitudinis decem. Nonnulla uero etiam maiora fuerunt. Expleto autem spacio quod unda celabat: in ducentos pedes murum dilatauit. Ex quibus centum repellendis erant fluctibus ante constructi unde etiam Pro cymia dicebatur. Cæteri autem saxo quo portus cingitur muro subiecti sūt magnis turribus interpositis: quarum maxima atque pulcherrima ex parente Cæsaris Drusum cognominata est. Crebri autem fornices adducenda quæ portus haberet proque fornicibus: & circum eos pila saxea & lata quæ naues egredientes exciperet ambulatu. Aditus autem a septentrionali erat. Ventorum enim pro situ loci placidissimus est Boreas. Ad hostium uero statuae siue colossi tres utrinque fulti columnis: quæ a leua quidem intrantibus stantis solida turris sustinet. Dextra uero duo proceri lapides iuncti: & partis aduersæ turris magnitudinem superantes. Domus autem portui connexa candido itidem lapide: parique mensura spatiorum ciuitatis uice tendentis in portum. Contra hostium uero portus in colle Cæsaris templum magnitudine simul & pulchritudine præcipuum: statuaque in eo Cæsaris siue colossus non minor quam Iouis apud Olympia: cuius ad exemplar factus. Romano autem patri & Iunoni quæ argis est. Oppidum autem prouinciæ dedicauit: rebusque aduestitiis portum. Cæsaris uero conditoris honorem: unde ciuitati Cæsariæ nomē imposuit. Quin etiam & cætera opera Forum Theatrum amphitheatrum digna uocabulo collocauit: & quinquenniali certamine instituto nomen ei Cæsaris donauit. Primusque ipse in centesima nonagesima & secunda olympiade maxima præmia proposuit: ut non solum uictores: sed & proximi & tertii successores eorum regalibus diuitiis potirentur. Anthedona quoque reparatam: quam bella subuerterat agrippium uocauit: nimiaque beniuolentia nomen amici etiam portæ inscripsit: quam ipsi in templo ædificauit. Sed nec parentes suos ita quisquam dilexit: nam & patris monumento optimo regni campo ciuitatem condidit: fluminum arborumque ditissimam: eamque antipatrida nuncupauit. Et super hiericunta castellum natura tutum & pulchritudine præcipuum muro cinxit: atque in honorem matris Cyprium uocauit. Fratrique Phaselo turrim cognomine Hierosolymis dedicauit: cuius habitus & in magnitudine claritas postea declarabitur. Aliamque ciuitatem in regione qua de Hiericunte in Boream itur Phaselū nominauit. Cognatis autem & amicis æternæ gloriæ traditis: nec sui quidem fuit immemor: sed castellum contra montem arabici lateris propugnaculo permunitum de suo nomine Herodium uocauit: tumulumque Mastoidem qui manu factus stadiorum sexaginta spatio ab hierosolymis aberat: similiter nominatum munificentius accurauit. Et enim rotundis quidem turribus cacumen eius amplexus est: ambitum autem completuit ædibus regiis liberalissime exornatis: ut non solum interna membrorum facies clarior esset: uerum etiam foris parietes ac materiae testaque largis infusa diuitiis elucerent. Aquam enim plurimam ingenti sumptu ac labore ex longo intervallo induxit: perque ducentos gradus marmoris candidissimi fabricauit ascensum. Erat autem totus collis manufactus & clementer excelsus. Qui & aliam circum radices eius regiam ac diuersoria quæ sarcinas & amicos recipere possent ædificauit: ut pro rerum quidem omnium copia ciuitas esse uideretur. Castellum uero domus regalis circumscriptione: tantis autem constructis ædificiis animi sui magnitudinem in plurimis etiam externis ciuitatibus demonstrauit. Namque apud Tripolim & Damascum & Ptolomaida publicas balneas quæ Gymnasia dicunt. Bybli autem murum: exedras uero & porticus fora: quæ & templa Beryti ac Tyri: necnon & Sidonem apud & Damascum Theatra condidit. Maritimis autem Laodicensibus aquæ ductum: apud Ascalona uero Nympha siue lacus ornatissimos & balneas. Itemque peristyla tam opera quam magnitudine miranda constituit. Sunt quibus etiam lucos portusque præbuit. Multæ ciuitates ab eo tanquam regni sociæ agris quoque donatæ sunt. Ad exhibitionem uero Thermarum aliis redditus annuos ac perpetuos delegauit: quemadmodum Cois ne quando beneficii gratia deficeret. Ad hæc frumenta cunctis ministravit egentibus: & insulis Rhodiorum ad instruendam classem pecunias sæpe: multisque in locis præbuit: incensumque Pythium in meliorem formam reparauit sumptibus suis. Quid dicam eius in Lycios at

Samios liberalitatem: perque omnem Ioniam eorum quae desiderasset quisque largitiones. Nonne athenienses & Lacedaemonii & Nicopolitani: & in Mysia Pergamus Herodis sunt plena donariis. Nonne antiochensum syriae plateam cum plena coeni esset ab omnibus uitaretur per uiginti stadia prolixam statuit: polito Marmore declinandisque imbribus porticu quam longa esset ornauit. Sed haec quidem propria quis dixerit illorum quibus ea detulit populorum. Quod autem Helidensibus praestitit: non solum Achaiae commune: sed etiam totius orbis terrae munus esse uidetur: per quem Olympiaci certaminis gloria diffunditur. Nam cum hos deficere sumptuum uideret inopia: quodque solum ex ueteri graecia restabat effluere: non solum agonotheta ipse factus est: eo lustro quo cum Romam nauigaret offendit: sed perpetuos pecuniarum quaestus instituit: ut nunquam eius memoria agonothetae munere fungi desineret: inextricabile opus erit debitorum remissiones exponere: sicut Phaselitas & balneo. Alia quae circa Ciliciam municipia leuauit annuis pensionibus: licet multum eius animi magnitudinem timor fregerit: ne quam pateretur inuidiam ueluti maius aliquid auerteretur: si beneficiis amplioribus afficeret ciuitates: quam qui eas haberent. Quin & corpore usus est quod animo conueniret. Cunque summus uenator esset: in hoc tamen ipso equitandi peritia quae cuperet assequeretur. Denique uno die quondam quadraginta feras subegit. Est autem aporum altrix illa regio: sed magis ceruis & onagris frequentatur. Bellator autem erat qui sustineri non posset. Itaque multos etiam in exercitatione terrebat: quibus & torquendo iaculo directissimus: & sagittarum librator uidebatur egregius. Praeter animi autem corporisque uirtutem: fortuna quoque secunda usus est. Raro autem contra uotum eius belli cessit euentus. Et si quando id accidit: non ipsius culpa: sed aut proditione quorundam: aut temeritate militum factum est. Ut uero publicam ei foelicitatem memores inuidere domestici: & aduersi casus ex muliere coeperunt: quam maxime diligebat. Nam quia regis meruit potestatem: repudiata quam priuatus acceperat uxore ex hierosolymis genus ducente quae Doris uocabatur. Mariannem sibi coniunxit Alexandri filiam Aristobuli filii: unde domus eius in discordiam uenit. Et ante quidem maxime uero postquam Roma egressus est. Nam primum antipatrum ex Doride filiorum causa: quos de Marianne susceperat expulit ciuitate: solis festis diebus eo commendi facultate concessa. Deinde auum coniugis Hyrcanum ex Parthis ad se reuersum propter insidiarum suspicionem peremit. Quem captum quidem occupata Syria Barzaphanes adduxerat: miserati uero gentiles liberauerunt: qui ultra Euphratem colebant. Et si monitis eorum paruisset ne ad Herodem transiret: non interisset. Verum mortis eius fuit illecebra neptis matrimonium. Hoc enim fretus multoque amplius patriam desiderans uenit. Herodem autem commouit non quod regnum affectaret: sed quod ipsi iure deberetur. Quinque autem filiorum quos ex Mariane susceperat: duae foeminae caeteri mares erant. Horumque minimo romae in studiis mortuo: duos maiores & propter matris nobilitatem: & quod iam regnati sibi fuissent geniti regie producebat. Sed enim fortior amor his Mariannes suffragabatur: quae in dies singulos proficiens succendebat adeo herodem: ut eorum nihil sentiret: quae propter dilectam sibi dolerent. Tantum namque in eum Mariannes erat odium: quantum ipse illam amabat. Habens igitur ex rebus quidem ipsis inimicitarum probabiles causas: ex amore uero fiduciam palam ei quae Hyrcano uero suo fecisset obieciebat: quaeque in fratrem Ionathen egisset. Nec enim uel huic quicquam qui puer erat parcebat: quem pontificem in decimosexto aetatis anno creatum: post honorem statim occidit. Atque ille quidem cum sacra ueste amictus ad aram accessisset festo die populus omnis illachrymauit: & tamen noctu missus in Hiericunta: ibi sicut mandatum fuerat lacu submersus a Galathis interiit. Haec igitur Herodi Marianne probro dabat: sororemque eius & fratrem maledictis atrocioribus dehonestabat. Sed ille quidem amore mutus erat. Graui autem indignatione mulier seuebat: & quo maxime commoueretur Herodes insimulabat eum adulterum. Praeter alia multa quae uerisimilia fingerentur haec accusantis: quod in aegyptum imaginem suam misisset antonio: proque immoderata libidine absentem se properasset ostendere uiro mulierum cupidine insanienti: & qui uim posset afferre. Id ueluti fulmen aliquod emissum perturbauit Herodem: maxime quidem amoris causa aemulatione successum. Deinde etiam cogitante Cleopatrae saeuitiam: cuius gratia & Lyfanius rex: & Malichus arabs erant perempti. Non enim coniugis amissionem: sed morte sua periculum metiebat. Itaque profecturus Romam Iosippo Salomae sororis suae uiro quem fidum habebat: & pro affinitate beniuolum commedabat uxorem: mandato ei clam ut eam interficeret: si etiam se occidisset antonius. Verum Iosippus non maligne: sed regis amorem mulieri cupiens demonstrare: quod ab ea neque mortuus patere diuelli: secretum ei sermonem aperit. Et illa reuerso Herode multaque inter fabulas de affectu iurante: quodque nunquam esset alterius mulieris amore captus: ualde inquit amor nos tuus madatis Iosippo comprobatus est: quibus ut me occideret praecipisti. His auditis quae occulta credebat amens erat herodes ilico: nec unquam Iosippum madata sua proditum fuisse ratus: nisi eam corrupisset pro dolore insaniebat. Cuius stratis exiluisse in regia spaciabatur: ubique tunc Salome soror eius accepto tempore criminandi suspicionem de Iosippo confirmauit. Unde herodes imoderato aemuli dolore furas confecti utrumque iussit interfici.

Deinde poenitudo sequebatur insaniam: & postquam iracundia conciderat: amor iterum calescebat. Tanta uis autem cupidinis erat: ut ne mortuam quidem putaret eam: sed ægritudine quasi uiuam alloqueretur. Donec processu temporis funere cognito meroris magnitudine quam superstitem dilexerat æquauit affectum. Maternæ autem iracundiæ succedunt filii: & immanitatem sceleris reputantes: non aliter suspectum patrem quam si hostis esset habebant. Idque & antea quando in Romæ in studiis erant: & multo magis postquam in Iudæam reuersi sunt. Siquidem cum aratibus eorum mentium quoque roborabatur affectio. Iam uero maturi coniugio unus amicitæ suæ Salomes quæ matrem amborum accusauerat filiam duxit: alter archelai Cappadocum regis. Vnde accessit etiam libertas odio: & occasiones ex eorum confidentia delatoribus datæ sunt. Itaque apertius quidam cum rege loquebatur: ei per utrumque filium instruerentur insidiæ. Alter quidem ultrices materni exitii simul cum fratre armaret manus. Alter uero hoc est archelai generi socero fretus etiam fugam pararet: ipsum apud Cæsarem accusaturus herodem. His igitur criminationibus repletus herodes ueluti propugnaculo sibi futurum aduersus filios adducit antipatrum ex Doride susceptum. Hisque illum proponere modis omnibus cepit. Qui cum hanc mutationem tolerabilem non putarent: ac priuata matre editum proficientem uiderent: indignationem cohibere pro sua nobilitate non poterant: sed in singulis quibus offenderentur iram prodebant. Et illi quidem in dies singulos magis magisque negligebantur. Antipater autem sui causa fauorabilis erat: nam & patri blandiri callide nouerat: & uarias inter fratres suos calumnias conferebat: quædam ipse dictas: amicos uero suos ad alia uulganda submittere: donec omnino spem regni abscidit fratribus suis. In testamento enim ipse quoque aperte iam successor fuerat declaratus. Denique tanquam rex etiam ad Cæsarem missus est: cultusque regio & cæteris obsequiis præter diadema utebatur. Tempore autem sequenti ualuit suam matrem in cubile Mariannes inducere: duobusque armorum generibus in fratres usus: blanditiis & opinionibus regi obrepit: ut etiam de filiorum morte cogitaret. Quapropter alexandrum quidem secum Romam pater abstractum: ueneni sibi dati reum apud Cæsarem postulauit. Ille autem uix deplorandi copiam nactus: & licet imperitissimum iudicem: tamen Herode & antipatro prudentiorem: delicta quidem patris uerecunde repressit: in se uero delata crimina diluit: periculorumque socio fratre purgato: mox de antipatri calliditate & de suis iniuriis quæstus est: cum præter innocentiam constantiam eloquentia iuaretur. Erat autem acerrimus in dicendo. Postremo prolocutus quod eos pater libenter occideret: auxit facinus & lachrymas quidem cunctis excussit. Verum Cæsarem sic affectit: ut eorum accusationibus spretis Herodem statim reuocauit in gratiam. Hac autem lege reconciliatio facta est: ut adolescentes quidem patri in omnibus obedirent: ille autem relinqueret regnum cui uellet. Postea rex Roma reuersus: licet soluisse criminibus filios uideretur: nondum tamen erat suspicionibus liberatus: quoniam argumentum odii sequebatur antipater: & si uerecundia reconciliatoris palam proferre inimicitias non auderet. Cum uero Ciliciam præter nauigans Eleusam uenisset: suscepit eum benignissime Archelaus: pro salute generi gratiam referens: & reintegratæ concordie causa lætus: quippe nihil moratus amicis Romæ scripserat: ut in causa dicenda suffragarentur Alexandro: & usque ad Zephyrum deduxit talentis triginta donatum. Postea uero quam Hierosolymiani peruenit Herodes: populo conuocato tribusque filiis prope se stantibus causam reddit profectiois multasque deo gratias agit: multas etiam Cæsari qui domus suæ perturbationem sedasset: quod regno maius esset: concordiam filiis præstitisset: quam ego inquit arctius compilabo. Nam ille quidem me regni dominum & successoris iudicem constituit. Ego autem cum mea commoditate gratias refero: tresque filios meos reges designo: huiusque sententiæ me socium primum dominum fieri præcor: deinde uos. Namque huic ætas: illis nobilitas successionem regni conciliat quidem magnitudo eius etiam pluribus sufficit. Quos autem Cæsar uinxit: & pater constituit obseruare. Non iniustis eos neque disparibus: sed meritis colentes honoribus. Nec enim tanta quis reficiet cum læticia quæ præter ætatem obsequitur: quantum ei quem despiciet doloris infliget. Quos autem similes coniunctos esse oporteat: propinquos atque amicos eos distribuam: & concordie sponsores illos constituam: pro certo sciens seditionem contentionumque causas ex contubernaliu nasci malitia. Hosque si boni fuerint affectiones tueri. Rogo autem ut non solum isti: sed etiam primates ordinum exercitus in me solum spem habeant in præsentia. Non enim regnum: sed regni honorem filiis meis tradam: & iocunditatem quidem quasi rectores patientur: pondus autem rerum tamen nolum meum esse. Consideret autem quisquis uestrum ætatem meam: uitæque institutum ne non etiam pietatem. Nam neque senex adeo sum ut de me cito desperetur: neque uoluptatibus assuetus: quæ adolescentium quoque uitam spacio breuiter concludunt. Diuinitatem uero ita colimus: ut in longum nos æuam progressuros esse credamus. Quod si quis in contemptum meum filiis meis placere maluerit: etiam pro illis mihi supplicium dabit. Ego enim non quæ inuidiam de me genitis honorifice eos haberi uero: sed quia noui hæc adolescentibus studia ferociæ nutrimenta suggerere. Itaque sic cogitent qui ad eos se applicant: bonis quidem apud me paratum esse præmium: seditiosis uero apud ipsos quibus lenocinabuntur: infructuosam fore malignitatem. Omnes profecto mecum hoc est

eum filiis meis sentient. Namque his expedit me regnante neque his esse concordem. Vos autem o boni filii sacram primum retinentes mente figuram: cuius affectiones inter feras bestias saluae sunt. Deinde Caesarem qui nos reduxit in gratiam neque tertium qui ea quae iuberet liceat rogem fratres per manere. Iam nunc autem uobis: & uestimenta & obsequia dabo regalia. Deumque oro conseruare iudicium meum si concordem eritis. Haec locutus singulos benigne consalutauit: populumque dimisit alia conuenientia dictis eius optantes. Qui uero mutationis erant cupidi nec audisse quidem se quicquam simulantes: fratres autem dissensio non reliquit: sed peiora suspicantes alius de alio digressi sunt. Namque Alexander & Aristobulus aegre ferebant confirmatum esse antipatro meritum. Antipater autem succensebat uel secundo loco fratres haberi. Sed tamen ille pro uarietate morum & reticere secreta nouerat: & quanto sibi essent odio multa fraude celabat. His autem pro nobilitate in lingua erat quicquid uenisset in mentem. Et multi quidem his instigandis operam dabant: plures autem amicorum sese explorandi causa insinuabant. Itaque omne quod dictum esset apud Alexandrum statim apud antipatrum erat: & ab antipatro ad Herodem cum adiectione deferebatur. Nec uel similiter aliquid prolocutus: adolescens innoxius habebatur: sed cuncta eius uerba in crimina uertebantur: maximaque minimis affingebantur: sic ubi liberior paulo fuisset. Semper autem qui eum irritarent submittebat antipater: ut mendacia sua ueras occasiones haberent: multisque falso uulgatis unum quid comprobatum fidem omnibus faceret. Sed huius quidem amicorum quisque aut natura taciturnus erat: aut muneribus parabatur: ne quid occultum expromeret negasset aliquis si antipatri uitam malitiae dixisset arcanum: Alexandri uero familiares aut pecunia corruptos aut impulsos blanditiis quibus expugnauit omnia: proditores ac fures eorum quae contra se dicebantur: siue agerentur effecerat. Cum caute uniuersa committeret: astutis etiam criminationibus aditus ad Herodem moliebatur: fratrisque personam gerens aliis de laboribus utebatur. Si quid in alexandrum nuntiassent fauore simulato id quidem primo reprehendisset: mox otiose adstruendo regis iracundiam prouocabat: omniaque ad insidias referebat: & ut necem patris alexander optare uideretur. Nihil enim maiorem fidem calumniis suggerebat quam si eum purgaret antipater. His accensus Herodes quantum in dies singulos de affectu adolescentium detrahebat: tantum adiciebat antipatro. In eandem uero partem inclinati sunt etiam qui regno parebant: hi uolentes alii pro imperio sicut Ptolemaeus amicorum carissimus: regisque fratres ac tota progenies: omnia namque in antipatro sita erant: & quod alexandro fuit acerbissimum cuncta in eorum perniciem matris antipatri consilio gerebantur. Nouerca enim seuior erat: multoque plus quam priuignos oderat: quos regina mater ediderat. Sed quanquam omnes ut antipatro magis obsequerentur spes inducebat non minus tamen praecipua regis quenquam ab adolescentibus se parabant: qui carissimis dixerat: ne quis ad aristobulum uel eius fratrem accederet: aut se ad eos applicaret: non solis enim regalibus erat formidini: uerum etiam externis. Nulli enim regum tantum potestatis Caesar dederat: ut fugitiuos suos quamuis ex ciuitatibus non subiectis ei liceret educere. Adolescentes autem delata in se facinora nesciebant: hisque propterea capiebantur incautius. Nullus enim palam incusabatur a patre: sed affectu refrigescente paulatim intelligentes dolorem asperius excitabantur. Eodem autem modo etiam Pheroram patrum & Salomen amitam contra illos commouit antipater assidue: uelut cum uxore sermocinando: quibus in eos instigaretur. Huius autem inimicitias conspirabat alexandri quoque uxor Glaphyra multa de sua nobilitate commemorans: cunctarumque se quae in regno uiuerent dominam esse dictitans: paternum enim genus a Temene: maternum a Dario Hystaspis filio ducere: multumque ignobilitatem despiciens sororis & uxoris Herodis: quarum quaeque propter formam non propter nobilitatem esset electa. Nam multas ei fuisse diximus uxores: quod licet & iudaeis more primo plures habere: quodque rex pluribus oblectaretur. Omnibus igitur propter superbiam & contumelias Glaphyrae inuisus erat alexander. Salomen autem aristobulus: & si focrus eius erat: ipse inimicam sibi reddidit: & ante quidem propter maledicta Glaphyrae seuiorem: & frequenter ei humilitatem generis obiecit: uelut uxori quodque ipse plebeiam: reginam uero frater suus duxisset alexander: hoc Salomes filia cum fletu matri nunciauit. Addebat autem quod aliorum quoque fratrum matres idem alexander & aristobulus si regnum obtinuissent: textrices cum ancillis facere minitarentur ipsos quoque uicorum scribas scilicet irridentes quod litterarum studiis operam daret. His commota Salome quod iracundiam cohibere non posset Herodi cuncta iudicauit. Satis autem idonea uidebantur contra generum dicere. Et praeter haec alia quaedam criminatio diuulgata est: quae succendit animum regis. Audiuit enim Alexandrum & aristobulum crebro matrem implorare: casumque eius cum gemitu atque imprecationibus conqueri: ac saepe illum quaedam ex Mariannes uestimentis posterioribus diuidentem coniugibus minitari solitos esse quod cito pro regalibus delictis eas factis uestibus induerent. His de causis Herodes licet praestantem animum adolescentium formidaret: tamen ne spem correptionis eis abscinderet: ad se eos uocauit. Romam enim nauigaturus erat: & quae si rex pauca interminatus pluribus quae si pater monuit: rogauitque ut fratres diligenter promissa priorum peccatorum uenia si post haec meliores fierent. Illi autem criminationum inuidiam deprecando fictas eas esse

dicebant: purgationisq; suæ fidem rebus ipsis posse constare: uerum quoq; ipsum debere omnia faci-
 litate credēdi aditum maledictis obstruere. Nunquam enim calumniatores desore: dum cui persua-
 deatur extabit. Cum his eum mature placuissent: qui ut patrem præsentī metu reiecto: de post futu-
 ris merere cœperunt. Etenim cognouere Salomen sibi esse infensam: & patrum Pheroram: utriq;
 autem seui & graues erant: sed amplius pheroras qui totius quidem regni præter diadema socius
 erat: proprios autem redditus habuit. c. talenta totiusque trans Iordanem fructus ipse caperet a fra-
 tre sibi dono data. Quin etiam Tetrarcham eum fieri beneficio Cæsaris idem Herodes impetra-
 uerat: regalique coniugio dignatus erat: sorore uxoris suæ nuptum ei collocata. Et post illius mor-
 tem desponderat ei filiarum suarum maximam. ccc. talentis in dotem datis. Sed regale coniugi-
 um pheroras ancillæ amore captus refugerat. Quamobrem iratus Herodes filiam quidem nu-
 ptum dedit fratris filio: qui post a parthis occisus est. Mox autem morbo pherore uenia data indi-
 gnationem remisit. De hoc etiam erat opinio q̄ uiua regina herodem opprimere uoluisset uene-
 no. Sed tunc plurimis delatoribus aditus erat: ut quamuis amantissimus frater esset herodis: fide ta-
 men eorum quæ audisset adduceretur ad metum. Itaq; de multis qui suspecti erant habita questio
 ne postremo ad pheroræ amicos uenit: quorum nulla quidem fuit de maleficiis aperta confessio:
 sed q̄ amita suspecta in Parthos cogitasset effugere prodiderūt. Huius autem consilii & fugæ con-
 scium esse Castobarum Salomes maritum cui rex eam tradidit. Postquam superior adulterii causa p-
 emptus est: sed nec Salome criminatione libera manserat. Nam & hanc pheroras accusabat q̄ cum
 Sillæo procuratore obedire regi Arabum de nuptiis constituisset quem inimicissimum Herodes
 haberet: conuicta autem & in hoc & in omnibus: quæ pheroras detulerat indulgentiam meruit: atq;
 ipsum etiam pheroram criminibus soluit. Domus uero tempestas in Alexandrum transiit: totaq;
 capiti eius incubuit. Tres erant eunuchi regi carissimi: & ex genere famulatus neminem id latebat.
 Vni enim uinum ministrare fuit cura: alteri cœnam apponere: tertius autem dormitum eum collo-
 cabat: & cum ipso cubabat hos muneribus maximis Alexander cupiditati suæ snbiecerat. Itaque
 postquam regi hæc sunt indicata ui tormentorum coacti & stuprum confessi sunt: & quibus essent
 ad hoc promissis inducti aperuerunt: quomodo eos fefelisset Alexander nullam in Herode spem
 habendam esse: improbo sene commemorans: & qui capillos inficeret: nisi ob hoc solum ut eum eti-
 am adolescentem putarent: uerum se coli oportere: qui etiam inuito eo regni esset satorum successor.
 Neque multo post ab inimicis pœnas repeteret: fortunatosque amicos suos beatosq; faceret ac præ-
 ceteris ipsos. Quin & obsequia potentium Alexandro clam parare: militumq; rectores. Itemq; or-
 dinum principes occulte ad eum conuenire dixerunt. Hæc herodes adeo pertimuit: ut non auderet
 statim delata proferre: sed exploratores die noctuque submittere dicta factaque singula scrutabat: &
 de quibus suspitio esset illico trucidabat. Itaque regnum eius acerbissima iniquitate repletum est.
 Nam pro suo quisque odio uel inimicitiiis calūnias fingere: multique regis iracundia cædis cupida
 contra aduersarios abutebantur: & mendacio quidem confestim fides habebatur. Erant autem cri-
 minationibus ipsis uelociora supplicia. Denique accusabatur qui modo accusauerat: & cum eo qui
 ante iustus esset ducebatur ad pœnam. De uita nanque periculum regis quæstiones breuiora com-
 pendio terminabat. Ad hoc autem sæuitia processerat: ut nec eorum quæquam humanitas aspice-
 ret: qui accusati non essent: uerum etiam amicis immitissimum sese præberet. Itaq; multis etiam re-
 gno interdixit: & in quos potestatem non haberet in eos dictis asperis sæuiebat. Accessit malis An-
 tipater collectaq; amicorum caterua nullum criminationis genus omisit. Tantus etiam ineptia sua
 regem commentisq; delatorum timor inuasit: ut stricto instare sibi gladio uideret Alexandrum. De-
 niq; subito & ipsum correptum in uincula coniecit: & in amicorum eius tormenta perrexit: multi
 autem taciti moriebantur: nulla uitæ supra conscientiam proditi. Alii uero quibus mendacium
 impatientia doloris extorsit: de patris eum insidiis cum fratre aristobulo cogitasse dixerunt tempus-
 que obseruare: ut illo dum ueniret occiso Romam profugerēt. His tamen uerisimilia non erant:
 sed necessitate cruciatus ex tempore fingebantur: libenti tamen animo rex credebat pro consolaz-
 tione accipiens uincti filii ne id fecisse uideretur iniuste. Verum alexander suspicionem patris nul-
 lo modo aboleri posse arbitrabatur: ultro malis assentiendum putauit ac digestis aduersus inimi-
 cos. iiii. libris fatetur insidias: eorumque se plurimos socios habere proscribit: ante omnes autem
 Pheroram & Salomen. Hanc enim etiam stupro sibi quondam esse mixtam: cum uim noctu ad-
 hibuisset inuito. Iamque libri in manibus erant: herodis: multa & graua de optimatibus fere cla-
 mantes cum mature in Iudæam Archelaus uenit metuens genero simul ac filia quibus etiam pro-
 uidentissimo consilio succurrit: regisque minas arte dissoluit. Mox enim cum eo congressus ubi
 nam est: clamat exitialis gener meus: aut ubi parricidiale caput aspiciam? quod meis manibus
 ipse lacerabo: addamq; filiam meam bono marito nouo. Nam & si consilii particeps non est: quia
 tamen eiusmodi uiri coniunx fuit inquinata est. Miror autem patiētiam tuam cuius periculum agi-
 tur q̄ adhuc uiuit alexander: ego nanq; ita ex Cappadocia properans ueniebam: ut qui & illum
 olim reperirem dedisse supplicium: & de filia quæstionem tecum haberem: quam uitæ atq; dignita-
 tis contēplatione illi desponderam. At nūc de utroq; nobis cōsulēdū est: licet nimirū pater sis: & ad

puniendum insidiatorem filium minus fortis. Permutemus dexteras: & alter alterius iracundiæ uicarie succedamus. Talibus increpans quamuis pertinacem fallit Herodem. Itaque quos Alexander perscripserat libros legendos ei præbet singulisque capitulis insistens cum eo deliberabat. Vnde occasio contulit. Cum autem sibi credere regem uideret: considerandum est inquit ne forte adolescentulus tot nequissimos: insidiis circumueniatur: non tu ab adolescentulo: nec enim apparere cæm cur in tantum ruerit scelus: qui & nunc regno potiret: & successionem regni speraret nisi aliquos haberet hominibus non solum adolescentulos falli: uerum etiam senes domosque clarissimas totaque regna solere subueri. Conscientebat dictis Herodes: iramque paulatim remittebat in alexandro: & in Pheroram excitabatur. Namque hoc erat libro: quatuor argumentum: qui ubi propensior esse regis animus sensit: & in omnibus apud eum amicitiam Archelai præualere: quam honeste non possit ex impudètia salutem quaesivit. Relictoque alexandro confugit ad archelaum. Et ille non inquit uidet quo se pacto eximat tantis criminibus inuolutum: quibus manifeste conuinceret regem insidiis uoluisse decipere omniumque malorum presentium adolescenti causa fuisse: nisi malit ommissis artibus callidis & negandi peritacia quibus insimulare omnia confiteri: & a fratre præsertim cum dilectus esset ueniam petere. Namque ad hoc ei modis omnibus se quoque opem laturum: paruit archelao Pheroras: atque ueste cum lachrymis: ut quam miserabilis apparet instructus ad pedes Herodis accessit: sicque meruit ueniam postulans: & se quidem sceleratum esse fatebatur. Namque omnia quæ sibi obicerent fecisse. Horum autem causam esse dicebat diminutionem mentis atque insaniam ex mulieris amore conceptam. Itaque postquam stetit Pheroras semetipse accusator ac testis tunc eum iam archelaus excusando herodis iracundiam mitigabat propriis usus exemplis. Etenim se quoque a fratre multo grauiora perpeffum. Naturale ius dicitur: anteponere uindictam quippe in regnis uelut in magnis corporibus semper aliquam partem pondere ipso tumescere: quam recidi quidem non oportet: leuius uero curari. Multa in hunc modum locutus archelaus. Herodem quidem Pherore placidum reddidit: ipse autem alexandro tantum manebat iratus: filiamque ab eo distractam secum abducturum esse firmabat: donec Herodem compulit ultro pro adolescentulo deprecari: ut iterum ei filiam desponderet. Satis autem cum grauitate archelaus cui uellet eam præter alexandro collocari promisit: maxime enim impendere quæ iura inter se affinitatis inuiolata permaneant: regem autem sibi filium ab eo donatum infirmante nisi matrimonium diremisset: & liberos iam haberent: uxor quoque ab adolescente diligeretur: quæ si remaneret: peccatorum foret obliuio: si uero discederet causa de omnibus desperandi molliorem namque fieri audaciam: si domesticis affectionibus distraheretur. Vix tandem cessit: unaque & ipse rediit cum adolescente in gratiam & patrem eius reduxit: Proculdubio tamen eum Romam mitti debere: ait cum Cæsare collocuturum: de omnibus enim sese litteras ad eum fecisse. Consilium quidem archelai quo generum periculo liberauit peractum erat: & reintegrata gratia in epulis & humanitate conuictus familiariter uersabantur. Abeuntem autem muneribus talentorum septuaginta: solio quoque aureo gemis ornato. Et eunuchis & concubina donat Herodes quæ pannythis uocabatur. Itemque amicos eius quique pro merito: qui & cognati regis omnes iussu eius Archelao dono dederunt: eumque tam ipse quam optimates eius antiochiam usque profecuti sunt. Non multo autem post quidam in iudæam uenit archelai consiliis multo potentior: qui non solum reconciliationem gratiæ alexandro quaesitam fecit irritam: uerum etiam causa fuit ut periret. Laco erat genere nomine Eurycles ad regni desiderium amore pecuniæ corruptus. Iam enim luxum eius regia tollerare non poterat. Is amplissimis donis Herodi oblati: uelut eorum quæ aucuparetur illecebra: cum statim multiplicata recepisset immaculatam liberalitatem nihil esse ducebat: nisi regnum sanguine comparasset. Itaque regem adulatione falsisque de ipso laudibus: & sermonis calliditate circumuenit: matureque prospecto eius ingenio dictis simul & factis ne illi placerent inter primos eius amicos habetur. Nam & rex & omnes eius comites libenter ciuicæ spartæ patriæ causa præcipuo dignum honore ducebant. Ille autem postquam fragilitatem domus animaduertit: fratrumque inimicitias & quemadmodum pater in singulos esset aiatus: Antipatri quæ quidem hospitio præuentus erat. Simulata uero amicitia fallebat Alexandrum olim se & archelai socium esse mentitus: quo etiam citius quasi probatus obrepfit. Moxque ab eo fratri quoque Aristobuli commendatus est. Pertentatis autem personis omnibus aliam alio modo subibat: ac primum fit antipatri mercenarius & alexandri proditor: illum exprobrando castigans quod cum fratrum sit maximus spei suæ negligit insidiatores. Alexandrum uero quod regina creatus & regiæ coniugis uir filium priuata mulieris pateretur regno succedere. Præsertim cum habebat magnam occasionem Archelaum quæ quidem adolescenti uera fide suadere uidebatur quod amicitiam simulasset archelai. Vnde nec alexander quicquam metuens: & de antipatro quæ se mouerent apud eum quaerebatur: & quod nihil mirum faceret Herodes si cum matrem illorum interemerit: ipsis quoque regnum auferret: quoque causam Eurycles & misereri eos & dolere pariter simulans etiam aristobulum ad ea dicenda pellexit: atque ita querelis in patrem utroque deuicto referens ad antipatrum secrete discedit: afflicto insidiarum quoque mendacio quas ei fratres firmasse parabat: ac pene iam stridentibus gladiis in eum irruere. Ob hoc autem multa pecunia donatus ab antipatro laudator eius erat

apud patrem: & ad extremum necis Alexandri: & Aristobuli redempta opera ipse accusatoris partibus fungebatur. Cunctis adiisset Herodem vitam ei se rependere beneficiis sibi pro delatis: & lumen referre dixit hospitio. Namque olim alexandrum exacuisse gladium & confirmasse dexteram: uerum sceleri tanto fuisse impedimento quod societatem facinoris assimulasset. Alexandrum enim dicere non bene se cum Herode actum putare: & regnum obtinuisse alienum & post matris eorum necem principatum eius dilacerasset: nisi eam degenerem coopraret herodem: aurumque ipsorum regnum antipatro spurio propinaret. Proinde semet Hyrcani manes & Mariannes ultum iri. Nec enim decere successionem regni ab huiusmodi patre sine caede suscipere: multis enim rebus ad hoc excitari quotidie: quia nihil omnino loqui sine calumnia liceret. Nam si de nobilitate aliorum fiat mentio sine ratione se contumeliis affici patre dicente solus generosus alexander: & cui pater sit pro ignobilitate decori inuentionibus quoque offendere si taceat. Si uero laudet cauillatorem appellari prorsus ubique imitem sibi patrem offendere: solique Antipatro indulgete: ob quam uelle mori non recusare: nisi ex uoto insidiae successissent: sin eum occidisset: primum salutis occasionem fore archelaum socerum suum ad quem facile possit effugere. Deinde Caesarem qui nunc usque ignoraret mores Herodis: nec enim sic ei astatutur ut antea patris praesentiam formidando: nec de suis tantum criminibus locuturum: sed primum totius gentis aerumnas: & quos ad necem usque tributis opprimeret uulgaturum. Deinde in quibus delictis quibusque actibus partem sanguine pecuniae consumptae sint: & qui uel equales ex illis fuerint locupletati: quae causa ciuitates plagatae: ibi autem quaesiturum: & aui & matris necem: & omnia scelera regis retexturum: quibus cognitis nemo se iudicauerit parricidam. His Eurycles in alexandrum falso delatis antipatri laudes prosequatur illum solum qui patrem diligeret esse confirmans: quique adhuc insidias retardasset. Rex autem nondum praeteritae suspicionis dolore compresso intolerabilis iracundiae feritate turbatur: in hoc tempus nactus Antipater alios accusatores fratribus subornauit: qui eos dicerent cum Iocundo & tyranno clam colloqui solitos esse equitum regis olim principibus: tunc uero propter quaedam offensiones ordinibus motos. Hac denique praedignatione successus: confestim eos tormentis Herodes subdidit. Illi autem nihil eorum se quae crimini darentur scire confessi sunt: sed oblata est quaedam uelut ad praepositum castelli Alexandri ab Alexandro scripta epistola depraeante: ut cum Aristobulo fratre se in castellum reciperet: si patrem interfecissent: tam armis quam aliis subsidiis eos uti permitteret: hanc Alexander Diophanti commentum esse dicebat: qui regis erat notarius homo audacissimus: & cuiuslibet manus litteras imitari percallidus. Itaque multis saepe falso conscriptis ad hoc postremo occisus est. Toto autem castelli quoque praeposito: nec eius indicio quicquam Herodes eorum: quae delata erant uera esse cognouit. Sed quamuis nullum documentum ualidum proferretur: filios tamen interim absolutos asseruari praecipit. Euryclea uero domus suae pestem ac totius sceleris fabricatorem bene de se meritum datoremque salutis appellans: talentis quinquaginta donauit. Ille autem priusquam certum fama nunciaret ad Archelaum properat: aususque dicere: quod Herodem reconciliasset Alexandro: ab illo quoque pecunias capit. Deinde in Achaiam transgressus ad similia facinorosa male quaesitis abusus est. Postremo apud Caesarem accusatus quot dissensionibus repleuisset achaiam & ciuitates spoliaret: inde fugatur: atque hoc enim modo poenae Alexandri & Aristobuli persecutae sunt: hoc loco dignum est Coum Euaristum huic Spartiatae conferre. Namque is cum amicissimus esset Alexandro: eodemque tempore quo Eurycles ibidem erat aduenisset percontanti regi super his quae ille insimularet: iuratus nihil se ab adolescentibus audisse firmavit. Nec tamen id quicquam miseris profuit apud Herodem solis maledictis aures paratissimas aperientem eumque gratiosissimum sibi iudicantem: qui secum eadem crederet: hisdemque moueretur. Incitabat praeterea Salome crudelitatem eius in filios. Namque hanc Aristobulus quo periculis innolueret: quam & focrum habebat: & amitam monitum miserat: ut saluti suae consuleret: quasi rex eam decreuisset occidere iterum insimulatum: quorum ante fuerat accusata: quot enim Syllaeo Arabi nubere cupiens: quem sciret eius inimicum: occulta illi secreta regis nuntiaret. Et hoc fuit extremum quo tanquam tepestare oppressi adolescentis: non secus ac turbine pessundati sunt. Salome enim protinus contendit ad regem eiusque monita Aristobuli prodit: atque ille ulterius durare non passus: utrunque filium uinxit: & separatos asseruari praecipit. Deinde Volumnium militiae magistrum: & ex amicis suis Olympum descripta ferentes indicia proficisci iussit ad Caesarem: qui postquam Romanae nauis delati sunt: regisque litteras reddiderunt: uehementer quidem Caesar in adolescentes exarsit: uerum etiam potestate in filios a patre auferendam esse non duxit. Denique rescribit ei ut ipse sui dominus esset arbitrii: melius tamen facturum dicentes: si in communi consensu propinquorum suorum prouinciarumque rectorum de insidiis quaereret: eosque si delato crimini reperiret astrictos occideret. Si uero fugam tantum esse meditato mediocri supplicio contentus esset. Pareat scriptis Herodes: cunctis Berytum quo Caesar iusserat peruenisset cogit iudicium. Praefederunt autem iudicio rectores: quibus a Caesare scriptum fuerat: Saturninus & Pedanii legati: & cum his Volumnium procurator. Itemque propinqui regis & amici: nec non & Salome & Pheroras: & post hos optimates Syriae praeter Archelaum regem. Namque hunc Herodes quo Alexandri socer esset suspectum habebat. Sed filios quidem satis prouido consilio in iudicium non produxit: sciebat enim quod si tantum uisi fuissent omni modo ad misericordiam cunctos impellerent: si uero

etiam dicendi copiam nacti essent facillime alexandrum obiecta diluere. Igitur illi quoque custodiebantur in Platane uico Sidoniorum. Exorsus autē rex ueluti cum presentibus ageret commouebatur: & insidias quidem timide obiciebat. Nam probationibus deficiebat maledicta uero & probris & iniurias: & peccata plurima in se admissa prosequeretur: eaque morte grauiora esse confessoribus demonstrabat. Postremo cum nemo contradiceret semetipsum argui miserabiliter quæstus: acerbamque uictoriam uincere singulos sententiam rogat in filios: & primus Saturninus condēnandos esse adolescentulos: sed non morte pronunciauit: nec enim fas esse cum tres ipse astantes haberet filios mortem alienis decernere. Idem etiam duobus legatis uisum est: eosque nonnulli alii secuti sunt. Tristem uero sententiam primus Volumnius dixit cunctique post eum Herodis æmulatione uel odio: neque indignatione quisque necandos esse adolescentes iudicauit. Tunc autem uniuersa iudæa & Syria suspensa quidem operiebatur huius tragædiæ finem: sed nemo æstimabat Herodis crudelitatem ad parricidium usque processuram. Ille tatum filios Tyrum traxit: atque inde naui Cæsaream deuectos quo mortis genere perimeret cogitabat. Interea uetus quidam regis miles Tyro nomine: qui & filium habebat Alexandro assuetum atque amicum: & ipse diligebat adolescentulos: præ nimia indignatione mentis in postremo hos circumiens clamitabat conculcatam esse iustitiam ueritatem peritissimam esse confusam: uitamque hominum iniquitatis esse plenam: & omnia quæ dolor contemptori uitæ distaret: deinde ipsum etiam regem ausus adire: mihi uero inquit omnium uideris esse infelicissimus: qui contra carissimos nequissimis credas. Siquidem Pheroras & Salome fidem apud te aduersus filios habent: quos sæpe ipse mortis supplicio dignos esse iudicasti: neque aduersus hoc eos agere: ut iustis successoribus destitutus cum solo remaneas Antipatro capi facile regem optantes. Verumtamē cogita ne ille quoque militibus odiosus sit propter cædem omnium fratrum. Nullus enim est qui non adolescentium misereatur. Principum autem plurimi etiam palam grauiter ferunt. Hæc dicens simul eos: quibus res indigna uideretur nominabat. Rex autem statim illos & ipsum cum filio comprehendi iubet. Ibi quoque cum aliis quidam regalis tonsor nomine Trypho: nescio qua exagitatus infania semetipsum indicans prosilit: ac mihi quoque Tyro inquit iste persuasit ut occasione tendendi non uacula te occiderem: magna quoque alexandrum daturum munera pollicebatur. His auditis Herodes: & Tyronem eiusque filium: & tonsorem subdidit quæstioni. Cuique illi pnegarent: tonsor autem amplius nihil diceret Tyronem uehementius torqueri iussit: tum quæ filius eius patris miseratione commotus cuncta se regi: si eum sibi condemnasset indicaturum promisit. Eoque relaxato ipsius occidendi patrem suum habuisse uoluntatem: dixit impulsus ab Alexandro. Hoc autem quibusdam factum ab adolescente uidebatur: quo tormentis eriperet patrem. Nonnulli uerum esse firmabant. Herodes tamen & militum principibus & Tyrone pro contione accusatis: ita in eos armauit populum: ut ibidem cum tonsore lignorum & lapidum ictibus interirent. Filios uero in Sebasten missos: quod non longo a Cæsarea interuallo distaret: offocari præcepit eaque re mature perfecta in castellum Alexandrium mortuos asportari cum Alexandro materno uo sepeliendos. Hic finis quidem Aristobulo & Alexandro uitæ fuit. Antipatrum cum iam sine controuersia successorem regni speraret: intolerabile gentis excepit odium cunctis scientibus illum omnes fratribus suis conferuisse calumnias: nihiloque minus timor eum non mediocri sollicitabat crescente sobole peremptorum. Erant enim Alexandro ex Glaphyra filii duo Tygranes & Alexander: itemque Aristobulo ex Beronice Salomes filia Herodes & Agrippa & Aristobulus: filiaque Herodias & Marianne. Sed Glaphyram quidem Herodes cum dote sua in Cappadociam dimisit postquam Alexandrum interfecit. Beronicæ autem Aristobuli coniugē auunculo antipatri nuptum dedit: qui ut Salomen quam offensam habebant sibi reconciliare istas nuptias excogitauit. Idem uero etiam Pheroram muneribus aliisque obsequiis atque amicos præterea Cæsaris ambiebat: magnas Romam mittendo pecunias. Saturninum enim cum aliis omnibus apud Syriam donis expleuerat: hoc autem magis inuisus erat cunctis quod plura donabat: uelut opes tantas non munificentia largiretur: sed metu consumeret. Itaque eueniebat ut nec accipientium beniuolentia quicquam profecerit: quibusque nihil dedisset acerbiores inimicos haberet. Indistributionibus munerum quotidie largior erat: cum præter spem uideret orbos pueros ab Herode curari quantumque illum peremptorum cædis pœniteret proles eorum miseratione significari. Conuocatis enim propinquis ac amicis suis: & pupillis astantibus cum lachrymis opplesset oculos dixit: horum quidem mihi patres fortuna quædam tristis eripuit: ipsos autem orbitatis misericordia cum natura commendat. Experiar itaque ut si pater infortunatissimus fui: auus tamen sim prouidentior: & a quibus post me regatur amantissimos mihi relinquam. Despondeo igitur filiam tuam Pherora maximo filiorum Alexandri ut ei curator sis necessarius. Tuo uero antipater filio Aristobuli filiam: eris enim hoc modo pater orbata. Sororem uero eius meus Herodes accipiet: & pontifice uo materno prognatus. Et de his quidem sic iudicium meum: neque quisquam dirimet quin me amabit. Precor autem deum etiam bono regni mei: meorumque nepotum copulare nuptias: atque hos pueros placidioribus: quam patres eorum oculis aspicere. Postquam hæc locutus effleuit & puerorum dexteram iuxit: benignissime communi saluatis singulis dimisit consilium: statim dirigit antipater quantumque dolore affectus esset neminem latuit pupillorum. Namque honorem apud patrem quoque sibi derogatum existimabat: iterumque

de rebus cunctis periculum fore: si Alexandri filius præter Archelaum etiam Pheroram adiutorem haberet: ad hoc reputabat odium suum & orbitatis miserationem qua tota gens flectebatur quanto uiuentium puerorum studio: & quanta memoria mortuorum scelere tenerentur Iudæi. Itaque omnimodo dirimere sponsalia studuit: & callide quidem patri surripere timuit scruenti: acriterque uigilanti ad suspicandum. Palam uero eum supplex adire ausus est coramque deposcere: ne se honore priuari quo dignum esset iudicasset: nudumque regis nomen habere uellet: regni autem substantiam penes alios esse: nec enim posse rerum obtinere dominatum: si propter auum Archelaum etiam Pheroras alexandri filio socer esset adiunctus. Instantissime uero præcabatur: quia numerosa esset regia progenies nuptias permutari. Nouem namque regi uxores erant: sed harum septem unde filios susceperat ipsum antipatrum ex Doride herodem autem ex Mariâne pontificis filia: itemque antipatrum & Archelaum ex Malthace Samaritide filiamque Olympiadem: quam frater eius Iosephus habuerat: ex hierosolymite de uero Cleopatra herodé & Philippum: necnon ex Pallade Phaselum. Habebat autem filias quoque alias Rhaxoen & Salomen: unam ex phædra: & alteram ex Elpide: duasque uxores sine filiis consobrinam & sororem ac præter has Alexandri & aristobuli sorores duas ex Mariâne. Cum igitur tanta prolis copia superesset aliter nuptias iungi postulabat antipater. Rex autem perspecto eius animo quid de pupillis cogitaret uehementer iratus est: quippe filiorum quos interfecerat casum reputans formidabat: ne etiam hi quandoque criminationum antipatri præmium fierent: sed tunc quidem seuioribus dictis protelat. Postea uero blanditiis eius abductus sponsalia reformauit ac primum ipsi antipatro Aristobuli filiam collocat: filium uero eius iungit filie Pheroræ. Hinc licebit aduertere quantum antipatri ualuerit adulatio: quod ipsi in simili causa impetrare Salome non potuit. Hanc enim quamuis soror esset: atque hoc sæpe intercedente. Iulia uxore Cæsaris postulasset Arabum regi nubere non passus est: sed inimicissimam sibi fore iurauit: nisi ab hoc studio destitisset. Posteaque inuitam Alexæ cuidam ex amicis suis in matrimonium dedit: eiusque filiarum unam alexandri filio: alteram antipatri auunculo tradidit. Natarum autem Mariânes una sororis filium habebat antipatrum: Altera fratris Phaselum. Sic interrupta pupillorum se antipater & pro sua comoditate affinitatibus iunctis expectatione certa nitebatur: adiectaque malignitati fiducia nequaquam erat tolerabilis: nam quia singulorum odium uitare non potuit: securitatem sibi extorquere querebat. Cum præterea Pheroras ei ueluti iam confirmato regi obsecundaret: quin & mulierum conflata in aula conflatio nouas turbas excitabat. Etenim Pheroræ uxor cum matre ac sorore sua: necnon & matre antipatri multa in regno insolenter agebat: ausa etiam duas regis filias contumeliose tractare: cui rei maxime ab antipatro erat abiecta. Itaque cum illi inuisæ essent: aliis quidem morigeras habebant: sola uero Salome aduersabatur eorum concordia quodque non bono regis coirent apud ipsum insimulabat. Cognita uero eius delatione mulieres quodque herodes ægre tulisset aperto quidem conuentu & familiaritate abstinerunt: contra uero etiam discordare inter se rege audiente simulabant. Cum his colluderet antipater: ut palam Pheroræ minimam dubitaret offendere: occultos autem coetus & nocturnas comessationes habebant: earumque confessionem fecit obseruatio firmior: cum horum nihil ignoraret Salome: sed herodi cuncta nunciaret. Ille autem ardens iracundia maximeque contra Pheroræ coniugem quæ eam præ cæteris accusaret Salome conuocato cognatorumque amicorumque consilio: & talia multa mulieris & filiarum contumelias crimini dedit: quodque Phariseis mercedem contra præbuisset: fratremque sibi hostem reddidisset expurgatum uenenis. Postremo conuersus ad Pheroram: utrum autem se fratrem an uxorem uellet optare. Cuius ille se citius uita dixisset quam coniuge cariturum in certis quid ageret ad antipatrum sermonem contulit: ac ne cum Pherora: uel eius coniuge: aut quouis alio qui ad eam pertineret unquam colloqueretur edixit. Verum ille palam præcepta custodiens in occulto cum his pernoctabat. Metuensque obseruationem Salomes per amicos in Italia degentes ut Romam proficisceretur effecit: ipsorum perlatis litteris ubi antipatrum aliquanto post tempore ad Cæsarem mitti oportere prescriberet. Igitur Herodes nihil moratus eum misit cunctis quæ usui forent magnaque pecunia liberaliter instructum. Testamentumque una portandum ei dedit in quo. Rex ipse antipater inscriptus erat. Et antipatri successor herodes ex Mariâne pontificis filia procreatus. Quin & Sillæus arabs itidem Romam neglecto Cæsaris præcepto nauigauit. De his cum antipatro certaturus: de quibus cum Nicolao causam ante dixerat. Non leue autem cum a rege suo certamen habebat: cuius & alios amicos interfecerat: & Soenum in Petra oppido potentissimum: redemptumque Fabato dispensatore Cæsaris fautore utebatur etiam in herodé. Sed maiore pecunia data herodes Fabatum a Sillæo remouit: ac per semetipsum quæ Cæsar iusserat exigebat. Ille autem cum nihil dedisset: accusabat apud Cæsarem Fabatum dispensatorem esse dicens: non quæ ipsi: sed quæ herodi expedirent. Quibus commotus ad iracundiam Fabatus adhuc autem apud herodem maximus habebatur: secretorum Sillæi proditor factus est regique indicauit quod Sillæus Corinthum eius satellitem pecunia corrupisset: eumque asseruari oporteret: neque rex id facere dubitauit quoniam Corinthus iste licet in aula regis esset educatus ex Arabia tamen fuerat oriundus. Igitur mox non illum solum corripit: sed etiam duos alios Arabas iussit eum apud repertos unum Sillæi amicum: alterum Phylarchum. Qui subditi quaestione magna pecunia Corintho: ut herodé occideret persuasisse confessi

sunt. Illi quidem etiam a Saturnino rector Syriae interrogati Romam transmissi sunt. Herodes autem Pherorae uehementius iminebat: ut repudiaret uxorem. Aliquid enim quod mulierem plesteret ex cogitabat quia multas in eam odii causas haberet: donec ipsum etiam fratrem cum ea supra modum indignatus eiecit. Pheroras autem aequo animo accepta iniuria in tetrarchiam suam recessit iurans unum sui exilii finem sibi fore mortem herodis. Neque se ad eum reuersurum esse dum uixerit. Denique nec aegrotum quauis saepe accitus fratrem uisere uoluit cum quibusdam mandatis eum quasi moriturus uellet intruere. Sed ille quidem praeter spem conualuit. Postmodum autem pheroras in morbum incidit: tumque herodis patientia demonstrata est. Nam & uenit ad eum & humanissime curatum uoluit. Sed morbum superare non quiuit: sed diebus .n. paucis est mortuus. Quem licet ad ultimum uitae diem dilexisset Herodes: tamen quod illum quoque ueneno peremerit fama uulgata est. Verum eius corpore in hierosolymam portato luctum maximum cunctae genti denunciauit: clarissimaque funus sepultura dignatus est. Unus quidem interfector alexandri & aristobuli hunc exitum uitae sortitus est. Transit autem in antipatrum auctorem poena sceleris ex interitu Pherorae nata principium. Quidam enim ex eius libertis cum regem tristes adissent fratrem ipsius pheroram ueneno interemptum esse dicebant. Nam quaedam ei cibum obtulisse coniugem suam non eo quo solebat modo conditum: eoque sumpto illum morbo protinus esse corruptum uenisse autem ante biduum matris ac sororis eius accitum quandam ueneficam mulierculam ex arabia: ut uenenum Pherorae conficeret amatorium & pro amatorio dedisse mortiferum Sillae consilio. Namque illi notum fuisse: percussus igitur plurimis suspicionibus rex: ancillas & nonnullas libertinas quaestioni subiicit. Ibi quoque tum exclamat aliqua doloris impatiens. Deus caeli terraeque rector in matrem Antipatri quae horum nobis malorum causa est uindicet. Hoc rex indicium nactus persequebatur ulterius indaginem ueritatis. Mulier uero & matris antipatri familiaritatem cum pherora eiusque uxoribus & occultos eorum conuentus: aperuit quodque Pheroras & antipater redeuntes a rege: tota cum illis nocte potare soliti essent seruis omnibus exclusis & ancillis. Vna quidem libertinarum hoc indicauit. Cum autem ancillae separatim: singulae torquerentur: patuit omnium dicta congruere: qua de causa Romam quidem antipater ex composito Pheroras autem trans flumen recedere curauisset. Nam saepe illos in sermone dixisse quod post alexandrum & Aristobulum ad ipsos eorumque coniuges transiturus esset herodes. Nec alicui posse parere: qui Marianne eiusque filiis minime pepercisset: ideoque melius esse ab hac bestia: quam longissime fugere. Saepe autem dixisse matri antipatrum conquerentem quod cum ipse iam canus esset pater in dies singulos iuuenesceret seque fortasse antequam regnare incipiat moriturus: aut nunquam ille decesserit quando autem istud fiet: uoluptatem sibi successione omnino fore breuissimam. Pullulare praeterea hydrae capita hoc est alexandri & aristobuli filios: sibi autem filiorum quoque spem ademptam esse patris iniuria: qui non eorum quemquam post mortem suam regni successorem: sed Marianne filium scripsisset herodem. Qua quidem in re profusus eum senectute delirare: si testamentum suum standum arbitraretur. Se nanque ut ex eius progenie nemo superesset: curaturum. quinetiam cum omnes patres quibus inuisi unquam filii fuerunt nomen odio uincat. Plus tamen eum etiam fratres odisse. Denique nuper sibi ne cum Pherora colloqueretur. c. talenta donasse atque cum Pheroras diceret quid enim per nos ledebatur: respondisse antipatrum utinam cunctis ablatis nudos se dummodo uiuos relinqueret. uerum hoc nequaquam fieri potest ut tam pestiferam bestiam quisquam effugiat: sub qua nec amicis esse palam liceret. Denique nunc occulte inquit conuenimus: licebit autem aperte si uirorum spiritum manusque habeamus. Haec in tormentis ancillae prodiderunt: & quod pheroras cum illis petram fugere cogitasset: ut omnibus autem dictis herodes crederet. c. talentis effectum est. De his enim soli antipatro dixerat. Igitur ante alios in Doride antipatri matrem furor eius erupit: eamque omni ornatu quem illi donauerat spoliata multis comparato talentis expellit. Deinde ita deposita Pherorae mulieres a tormentis recreabat. Timore autem pauidus erat & ad omnes suspensiones excitabatur multosque innocentes metu ne quem nocentium praetermitteret in tormenta ducebat. Hinc ad Samaritam se conuertit antipatrum qui procurator erat antipatri: & ex illius commentis compertit necandi sui causa ex Aegypto antipatrum uenenum malum petiisse per quendam antiphili collegam idque ab eo Antipatri auunculum accepisse Theudionem ac Pherorae tradidisse. cui mandasset Antipater: ut Herodem occideret: dum ipse Romae abesset: ac suspicionem careret: pheroram uero uenenum uxori suae dedisse seruandum. Itaque hanc euocatam statim rex quod acceperat afferre iubet. Illa uero quasi allatura egressa de templo se praecipitem dedit: ut eo modo exprobrationis & regis uerbera praerent. sed dei prouidentia sicut apparet quae ab antipatro poenas repeteret non in caput: sed in alteram delata partem periculum mortis euasit. Portataque ad regem ubi respiscere potuit. Nam casus eam perturbauerat: & quamobrem se praecipitasset interrogata iurante rege: quod uera dicenti remitteret omnem supplicium: si falsa promere maluisset: corpus eius tormentis absumeret. Neque sepulturae quicquam relinqueret: paulisper tacuit. Deinde quid inquit secreta custodio cum Pheroras obierit Antipatrum qui nos omnes perdidit seruatura? Audi rex & tecum deus testis ueritatis qui falli non potest. Cum Pherorae morituro lachrymas affiderem: tunc ille me ad se uocauit: & multum inquit mulier de

fratris erga me animo sum deceptus. Nam qui sic me diligeret inuisum habui: & necare cogitavi: qui tanto nunc mei: licet nec dum mortui: dolore confunditur. Sed ego quidem ob impietate precium fero: tu uero quod in eum seruas relictum nobis ab antipatro uenenum huc affer propere: meque uidente consume: ne ad inferos quoque ultricem huius sceleris conscientiam deferam. Ita ut iussit attuli & magnam quidem ueneni partem sub obtutibus eius in ignem effudit: modicum uero mihi per dubios casus & quæ te metuerem reseruau. His dictis illa quidem oino paululum quiddam ueneni habentem pyxidem profert. Rex quidem in matrem fratremque Antiphili contulit questionem. Verum hic quoque antiphilum ex Aegypto attulisse pyxidem fatebatur: illumque uenenum a fratre apud Alexandriam exercente medicinam accepisse dicebant. Totum autem regnum circueuntes alexandri & aristobuli manes ipsi erant incertarum rerum exploratores atque iudices: & a suspicionibus remotissimas approbationes trahebant. Denique etiam pontificis filiam Mariam consciam esse maleficiorum patuit. Hoc enim tortis eius fratribus demonstratum est. Rex autem matris audaciam filii quoque penuria coercuit. Nam quem illa pepererat herodem Antipatri successorem scriptum ex testamento de ieiuit. Post hæc etiam Bathyllus nouissima consiliorum antipatri: fides documentis accessit. Namque is erat quidam libertus eius: aliud autem uenenum ferens: hoc est aspidum uirus aduenerat: aliorumque serpentum sucos: ut si prius fuisset inualidum: hoc se pheroras cum coniuge in regem armaret. Idem uero præter susceptam contra salutem patris audaciam uelut operam subcisiuam habebat epistolas ad uersum fratres compositas ab antipatro. Erant autem Romæ in studiis archelaus & philippus iam adolescentuli magnique animi regis filii quos antipater uelut imminentes spei suæ remouere festinans: quasdam in eos litteras ipse finxit amicorum nomine Romæ degentium. Nonnullis autem corruptis scribere persuasit quod multis patrem maledictis careret: Ac de alexandri & aristobuli nece manifeste quererentur: seque accitos esse grauius: iam enim pater eos redire præceperat: idque maxime sollicitabat antipatrum. Quin etiam priusquam proficisceretur in iudæa constitutus Antipater: eiusdem modi contra eos Romæ litteras mercabatur: patrem adeundo uitandæ suspicionis causa fratres purgare simulabat: quædam falsa scripta: quædam uero adolescentiæ peccata esse commemorans. Quo quidem tempore scriptoribus epistolarum quas in fratrum perniciem simulabat: plurimis pecuniis datis sumptuum confundere tentabat idicia. uestem preciosam: uariamque stragulam: poculaque argentea: necnon & aurea comparando: aliamque plurima instrumenta: ut preciorum magnitudine mercedes falsariis erogatas cæleret. Denique. cent. talenta retulit expensa & maxima fuit occasio causa Sillæ. Vniuersis autem malis eius tunc minoribus maiore conceptis: cum omnia quidem tormenta de parricidio epistolæ uero de iteratis fratribus conclamarent. Nemo tamen ex iudæa uenientium: quo in loco fortunæ domus essent nunciauit: quauis inter scelus probatum & eius reditum septem mensium interualla fluxissent. Ita erat inuisus omnibus. Fortasse autem etiam quibus indicandi uoluptas fuit: per interfectorum fratrum manes obmutescabant. Denique Romam litteras misit continuo se conuenturum esse: quodque honorifice dimissus esset a Cæsare nuncios. Rex autem insidiatorum manus tenere desiderans: timensque ne si quid præscissent forte cauerent ipse quoque litteris beniuolentiam simulans: & alia familiarissime scripsit: & ut reuersionem suam maturaret orauit. Nam si properasset matris suæ quoque offensionem posset componere: quam expulsam esse non ignorauit antipater. Primam quidem de morte pheroræ acceperat epistolam apud Tarentum eumque uehementer luxerat: id autem nonnullis de patruo laudabile uidebatur: sed quantum intelligi datur causa doloris erat quod insidiæ pro uoto non cesserant. Neque tam pheroram flebat quam maleficiorum ministrum. Præterea metus eum quidam ob ea quæ confecerat occupabat: ne quando forte deprehenderetur uenenum: Tum autem in Cilicia patris epistola sibi reddita quam supra memorauimus: statim quidem festinabat: sed postquam in Celenderim delatus est: subit eum quædam materni casus cogitatio anima iam per semetipsam diuinante. Et amicorum quidem prudentiores ei suadebant: ne prius patrem conueniret: quod pro certo cognosceret. quibus ex causis matrem suam repudiasset. Namque timere ne forte criminationes eius auctæ fuissent. Minus autem prudentes & uisendæ patriæ cupidi magis quam quod Antipatro esse utile considerantes ut properaret monebant: ne ex ipsa mora & patri causam prauæ suspicionis & calumniam præberet calumniantibus. Nunc enim si quid motum est in absente esse factum nec enim præsentem illo quenquam id ausurum fuisse. Absurdum enim uideri propter suspensiones incertas certis bonis carere. Neque enim mature se patri reddere ab eoque regnum accipere quo solo ipse niteretur. Paruit his antipater impellente fortuna transmissusque in Sebastum Cæsariæ portum defertur. Occurrit autem illi præter opinionem maxima solitudo: cum omnes eum deuitarent: nullusque auderet accedere. Nam & si semper æque inuisus erat odio tamen ut proderetur: tunc data libertas est. Multos autem auertebat ex rege formido: quoniam cunctas iam ciuitates de antipatro fama repleuerat: solusque de se quid ageretur antipater ignorabat. Nec enim uel clarius eo quisquam deductus est: cum Romam nauigaret: uel ignobilius inde susceptus est. Enim uero clades ille domesticas intelligens calliditate celabat: metuque poenæ mortuus uultu confidentiam simulabat. Et neque fugæ spes ulla erat: neque ex circumstantibus malis emergere poterat: certumque ni-

hil ei de domo ne ibi quidem nunciabatur: id enim regis interminatio prohibuerat. Vnde iterdum etiam spes eum pertendebat hilarior: aut nihil esse depræhensum: aut si quid esset: hoc sese impudentia sua diluitorum ac dolis quæ sola instrumenta salutis haberet: Itaque his armatus sine amicis in regiam uenit quæ a prima ianua cum iniuria sunt repulsi. Forte autem Varus Syriæ rector intus aderat. Ingressus inde ad patrem confirmatusque audacia uelut eius salutandi causa proprius accedebat. Cui ille obiecta manu & capite declinato exclamabat. Et hoc parricidæ est ut me amplexari uelis: qui tot maleficiis inuolutus corruptum habes impium caput: neque me attingas priusquam criminibus te exuas. Dabo enim tibi iudicium & iudicem qui opportune præsto est uarum. Vbi & quemadmodum te purges in diem crastinum meditare. Nam & tempus indulgeo calliditatibus tuis. Ad hæc metu obstupescens antipater quia respondere nihil potuit: reuersus est. Cum autem ad eum uenisset mater & uxor cunctas enim probationes exposuerunt. Tumque recepta mente quo pacto sese defenderet cogitabat. Postero autem die rex exhibitio propinquorum atque amicorum consilio antipatri quoque amicos uocat. Ipse autem cum Varo residens: cunctos iudices iussit adduci in quibus erant serui matris antipatri quidam pridem comprehensi qui ab ea litteras ad eum portauerunt huiusmodi. Quoniam illa omnia patri tuo cognita sunt: caue ne ad eum uenias: nisi aliquod auxilium a Cæsare impetraueris. Itaque is una cum aliis introductis ingreditur antipater. Cunque pronus ante pedes patris cecidisset: oro inquit pater ne quid de me præiudices: sed integras aures satisfactioni meæ præbeas. Demonstrabo enim me innoxium si tu uelis. Ille autem magna ei uoce imperato silentio ad Varum locutus est quod & tu Vare & quilibet iustus iudex antipatrum morte dignum iudicauerit certe scio. Vereor autem ne mea quoque tibi sit inuisa fortuna omnique calamitate dignum deputes qui tales filios genuerim. An qui magis hoc tibi miserandus uideri debeo: quæ erga tam scelestos indulgentissimus pater fui. Nam illis prioribus adhuc adolescentulis regnum detuleram eosque Romæ educatos amicos Cæsaris feceram. Sed quæ aliis inuidendos Regibus æmulandosque constituti meæ salutis hostes inueni quorum tamen interitus Antipatro magis profuit. Isti enim quæ adolescens & successor meus futurus esset maxime securitas quærebatur. At uero hic adolescentulus belua patientia mea plusquam necesse expletus in me facieratem suam profudit: eique diu uiuere sum uisus. meamque senectutem grauius tulit rexque fieri non nisi parricidio passus est: quæ quidem non profecto iniqua ratione cogitauit: quæ ex agro abiectum reduxerim: & exclusis quos mihi regina perpererat filiis regni mei uicarium declarauerim. Equidem tibi Vare confiteor meæ mentis errorem. Ego illos contra me filios irritaui qui antipatri gratia spes eorum iustas abrui. Quid enim ratum de illis quantum de isto bene sum meritus: cui uiuus etiam potestatem meam pene concessi aperte autem regni successionem testamento reliqui: & præter destinatos ei separatim quinquaginta redditus talentorum sumptum passim mea pecunia subministravi: ac nuper Romam quoque nauigaturo dedi. .ccc. talenta quæque solum ex omni familia mea tanquam patris seruatore Cæsari commendauim. Aut quid illi tantum sceleris quantum antipater admiserunt: quod ne de his habui tale iudicium quales demonstraui huius insidias: at etiam probaui qui ausus est aliquid parricida rursumque ueritatem dolis quærat obtegere: quod tibi Vare cauendum sit. Nam ego istam beluam noui: & quam sit uerisimilia dicturus: iam non prospicio fletusque simulators. Hic est qui me quondam monebat ut uiuum Alexandrum cauerem. neque meam corpus omnibus crederem. Hic est qui usque ad cubile meum solebat ingredi & circûspicere ne quis mihi pararet insidias. Hic somni mei custos erat: & securitatis dator qui consolaretur somnium peremptorum & uiuentium fratrum beniuolentiam diiudicaret. Hic propugnator & satelles meus. Cum eius calliditas Vare in mentem uenerit: & quemadmodum singula simulasset uix me credo uiuere tanquam grauem in fidiatorem quo pacto effugerim miror. Verumtamen quia fortuna quædam excitat contra me domum meam mihi que amicissimi semper insensu sunt: ego quidem factorum iniquitatem flebo: & mecum ipse solitudinem gemam. Nemo autem qui meum sanguinem sitierit ebibet: etiam si per omnes filios meos indicia uentura sint. Hæc dicens ipse quidem interrupto sermone tacuit dolore confusus. Nicolao autem uni ex amicis probationes iussit exponere. Inter hæc autem Antipater sublato capite: cum prostratus ante patris pedes maneret exclamat. Tu pater meas partes defendisti. Nam quomodo ego parricida quem tu semper seruatore te habuisse commemoras: Aut si ficta ut dicis simulataque mea pietas fuit. Cur in aliis tam callidus in hoc adeo demens fui: ut non intellexerem quæ si homines lateret tanti sceleris cogitatio: caelestem latere iudicem omnino non posset: qui ubique præsto esset: & cuncta conspiceret. An fratrum exitum ignorabam: quos ob ea deus ultus est: quæ de te male tractauerant? Quid autem fuit cur me tua salus offenderit? Spes regni? Sed regnabam. Odii suspitio? Sed diligebat. An ex te metus aliquis? An quin tui seruans aliis timendus eram? Sed egestas causa fuit? multo minus. Quis enim magis expensarum habuit potestatem? Si autem omnium hominum perditissimus essem: immanisque bestiae animum gererem: certe mansueti patris beneficiis uinceret: quem sicut tu dixisti reduxeris: totque filiis anteposueris uiuusque Regem declaraueris: aliorumque bonorum magnitudine reddideris inuidendum. Omne miserum acerbissimamque peregrinationem meam: quam longum laboris tempus: magnumque insidiantibus

spatium præbui. Sed tantum tibi pater, tuisque rebus aberam: ne Sillæus tuam contemneret senectutem. Roma mihi testis est pietatis: & princeps orbis terræ Cæsar: qui me patris amatorē sæpe uocabat. Accipe præ has eius litteras fictis in me criminatiōibus ueriores: hisque me defendo. Hæc affectus erga te mei argumenta certissima recordare: quam igrate hinc nauigantē scis: latentes in regno contra me inimicitias non ignorantē. Tu pater inuitus me perdidisti: tu compulisti ut darem accusandi tempus inuidiæ. Verum ad iudicia ueniam. Ecce adsum terra marique nihil usquam parricida pessus. Sed nondum me hoc argumento diligas. Nam & apud deum & apud te pater condemnatum me esse scio. Condēnatus depræcor ne aliorum tormentis fidē habeas in me feratur ignis: per uiscera mea pergant instrumenta pœnarum: ne parcas scelesto corpori. Nam si parricida sunt tormentorum expers mori non debeo. Talia cum lachrymis atque ululatu uociferans: & omnes alios & Varum ad misericordiam prouocauit: solum autem Herodē quo minus fletet iracundia continebat documentis ueris intentum. Ibi autē Nicolaus iussu regis multa de antipatri calliditate præfatus & misericordiæ spem sustulit: & accuratissimam accusationem instituit: cuncta quidem regni maleficia illi ascribens: maxime uero fratrum interitū: quos ipse calumniis interfectos esse demonstrans etiam superstitibus eum insidiari quasi successionis captatoribus affirmabat. Nam qui patri uenenum parasset multo minus a fratribus abstineret. Cum autem ad ueneni probationes uenisset: per ordinē proferebat iudicia: etiam de pherora crimen exaggerans ueluti illum quoque antipater fratricidam fecisset: corruptisque regis amicissimis scelere omnē domum repleuisset. Atque ita multis aliis dictis exprobratis perorauit. Varus autē cum respondere iussisset antipatrum & ille nihil aliud elocutus: quam deus testis est innocentiæ meæ silens iaceret: uenenum peti: idque alicui damnatorum capitis ex custodiendis bibendum dedit: eoque statim mortuo quædam in secreto cum Herode sermocinatus gesta in concilio Cæsari scripsit. Posteroque die inde discessit nihilque minus Rex antipatro uinculis tradito cladis suæ nuntios ad Cæsarem misit. Post hæc etiam Salomen appetisse insidiis arguebatur antipater. Quidam enim de seruis Antiphili Romæ uenerat epistolas ferens alicuius Acmes nomine ancillæ Iuliæ. quibus ad regem scriptis indicauerat Salomes epistolas inter litteras Iuliæ repertas clam ei beniuolentiæ causa missæ. Ipsi autē Salomes epistolis & maledicta in regē acerbissima: & accusatio maxima continebatur. Sed omnes Antipatro erant fictæ. Isque Acmen pecunia corruptam ad Herodē eas mittere persuaserat. Epistola enim eiusdem mulierculæ ad ipsum scripta id prodidit cuius uerba hæc sunt. Sicut uoluisti patri tuo scripsi. & illas epistolas misi: certo sciens regem sorori suæ minime posse parcere: si eas recitauerit. Bene autē facies si consumatis omnibus pollicitationum tuarum memor fueris. Hæc epistola & quæ in Salomen sunt composita depræhensis regem subiit cogitatio. ne forte etiam Alexander falsis epistolis fuisset oppressus: quodque pene sororem propter Antipatrum occidisset anxius erat. Itaque non est ultra cunctatus: quo minus ab eo sumeret omnium causa supplicium: sed ne propositis satisficeret graui morbo impeditus est. De Acme tamen ancilla & in Salomen factione conflata & dedit litteras ad Cæsarem: ac propterea testamento mutato exemit nomen Antipatri regē scripsit Antipan Archelaum Philippumque negligens natu maiores. Nam & hos Antipater insimulauerat. Cæsari autem post alia pecuniaria munera mille talenta: & uxori eius ac filiis itemque amicis ex libertis prope. I. cæteris omnibus agrorum: & pecuniæ non parum distribuit: ac sororem Salomen clarissimis donis honorauit. In testamento quidem ista correxit. Morbus autem ingrauescebat quod eum senectus pariter ac meror urgebat: & annos iam. lxx. natus: & filiorum cladibus animum adeo habebat afflitum. ut nec in bona ualitudine quicquam iucunditatis admitteret. Acriorē autem faciebat ægritudinem quod antipater uiueret. Hunc enim non opere superuacuo: sed cum ipse conualuisset cogitabat occidere. Ad has ei calamitates accidit etiam populi quidam tumultus. Erant in ciuitate Sophistæ duo qui summe scire leges patrias uidebantur. Et propterea per omnem gentē maxima gloria prædicabantur: iudas filius Sephorei: & alter Margali Mathias. Hos non pauci adolescentium sectabantur: cum leges exponerent: & in dies singulos puberum exercitus congregabant. Qui cum regem audissent merore ac morbo tabescere: apud notos loquebantur oportuū iam tempus esse ut deus uindicaretur: fabricataque aduersus leges patrias opera destruerentur. Siquidem in templo nefas sit: imagines aut uultus aut cuiuslibet animalis cognomine simulachrum haberi. Hoc propterea dicebatur quod supra maximam portam templi rex aquilam collocauerat auream. Eamque tunc monebant sophistæ ut tollerent pulchrum esse dicentes: etiam si quod in de periculum immineret: pro legibus patriis mori non recusare. Sic enim decedentibus & animam immortalē & bonarum rerum sensum manere perpetuo: minus autem fortes: & sapientiæ suæ ne scios amare animam: imperitia magisque morbo cupere quam uirtute defungi. Dum hoc illi differerent rumor subito peruagatur regem fere iam mori. Vnde etiam confidentius adolescentes conamen adorti sunt: ipsoque meridie cum plurima multitudo uersaretur in templo: crassis dimissi funibus aquilam ex tecto auream securibus abscindebant. Qua re statim regis duci nuntiata: non parua ille manu comitatus ad templum cucurrit: & prope ad quadraginta iuuenes comprehensos regi exhibuit. Qui primum interrogati an aquilam ipsi auream concidere ausi essent fecisse confessi sunt.

Deinde quo iubente lege patria responderunt. Cum uero quid exultarent tantum: quibus mors immineret ab his quæreretur: quia post mortem bonis plurimis frui sperarent asseruerunt. His itaque rex commotus magnitudine morbum superat: atque in contionem procedit. Deinde multum in eos quasi sacrilegos inuectus: & quæ occasione legis patriæ quædam maiora tētaissent ueluti impios supplicioris suatoribus deinde in eo comprehensis pene subditis cæteris indignationē remitteret. Tandē igitur exoratus: & ipsos rex qui funibus demiserant cum Sophistis uiuos incendit. Et reliquos qui una comprehensi sunt: obtruncandos carnificibus tradidit. Hinc totum corpus morbo occupatum uariis doloribus afficiebatur. Nam febris quidem non mediocris erat: prurigo autem intolerabilis habebat omnem corporis superficiem. Assiduis enim uexabatur colli tormentis: pedesque tanquam ex intercutis uitio timuerant. Quin & inflatio uentriculi putredoque testiculorum uermiculos generans ac præterea creber anhelitus: & irrupta eum suspiria: membrorumque omnium contractio fatigabat: ut qui hæc ad diuinitatem referrent pœnas eas esse dicerent sophistarum. Ille autē quamuis cum tot uitiorum cruciatibus luctaretur: uitæ tātum cupidus erat: & remediis excogitatis salutem sperabat. Denique iordanem transgressus apud Callirhon aquis calidis utebatur: quæ in lacum seracem bituminis quæ Asphaltidis uocatur affluentibus pro dulcedine potui sunt. Vbi autem corpus eius quæ medicis oleo calidiori foueri placuerat in arcam plenam demersum ita dissolutum est: ut etiam lumina quasi mortuus resoluta torqueret. Deinde perturbatis qui eum curabant ad clamorem quidem illorum respicere iussus est. Desperata uero salute militibus quinquagenas dragmas multamque pecuniā rectoribus atque amicis diuidi iussit. Cum autē rediens & ad hiericunta uenisset. atra iam bili correptus & pene ipsi morti minitabatur: factum nefarium excogitauit. Collectos enim cuiusque uici ex omni iudæa nobiliores in locum cui nomen est Hyppodromo concludi præcepit. Deinde Salome sorore & alexandro marito eius ad se uocatis: scio inquit mortē meam festis gaudiis celebraturos esse iudæos. Verum per alios lugeri potero & præclarissimos honores sepulturæ cōsequi si quæ præcipio feceritis: Hos uiros qui habentur in custodia cum animam efflauero statim militibus circumdatos occidite: ut etiam in uita omnis mihi iudæa: omnisque domus illachrymet. Et simul his mandatis legatorum quos romam miserat epistolæ sunt allatæ: quibus Acmen ancillam iussu Cæsaris interemptam. & antipatrum morte damnatum esse iudicabatur. Qui & si pater eum in exilium dare mallet id quoque permisisse Cæsarem scriptum erat. Herodes autem paululum hoc nuntio recreatus doloribusque rursus uictus. Nam inedia tussisque pariter uiolentia distendebatur fatum præuenire conatus est: sumptoque malo etiam cutellum poposcit: sectum enim comedere consueuerat. Deinde circumspicere ne quis arbiter impediret: tanquam se percussurus dexteram sustulit. Cum uero Achiabus consobrinis eius adcurrisset: manumque continuisset: ululatus maximus in regia statim quasi rex mortuus esset excitatus est. Eoque propere audito Antipater fiduciam repetit: Lætusque iam custodes promissa etiam pecunia rogabat ut se solueret atque dimitterent: quod eorum princeps non solum ne fieret obstitit: sed etiam regi uelociter nuntiauit. Ille autem fortius exclamans quæ uires ægro tantis ualebant. continuo satellitibus missis occidit antipatrum: mortuumque sepeliri præcepit in Hyrcania. Deinde rursus corrigi testamentum: & successorem quidem archelaum natum maximum antipatri fratrem scripsit tetrarcham uero Antipam. Post interitum autem filii quinque diebus exactis moritur: annos quidem trigintaquatuor ex quo interfecit antigonum regno potitus triginta & septem postquam rex a Romanis declaratus est. Et in aliis quidem omnibus secunda fortuna usus est ac si quis alius. Regnum enim quod priuatus sibi quæsierat tanto conseruato tempore filiis suis reliquit. In rebus autem domesticis infelicitissimus fuit. Salome autem antequam recitaret mortem regis exercitus cum marito progressa uinctos absoluit: quos occidi mandauerat: ipsum dicens mutasse consilium & unumquemque iussisse domum dimitti. Atque ita his abeuntibus militibus indicatur. Quibus in contionem cum alia turba in Amphitheatrum apud hiericunta collectis. Prolomæus annuli regis custos: quo signare solitus erat: & fortunatum illum esse cœpit dicere: & multitudinem consolari. Relictamque ab eo militibus epistolam recitauit in qua multum rogabat. ut beniuolo animo successorem suum fouerent. Deinde post epistolam testamentam legebat: in quo Philippum quidem heredem Trachonitidis proximarumque regionum: Tetrarcham uero sicut su pradiximus Antipam Regem autem Archelaum scripserat: eidemque anulum ad Cæsarem ferre mandauerat: obsignatamque regni administrati notitiam. Omniumque nanque dispositionum suarum dominum & confirmatorem Cæsarem esse uoluit: cætera uero seruari iuxta superius testamentum. Quo perlecto confestim clamor secutus est omnium Archelao gratulantium: militesque percuneos & populos adeuntes suamque promittebant denique beniuolentiam precabantur. Hinc ad sepeliendum regem operam contulerunt. Nihil autem munificentiae prætermisit Archelaus: sed omnem ornatum extulit regium infuneris pompa ducendum. Lætus quidem totus erat gemis atroxque distinctus: thorax autem purpura uariatus: corpusque super eum uelatum itidem purpura. Capiti autē diadema erat impositum. Corona uero desuper aurea: sceptrumque ad dexteram: & circa lectum filii

cum propinquis. Præterea satellites agmenq; Thracium: Germanumq; & Galathæ uelut ad bellum instructi omnes antecedebant. Cætera uero militum manus armata duces suos ordinumq; principes sequebantur. Quingenti autem serui ac liberi odores ferebant corpus autem per. cc. stadia portatum est in castellum Herodion ibiq; secundum ipsius regis mandata sepultum est. Et Herodis quidem hic finis fuit.

¶ De bello Iudaico. Liber secundus incipit.

¶ Archelaus propter turbationes nouas cogitur proficisci Romam: multos occidit die festo qui Pascha appellatur. relinquit Philippum procuratorem regni & curatorē familiarium rege: rationem administrationis reddit Cæsari archelaus: accusatur archelaus: apud Cæsarem: quod noie tantum Cæsarem ostendisset regem non re ipsa: defenditur a Nicolao Archelaus: & ad pedes Cæsaris se prosternit: Iudæi cum relictis ab archelao congregiuntur. Varus res componit petunt Iudæi ut per iudices res ad ministrantur: Cæsar non auctens his Archelaum tetrarcham fecit in media parte: pollicens regia dignitate donaturum: aliam medietatem regni aliis duobus filiis Herodis dimisit: donauit Cæsar aliis muneribus cæteros filios & filias Herodis.

CAP. I.

Urbium autem nouarum principium fuit Archelao Romam proficiscendi necessitas. Diebus enim septem in lugendo patrem consumptis: epulisque feruoribus prolixè populo exhibitis. Hic autem mos apud Iudæos necessarios multos ad inopiam redegit. Nam qui eum neglexerit impius æstimabitur: candida ueste indutus procedit ad templum. Ibiq; uariis fauoribus exceptus a plebe ipse quoque in excelso tribunali solioque aureo residens humanissime uulgus admittit: eisq; & quod sepulturam patris sedulo curauissent gratias egit: & quod sibi quasi certo iam regi magnos honores adhibuissent. Verum se tamen ait non potestate solum interini: sed etiam ipso regis nomine temperare: donec a Cæsare sibi fuerit confirmata successio: qui etiam testamento rerum esset omnium dominus constitutus. Idcirco enim se apud Hiericunta uoluntati exercitus restitisse cum sibi diadema uoluisset imponere. Cæterum alacritate ac beniuolentia æque militibus etiam populo plenam se uicissitudinem relaturum si ab his quorum etiam imperium certus rex declaratus esset: studiumq; sibi esse: ut erga illos rebus omnibus parte melior appareret. His gausa multitudo statim eius mentem magnis tentare petitionibus cepit. Nanque alii tributa leuari: alii uectigalia tolli: quidam solui custodias acclamabant. Cunctis autem postulatis in gratiam populi facile annuebat Archelaus. Deinde celebratis hostiis cum amicis erat in epulis. Ecce autem subito post meridiem congregati non pauci nouarum rerum studiosi: ubi cõmunis luctus de rege cessauit: propria lamenta suscipiunt flentes eorum casum quos propter abscissam ex porta templi aquilam auream Herodes morte damnauerat. Dolor autem non occultus erat: sed clarissimis quæstibus fletuque iusto & planctu ciuitas personabat uiuorum causa uidelicet: quos pro templo ac legibus patriis interiisse dicebant. Eorum autem mortis pœnas ab illis quos Herodes pecuniis donasset repetendas esse clamitabant: ac primum quem his constituerat pontificem reiiciendum: aliūque pietate præstantem: magisque purum coaptari debere. Quibus & si mouebatur Archelaus ad ultionem: tamen eum uelut per profectionis metum continebat festinatio: ne si multitudinem reddidisset inimicam: motu eius impendiretur. Quamobrem monendo magis quam ui experiebatur sedare turbatos: missoque magistro militum ut quiescerent rogabat. Sed illum seditionis auctores ubi ad templum uenit: priusquam uerbum faceret: lapidibus perturbauerunt: & aliis post eum mulcendi sui gratia missis: multos enim allegabat Archelaus iracundie omnia responderunt. Neque si numero aucti fuissent: occisi fore uidebantur. Itaque instante azymorum die festo qui apud Iudæos Pascha uocatur: plurima uictimarum copia plenus: infinita quidem ad templum ex agris multitudo religionis causa descendit: cum illi qui sophistas lugebant: in templo consisterent nutrimenta seditioni quærentes. Hoc autem metu Archelaus antequam omnem populum morbus iste corrumpere: cohortem militum & chiliarchum qui etiam seditionis principes comprehenderent eo dirigit: contra quos omne uulgus excitatum multos lapidum ictibus interfici sauius uero Chiliarchus uix elabatur. Et illi quidem statim ueluti nihil mali actum esset ad celebranda sacra conuersi sunt. Sed archelao sine cæde iam multitudo comprimi posse non uidebatur. Quamobrem totum illis immisit exercitum pedites per ciuitatem simul omnes equitesque per campum qui cum sacrificiis occupatos singulos inuasissent: prope ad. iiii. milia hominum occidunt: reliquam uero manum per muros proximos deiecerunt. Precones autem sequebantur Archelaum iussu eius unūquemq; ut domū rediret admonendo. Itaque cuncti neglecta dei festiuitate abiire. Ipse autem cum matre necnon & Põpla & Ptolemæo & Nicolao amicis ad mare descendit reli-

CC iiii